

ΠΑΡΑΚΛΗΤΗ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΙΣ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΛΕΜΕΣΟΥ
ΕΤΟΣ 23° ΤΕΥΧΟΣ 115° ΙΟΥΛΙΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2023

ΠΑΡΑΚΛΗΤΗ

Ἰδιοκτήτης:

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΛΕΜΕΣΟΥ

Υπεύθυνος Ὑλης:

Σταῦρος Ὀλύμπιος

Διευθυντής Γραφείου Ποιμαντικῆς Διακονίας

Διευθύνεται

ἀπὸ Συντακτικῆ Ἐπιτροπῆ

Διεύθυνση:

Ὁδὸς Ἁγίου Ἀνδρέου 306,

Τ.Θ. 56091, Τ.Τ. 3304

Λεμεσός - Κύπρος

Τηλ.: 00357-25864311

Ἱστοσελίδα:

www.imlemesou.org

Συνδρομές:

Ἐσωτερικοῦ €7

Ἐξωτερικοῦ €10

Τιμὴ Τεύχους: €1

Ἐξώφυλλο: Μήτηρ Θεοῦ ἡ Σωτήρα,
(16ος αἰ.) Ναός Ἀρχ. Μιχαήλ, Ἅγιος
Ἰωάννης Πιτσιλλιᾶς

Ὅπισθόφυλλο: Ναός Ἀρχ. Μιχαήλ
Ἅγιος Ἰωάννης Πιτσιλλιᾶς

Οἱ ἀρθρογράφοι ἔχουν τὴν ἀπόλυτη εὐθύνη τῶν
ἀπόψεών τους

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ὁ Ὅσιος Ἰωσήφ ὁ Ἡσυχαστής Μητροπολίτου Λεμεσοῦ κ. Ἀθανασίου	3
Θ εολογία καὶ Ἐπιστήμη Σταύρου Ὀλύμπιου	7
Σ ύγχρονες Προκλήσεις Βιοηθικῆς Ἀνέστη Κεσελόπουλου	11
Ἡ Μεταμόρφωση τοῦ Κυρίου στό Ὄρος Θαβώρ Πρωτ. Μιχαήλ Βοσκοῦ	15
Εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου + Ἀρχμ. Γεωργίου Καψάνη	18
Τό Παιδαγωγικὸ Ἰδεῶδες τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας Πρωτ. Νικολάου Χριστοδοῦλου	20
Ἡ εὐθύνη τῶν γονέων γιὰ τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν Ἁγίου Παΐσιου Ἀγιορείτου	22
Ἱ ερά Μονὴ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ Μοναγρίου Δημητρίου Καππαῆ	25
Ἄς εἴμαστε ἄνθρωποι... + Πατριάρχου Σερβίας Παύλου	28
Ἱ στορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Λεμεσοῦ Ἀρχμ. Σωφρόνιου Μιχαηλίδη	30
Λ ειτουργίες καὶ Χοροστασίες	32
Ἐ κκλησιαστικὰ Δρώμενα	36

Ὁ Ὅσιος Ἰωσήφ ὁ Ἡσυχαστής

τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου
Λεμεσοῦ κ. Ἀθανασίου

Ο ὅσιος γέρον Ἰωσήφ ὁ Ἡσυχαστής ἔζησε στό Ἅγιον Ὄρος τόν 20ο αἰώνα. Ἐκοιμήθη στίς 15 Αὐγούστου τοῦ 1959. Ἐμεῖς γνωρίσαμε τά πνευματικά του παιδιά. Ὁ γέρον Ἰωσήφ εἶχε τέσσερα πνευματικά παιδιά στή συνοδεία του. Ἦταν ὁ πατήρ Ἰωσήφ ὁ Βατοπαιδινός ὁ Κύπριος, πού καταγόταν ἀπό τή Δρούσεια τῆς Πάφου, ὁ πατήρ Ἐφραΐμ, ὁ ὁποῖος ἔζησε ἀρχικά στό Ἅγιον Ὄρος καί ἐν συνεχείᾳ στήν Ἀριζόνα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καί ἦταν πλήρης χάριτος καί Ἁγίου Πνεύματος, ἕνας μέγας σύγχρονος ἅγιος, ὁ γέροντας Χαράλαμπος ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς Διονυσίου, ὁ ὁποῖος ἐκοιμήθη καί αὐτός πρὶν ἀρκετά χρόνια, καί ὁ παπα-Ἐφραΐμ ὁ Κατουνακιώτης, ὁ ὁποῖος ἔζησε στή Κατουνάκια τοῦ Ἁγίου Ὄρους καί ἐκοιμήθη τό 1998.

Αὐτοί οἱ τέσσερις ὑποτακτικοί του ἦταν ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ὁμοίασαν, βέβαια, μέ τόν πνευματικό τους πατέρα κατά τό μέτρο ὁ καθένας τῆς δυνάμεώς του, καί ὑπῆρξαν οἱ πνευματικοί μας πατέρες, οἱ γέροντές μας, μαζί μέ τούς ὑπολοίπους ἁγίους τούς ὁποίους ὁ Θεός οἰκονόμησε καί προνόησε νά γνωρίσουμε.

Ὁ γέρον Ἰωσήφ ὁ Ἡσυχαστής γεννήθηκε στήν Πάρο στή τέλη τοῦ 19ου αἰ., τό 1897 περίπου. Κανείς δέν ξέρεי ἀκριβῶς. Τό 1959 πού ἐκοιμήθη θά ἦταν 62-63 χρόνων. Ἦταν γόνος μιᾶς πολυμελοῦς οἰκογένειας. Εἶχε πάρα πολλά ἀδέλφια. Ἡ μητέρα του ἦταν μιά ἁγία γυναίκα, ἡ ὁποία εἶχε πάρα πολλές πνευματικές ἐμπειρίες. Ἀπό τότε πού ἦταν βρέφος ὁ γέροντας Ἰωσήφ, ὁ Θεός ἀπεκάλυψε, τρόπον τινά, ὅτι αὐτό τό παιδάκι θά ἦταν ἕνας ἐκλεκτός ὑπηρετής Του. Περιέγραφε ἡ μητέρα του σ' ἀδέλφια του, ὅτι, ὅταν ἦταν βρέφος ὁ Ἰωσήφ - Φραγκίσκο τόν ἔλεγαν τότε -, ἕνας Ἄγγελος Κυρίου πῆγε στή μητέρα του, γιά νά πάρει τό παιδάκι. Αὐτή

διαμαρτυρήθηκε. Λέει: «μά ποῦ θά πάρεις τό μωρό μου;» Τῆς λέει: «θά τό πάρω μαζί μου, διότι εἶναι ἐντολή τοῦ Βασιλέως». Συνέχισε αὐτή νά διαμαρτύρεται. Τῆς ἔδωσε ἕνα χρυσό νόμισμα καί τῆς εἶπε: «πάρε αὐτό κι ἐγώ θά πάρω τό παιδάκι μαζί μου». Δέν θά πέθαινε τό μωρό, ὅπως νόμιζε ἐκείνη, ἀπλῶς, ὅταν θά ἐνηλικιωνόταν, θά ἀκολουθοῦσε τή μοναχική ζωή.

Ἦταν εὐλαβῆς ἄνθρωπος, ἀλλά δέν ἤξερε πολλά πράγματα. Μέσα ἀπό κάποιες συγκυρίες, πού ὁ Θεός οἰκονόμησε στή δική του ζωή, διάβασε τούς βίους τῶν Ἁγίων, διάβασε πνευματικά καί πατερικά βιβλία, γνώρισε κάποιες εὐσεβεῖς κοπέλες, πού ζοῦσαν τότε στήν περιοχὴ τῆς Ἀθήνας, κι ἄρχισε νά κάνει μεγάλες πνευματικές ἀσκήσεις. Τελικά, γύρω στό 1920, ἀποφάσισε νά πάει στό Ἅγιον Ὄρος νά γίνει μοναχός.

Ἐκεῖ, στό Ἅγιον Ὄρος, πῆγε κατευθεῖαν στήν ἔρημο. Δέν πῆγε σέ κοινόβιο μοναστήρι, διότι ἤθελε πιό αὐστηρή καί ἡσυχαστική ζωή. Πῆγε στήν ἔρημο τοῦ Ἁγίου Ὄρους καί προσπαθοῦσε νά γίνει κι ὁ ἴδιος ἀσκητής καί νά ἀκολουθήσει ὅλα αὐτά, τά ὁποῖα διάβαζε στή βιβλία. Τό σημαντικό εἶναι ὅτι γνώρισε στό Ἅγιον Ὄρος τόν γέροντα Δανιήλ τόν Κατουνακιώτη, αὐτόν πού ἁγιοκατάχθηκε προσφάτως μαζί μέ τούς ὑπολοίπους πατέρες. Αὐτός τόν συμβούλευσε κάτι πολύ σημαντικό. Τοῦ εἶπε: «εἶναι πολύ καλή ἡ σκέψη πού ἔχεις νά γίνεις μοναχός, ἀσκητής, ἐρημίτης, ἀλλά εἶναι πάρα πολύ ἐπικίνδυνο νά τό κάνεις, ἐάν μείνεις μόνος, ἐάν δέν ἔχεις ἕνα γέροντα. Νά πᾶς νά βρεῖς ἕναν πνευματικό γέροντα, νά ὑποταγεῖς σ' ἐκεῖνον, καί, ὅταν κοιμηθεῖ ὁ γέροντάς σου, τότε κι ἐσύ θά εἶσαι ἐλεύθερος νά ἀκολουθήσεις αὐτό τό ὁποῖο ἐπέλεξες. Ἐάν δέν βρεῖς γέροντα πνευματικό νά σέ ἀναλάβει, ὑπάρχει μέγας κίνδυνος νά πλανηθεῖς καί νά ἀποτύχεις, νά μὴν

κάνεις τίποτα και να γίνεις χειρότερος από πριν».

Ο Φραγκίσκος άκουσε τον γέροντα Δανιήλ και υπετάγη σε κάποια γειτονικά γεροντάκια, τα όποια έζησαν για λίγα χρόνια μαζί του. Ήταν πολύ άπλά και εύλαβικά γεροντάκια. Άσκητες κι αυτοί στα Κατουνάκια. Τά Κατουνάκια είναι μία περιοχή στην έρημο του Άγιου Όρους, περίπου μία ώρα άνάβαση από τή θάλασσα. Έκει έχει έρημικές καλύβες, όπου διαμένουν οι πατέρες.

Στά Κατουνάκια ο γέροντας έμεινε για άρκετά χρόνια, μέχρι πού έκοιμήθη ο γέροντάς του. Πήγε πιο ψηλά, στην έρημο του Άγιου Βασιλείου, κι άργότερα κατέβηκε στα σπήλαια τής Μικρής Αγίας Άννης. Ο γέρον Ιωσήφ ο Βατοπαιδινός συνάντησε τον γέροντα Ιωσήφ τον Ήσυχαστή στα σπήλαια τής Αγίας Άννης τό 1946-47. Έκει υπετάγη σε αυτόν.

Ο γέρον Ιωσήφ ο Ήσυχαστής έζησε πάρα πολύ δύσκολη ζωή. Μία ζωή με πολλούς άγώνες. Έπειδή ήταν νεαρός κι έπειδή ήταν άνθρωπος ισχυρής δυνάμεως και ισχυρού θελήματος, πάλαιψε πάρα πολύ με τον έαυτό του και με τά πάθη του. Ήταν στον κόσμο πυγμαίχος, παλαιστής. Ήταν πολύ δυνατός άνθρωπος. Είχε τόση σταθερότητα τό χέρι του, πού σκάλιζε τά ξυλόγλυπτα σταυρουδάκια πού έφτιαχνε, κρατώντάς τα στον άέρα. Ένω άλλοι τά άκουμπούσαν κάτω, αυτός τά σκάλιζε στον άέρα. Τό γεγονός, ότι ήταν τόσο δυνατός άνθρωπος, συνέτεινε και στο να έχει και δυνατά πάθη. Στην άρχή, επί παραδείγματι, πολεμούσε πάρα πολύ με τον θυμό.

Μας έλεγε ο γέροντάς μας, ότι μία φορά, όταν ήταν νέος, θυμωσε τόσο πολύ, πού είπε, «έάν άφηνα τον έαυτό μου ελεύθερο, θα σκότωνα τον άνθρωπο πού ήταν άπέναντί μου».

Πήγε στην έκκλησία, έπεσε κάτω, έκλαιγε, προσευχόταν, παρακαλούσε τον Θεό να του φύγει ο θυμός. Έβγαξε, λέει, καπνούς από τά ρουθούνια του. Ο Θεός δέν τον έγκατέλειψε. Πάντοτε ήταν δίπλα του, και έπειδή ο γέροντας δέν είχε άνθρωπινή παρηγοριά και στήριγμα, ο ίδιος ο Θεός ήταν κοντά του, τον στήριζε και τον παρηγορούσε. Έτσι είχε πάρα πολλές πνευματικές εμπειρίες. Είδε πολλές φορές τήν Παναγία, τον Χριστό, τους Άγίους, τον Τίμιο Πρόδρομο, πού ήταν ο προστάτης του. Άξιώθηκε με τή Χάριν του Θεού, να κοινωνήσει από χέρι άγιού Άγγελου. Μία φορά ήθελε να μείνει και να ήσυχάσει στην έρημο, όπου δέν είχε Θεία Λειτουργία. Προσευχόταν κι άγρυπνούσε μόνος στο

κέλλάκι του. Άγγελος Κυρίου έμφανίστηκε μπροστά του τήν ώρα τής Θείας Λειτουργίας με τό Άγιο Ποτήριο και τον κοινωνήσε με τό Σώμα και τό Αίμα του Χριστού.

Αυτό να μήν σάς φαίνεται παράξενο. Παρόμοιο περιστατικό συνέβηκε και σ' έμάς μία φορά, όταν ήμαστε στη Νέα Σκήτη. Ήρθε ένας άνθρωπος από ένα χωριό τής

Χαλκιδικής, λαϊκός. Αυτός έρχόταν κι έξομολογείτο κοντά μου στη Νέα Σκήτη. Τότε ήταν οι πρώτες φορές πού ήρθε. Είχε έρθει με τό καρβάκι, όπως ήταν τά πράγματα τότε εκεί, και ήθελε να έξομολογηθεί, για να κοινωνήσει τήν έπόμενη μέρα. Είχα κάποια άλλη υποχρέωση και δέν μπόρεσα να τον δώ στην έξομολόγηση. Τό πρωί ο άνθρωπος στη Θεία Λειτουργία δέν κοινωνήσε. Άφου δέν έξομολογήθηκε, θεώρησε καλό να μήν κοινωνήσει. Λειτουργούσαμε στο μικρό καλυβάκι τής Σκήτης, πού είχαμε τότε. Καθόταν αυτός ο άνθρωπος στην άκρη τής έκκλησίας. Ήταν ένα πολύ μικρό έκκλησάκι. Χωρούσε μέσα 10-15 άτομα. Έμεις ήμαστε καμιά είκοσα-

ριά και είχαμε και ξένους. Συνήθως οί μισοί ήταν έξω από τήν ἐκκλησία, δεξιά-ἀριστερά στόν διάδρομο. Τήν ὥρα πού κοινωνοῦσαν οί πατέρες, αὐτός στάθηκε ἀπό μακριά κι ἔβλεπε τούς πατέρες πού κοινωνοῦσαν κι ἔκλαιγε. Ἔλεγε: «ἐγώ δέν εἶμαι ἄξιος νά κοινωνήσω, Χριστέ μου, διότι δέν μπόρεσα νά ἐξομολογηθῶ. Ἔστω νά σέ δῶ ἀπό μακριά, κάτι εἶναι γιά μένα αὐτό». Ἔβλεπε μέ πολύ πόθο. Ἐγώ τόν εἶδα πού παρακολουθοῦσε. Θυμήθηκα ὅτι ἤθελε νά ἐξομολογηθεῖ. Λέω, ἐντάξει, θά τόν ἐξομολογήσω σήμερα και θά κοινωνήσει αὔριο. Δέν χάθηκε ὁ κόσμος. Ἀφοῦ κάθε μέρα εἶχαμε Λειτουργία στή Σκῆτη μας. Ἀλλά τήν ὥρα πού προσευχόταν κι ἔκλαιγε αὐτός ὁ ἄνθρωπος, αἰσθάνθηκε μέσα στό στόμα του τή Θεία Κοινωνία. Ὁ Θεός μέ τρόπο χαριτωμένο, ἅγιο, ὑπερφυσικό, τοῦ μετέδωσε τή Θεία Κοινωνία στό δικό του στόμα, και κοινώνησε μέ τή Χάριν τοῦ Θεοῦ. Πραγματικά κοινώνησε, ὄχι φανταστικά.

Ὁ γέροντας Ἰωσήφ, λοιπόν, κοινώνησε ἀπό ἅγιο Ἄγγελο. Εἶχε πάρα πολλές ἀντιλήψεις ἀπό τόν Θεό και ἰδιαίτερα ἀπό τήν Παναγία, τήν ὁποία ἀγαποῦσε πάρα πολύ. Τήν Παναγία μας, ἡ ὁποία ἦταν και εἶναι προστάτης τῶν μοναχῶν κι ὄλων τῶν ἀγωνιστῶν χριστιανῶν. Αὐτή τόν πληροφοροῦσε ὅτι θά τόν πάρει μαζί της τήν ἡμέρα τῆς Κοιμήσεώς της.

Ὁ γέροντας Ἰωσήφ τό ἔλεγε αὐτό τέσσερεις μέ πέντε μῆνες πρίν. Ὅποιος περνοῦσε και τόν ἔβλεπε, τοῦ ἔλεγε: «λογαριάζω νά φύγω τῆς Παναγίας», δεκαπενταύγουστο δηλαδή. Πέρασε κι ἕνας ἐκδότης βιβλίων και τοῦ λέει: «Σωτήρη, τῆς Παναγίας λογαριάζω νά φύγω. Μήν ξαναπεράσεις μετά τῆς Παναγίας, γιατί δέν θά μέ βρεῖς ἐδῶ». Πράγματι. Ἦταν τότε 62 χρόνων. Δέν ἦταν πολύ μέγας στήν ἡλικία, ἀλλά τό σῶμα του ἦταν πολύ ἐξασθενημένο και καταβεβλημένο, λόγω τῶν πολλῶν ἀσκήσεων πού ἔκανε. Στήν ἔρημο ὅπου ζοῦσε, δέν ὑπῆρχαν ἰατροί και φάρμακα, εἰδικά μέ τά μέσα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τήν ἡμέρα τῆς Παναγίας, λοιπόν, στίς 15 Αὐγούστου, ἀφοῦ λειτούργησαν οί πατέρες στό ἐκκλησιάκι τῆς καλύβας, ἔψαλλε και κοινώνησε τά Ἄχραντα Μυστήρια. Τήν ὥρα πού κοινώνησε τό Σῶμα

και τό Αἷμα τοῦ Χριστοῦ εἶπε, «εἰς ἐφόδιον ζωῆς αἰωνίου», δηλαδή ἐφόδιο γιά τήν αἰώνια ζωή. Κάθησε στό καρεκλάκι του έξω ἀπό τό καλυβάκι και περιμένε νά πεθάνει.

Ὁ ἥλιος ὅμως ἀνέτειλε κι ἀκόμα ὁ παππούλης δέν εἶχε φύγει. Φώναξε τούς γεροντάδες μας και λέει: «μά τί συμβαίνει; Δέν θά πεθάνω; Ἀφοῦ μοῦ εἶπε ἡ Παναγία ὅτι θά πεθάνω». Τοῦ λέει ὁ γέροντας Ἐφραίμ: «κάνε ὑπομονή γέροντα. Θά κάνουμε προσευχή και θά πεθάνεις». Ἀγωνιοῦσε νά φύγει. Ἀλλά ἡ Παναγία περιμένε νά τελειώσει ἡ Λειτουργία κάτω στό Κυριακό, ὅπου ἦταν ὄλοι οί πατέρες μαζεμένοι στή μεγάλη ἐκκλησία. Ὅταν κτύπησαν οί καμπάνες και πήγαιναν οί πατέρες στήν τράπεζα, τότε κατάλαβε ὅτι ἦλθε τό τέλος. Λέει: «ἐλάτε πατέρες, νά πάρετε τήν εὐχή». Εἶπε στόν καθένα ἀπό ἕνα λόγο πού ἔπρεπε νά πει, και τούς ἀποχαιρέτησε μέ τή φράση «εὐλογεῖτε, φεύγω». Ἔσκυψε τότε τό κεφαλάκι του κι ἀναχώρησε γιά τόν οὐρανό. Ἦταν 15 Αὐγούστου τοῦ 1959.

Ὁ γέροντας Ἰωσήφ ὁ Ἡσυχαστής εἶχε τέσσερεις ὑποτακτικούς, ὅπως ἀνεφέρθη προηγουμένως. Τούς ἔδωσε ἐντολή νά μὴν μείνουν μαζί. Αὐτό τό ἔκανε, γιατί εἶχε πληροφορία ἀπό τόν Θεό, ὅτι αὐτοί οἱ τέσσερεις μαθητές του θά ἔκαναν μεγάλες συνοδεῖες μέ πολλούς μοναχούς και μοναχές, πράγμα τό ὁποῖο ἦταν ἀναγκαῖο γιά τόν μοναχισμό και γιά τήν Ἐκκλησία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τό Ἅγιον Ὅρος και ὁ μοναχισμός γενικώτερα περνοῦσαν μία περίοδο λειψανδρίας. Δέν ὑπῆρχαν ἀρκετοί μοναχοί και μοναχές.

Μία φορά πέρασε κάποιος γνωστός του, τόν ὁποῖο ἤξερα κι ἐγώ, ἀπό τήν Οὐρανούπολη και τοῦ λέει: «Γιάννη, αὐτά τά παιδάκια πού βλέπεις ἐδῶ, θά γεμίσουν τό Ἅγιον Ὅρος και τήν Ἐκκλησία ἀπό μοναχούς και μοναχές». Πράγματι, ἔτσι κι ἔγινε. Τά παιδιά του ἔγιναν μετά οἱ ἴδιοι πνευματικοί πατέρες ἄλλων μοναχῶν. Σήμερα ἀπό τήν πνευματική ρίζα τοῦ γέροντος Ἰωσήφ ὑπάρχουν πέρα τῶν χιλίων μοναχῶν. Χίλιοι μοναχοί, ἄνδρες και γυναῖκες, κατάγονται πνευματικά ἀπό τόν μεγάλο αὐτό γέροντα.

Αὐτό τό ὁποῖο βλέπουμε εἶναι ὅτι ὁ ὄσιος

Ἰωσήφ πράγματι ἦταν ἕνας πάρα πολύ μεγάλος ἅγιος. Ἦσυχαστής ἄκρως. Ζοῦσε σέ ἀπόλυτη ἡσυχία. Ἄλλος χαρακτήρας ἀπὸ τὸν ὄσιο Παΐσιο, ἄλλος ἀπὸ τὸν ἅγιο Πορφύριο. Ὅλοι αὐτοί, ὅμως, εἶχαν ἕνα κοινὸ γνῶρισμα. Κι ἐδῶ θέλω νά καταλήξω: Ἦταν ἄνθρωποι πού ἀγαποῦσαν πολύ τὸν Θεό. Γι' αὐτούς ὁ Θεός ἦταν προτεραιότητα. Δέν ἦταν κάτι δευτερεύον. Τά πάντα ἦταν γύρω ἀπὸ τὸν Θεό, κι ἀφοῦ τά πάντα ἦταν γύρω ἀπὸ τὸν Θεό ὅλα τά ὑπόλοιπα εἶχαν μία διαφορετικὴ τοποθέτηση. Ἐκεῖνο πού τούς ἐνδιέφερε, ὁ πόθος καὶ ἡ ἀγάπη τους, ἦταν νά βρισκονται σέ μία συνεχή κοινωνία μέ τὴ Χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Αὐτό τό πράγμα τούς ἔκανε νά εἶναι πολύ ἀκριβεῖς. Δέν ἔκαναν δηλαδή συμβιβασμούς. Δέν συμβιβάζονταν μέ τὴ συνείδησή τους. Ἦταν πολύ ἀκριβεῖς ἄνθρωποι. Κι ἐπειδὴ ἀγαποῦσαν πάρα πολύ τὸν Θεό, γι' αὐτό ἔκαναν καὶ μεγάλους ἀγῶνες, γιὰ νά διατηρήσουν τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ μέσα στὴν καρδιά τους. Ἀγῶνες τεράστιους: ταπεινώσεως, ὑπακοῆς, ὑπομονῆς, προσευχῆς πολλῆς καὶ προσοχῆς στὴν καρδιά τους. Νά μὴν μπεῖ τίποτα μέσα στὴν καρδιά τους, πού θά μπορούσε νά τούς χωρίσει ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ.

Αὐτό εἶναι τό κοινὸ γνῶρισμα τῶν ἁγίων. Ἡ ἀγιότητα ὅμως δέν εἶναι κάτι πού χαρακτηρίζει μόνο τούς ἀνθρώπους πού ἀγιοκατατάσσονται ἐπίσημα ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία μας καὶ ὑπῆρξαν ἀσκητές, μοναχοί, ἐρημίτες, ἀγιορεῖτες κλπ. Κάθε ἕνας ἀπὸ ἐμᾶς καλεῖται νά γίνει ἅγιος. Μὴ νομίζετε πὼς δέν ὑπάρχουν ἅγιοι στὸν κόσμο. Ὑπάρχουν πολλοί. Ἀπλῶς δέν τούς ξέροουμε, δέν τούς ὑπολογί-

ζουμε, δέν τούς βλέπουμε, δέν μπορούμε νά τούς καταλάβουμε. Ἀλλά ὑπάρχουν πολύ μεγάλοι ἅγιοι στὸν κόσμο, ἴσως καὶ μεγαλύτεροι καὶ ἀπὸ αὐτούς τούς συγχρόνους Ἁγίους, τούς ὁποίους προσκυνᾶμε στὰ εἰκονίσματα. Ὑπάρχουν ἅγιοι στὸν κόσμο, τέκνα τῆς Ἐκκλησίας πού ἀγωνίζονται πάρα πολύ πνευματικά κι ἔχουν ὑψηλὴ πνευματικὴ κατάσταση. Εἶναι ὅμως ἀφανεῖς καὶ ταπεινοὶ ἄνθρωποι. Ἐργάζονται μέσα στὴν ἀφάνεια τοῦ συγχρόνου κόσμου καὶ διατηροῦν τὴν ἀγάπη καὶ τὴ Χάριν τοῦ Θεοῦ μέσα στὴν καρδιά τους. Αὐτό εἶναι τό σημαντικό. Γιατί; Γιατί ἡ Ἐκκλησία γεννᾷ τούς ἁγίους. Οἱ ἅγιοι δέν γίνονται ἀπὸ μόνοι τους. Ἡ Ἐκκλησία,

ἡ Χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας εἶναι αὐτά τά ὁποῖα κάνουν τούς ἁγίους.

Ὅταν λέμε ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἐργαστήριον ἁγίων, σημαίνει ὅτι ὅλη αὐτὴ ἡ διαδικασία πού ἔχουμε στὴν Ἐκκλησία - ἡ ἐξομολόγηση, ἡ νηστεία, ἡ προσευχή, οἱ ἀκολουθίες, ἡ Θεία Κοινωνία, ἡ μελέτη, οἱ ἐλεημο-

σύνες, τὰ ἀγαθὰ ἔργα πού κάνουμε -, ὅλα αὐτά ἔχουν ἕνα σκοπὸ: Νά μεταδώσουν τὴ Χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στὴν καρδιά μας. Ὅταν ἔρθει ὁ Χριστὸς στὴν καρδιά μας, τότε ὅλα ἀλλάζουν. Τότε γίνεται πραγματικά ὁ ἄνθρωπος ναός τοῦ Θεοῦ. Αὐτό πού λέμε κάθε μέρα πού προσευχομαστε: «Ἐλθέτω ἡ βασιλεία Σου», δέν σημαίνει νά γίνει ὁ Θεὸς βασιλιάς τοῦ κόσμου. Αὐτό δέν θά γίνει ποτέ. Ἀλλά σημαίνει νά ἔλθει ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ στὴ δική μας καρδιά. Νά βασιλέψει ὁ Χριστός.

Θεολογία καί Ἐπιστήμη

τοῦ κ. Σταύρου Ὀλύμπιου

Διευθυντοῦ τοῦ Γραφείου Ποιμαντικῆς Διακονίας Ι.Μ.Λ.

Τά τελευταία χρόνια ἐπανερχεται, ὡς μή ὄφειλε, στό προσκήνιο τῶν ἐρευνῶν, δοκιμῶν καί ἀρθρογραφιῶν διαφόρων θετικῶν ἐπιστημῶν, ἢ παλαιά παρεξηγημένη «ἔχθρα» μεταξὺ ἐπιστήμης καί πίστεως ἢ λογικῆς καί θρησκείας. Τό φαινόμενο ἀνατροφοδοτεῖται ἀπό ἐκπροσώπους τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν κυρίως, μέ ἀρκετά νέα καί μέ ἔντονο μένος κατά τοῦ Χριστιανισμοῦ βιβλία, ἀλλά καί ἀπό κύκλους συντηρητικῶν προτεσταντῶν στήν Ἀμερική, πού βάλλουν κατά τῶν συγχρόνων πορισμάτων τῆς βιολογίας, ἀστρονομίας, φυ-

σικῆς κ.λπ., ἐρμηνεύοντας κατά γράμμα τά πρῶτα κεφάλαια τοῦ πρώτου βιβλίου τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τῆς Γένεσης, καί πολεμώντας ὀρισμένους κλάδους τῆς ἐπιστήμης μέ ἐπιστημονικά καί μέ θρησκευτικά κριτήρια.

Ξεκαθαρίζουμε ἐξ ἀρχῆς ὅτι θεολογία καί ἐπιστήμη δέν ἀντιμάχονται ἐκ φύσεως ἢ μία τήν ἄλλη, ἀφοῦ ἡ ἐπιστήμη ἀσχολεῖται μέ τήν δομή καί λειτουργία τῆς φύσεως, ἐνῶ ἡ θεολογία ἐντρυφᾷ στήν ἀποκαλυφθεῖσα ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ καί στό ἁγιοπνευματικό νόημα τῆς ζωῆς. Ἡ ἐπιστήμη μπορεῖ νά μᾶς

ἀπαντήσῃ στό ἐρώτημα πῶς εἶναι κατασκευασμένος ὁ κόσμος καί τό σύμπαν, ἀλλά δέν μπορεῖ φυσικά νά μᾶς ἀπαντήσῃ στό ἐρώτημα ποιός δημιούργησε τό σύμπαν καί γιατί. Αὐτά τά τελευταία ἐρωτήματα εἶναι δουλειά τῆς θεολογίας καί κατ' ἐπέκταση τῆς Ἐκκλησίας.

Στά πλαίσια αὐτά ὁ ἀθεϊσμός δέν δικαιούται νά χρησιμοποιεῖ τήν ἐπιστήμη ὡς ἐμπροσθοφυλακή κατά τοῦ Χριστιανισμοῦ καί τῶν θρησκειῶν, διότι ἡ ἐπιστήμη ἐρευνώντας τό ἐπιστητό δέν διαθέτει ὄργανο, ἀντικείμενο καί μέθοδο τά ὁποῖα ἀναλογικά νά μποροῦν νά πλησιάσουν

ἔστω τήν ἔννοια τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐπέκεινα παντός ἐπιστητοῦ καί ἐντελῶς ἀκατάληπτος. «Τοῦτο μόνον Αὐτοῦ καταληπτόν, ἢ ἀπειρία καί ἀκαταληψία». Οἱ ἄθεοι ἐπιστήμονες ἐπομένως δέν εἶναι ἄθεοι ἐξαιτίας τῶν πορισμάτων τῆς ἐπιστήμης τους, ἀλλά ἔνεκα συγκεκριμένης ὑλιστικῆς ιδεολογίας. Πίστη καί λογική, θρησκεία καί ἐπιστήμη, δέν συγκρούονται γιά τούς καλοθελητές. Λανθασμένες τοποθετήσεις ἐκπροσώπων τους μόνο συγκρούονται. Ἀπόδειξη εἶναι τό γεγονός ὅτι ἐπιφανεῖς χριστιανοί,

κληρικοί και λαϊκοί, αλλά και οι μεγάλοι Πατέρες της Έκκλησίας, υπήρξαν για τήν εποχή τους πολύ μορφωμένοι και όρισμένοι, όπως ο Μέγας Βασίλειος, πανεπιστήμονες. Ο Βέλγος αστρονόμος Ζώρζ Λεμαίτρ, ο «πατέρας» της θεωρίας της «Μεγάλης Έκρηξης» της Αρχής του σύμπαντος, ήταν ιερέας. Πολλοί από τους Δασκάλους του Γένους επί Τουρκοκρατίας, όπως οί: Ευγένιος Βούλγαρης, Νικηφόρος Θεοτόκης, Μεθόδιος Ανθρακίτης, Βενιαμίν ο Λέσβιος κ.ά., δέν ήταν οί πρώτοι διδάσκαλοι τών θετικών επιστημών στην πατρίδα μας και ταυτόχρονα ιερείς; Από τήν άλλη, πολύ μεγάλοι επιστήμονες ήταν και είναι θρησκευόμενοι. Κέπλερ, Πασάλ, Νεύτων, Λάϊμπνιτς, Βόλτα, Άμπέρ, Γκάους, Καρρέλ, Φάραντεϊ, Μάξγουελ, Λινναϊός, Κυβιέ, Παστέρ, Λίστερ, Γιούνγκ και τόσοι άλλοι, υπήρξαν εξαίρετοι επιστήμονες και ταυτόχρονα άνθρωποι μέ βαθιά θρησκευτική πίστη.

Ο μεγάλος μαθηματικός Άϊνστάϊν γράφει: «Κάθε έρευνητής της φύσης καταλαμβάνεται από ένα είδος θρησκευτικού δέους μπροστά στην τάξη πού επικρατεί στην φύση και ή οποία δέν μπορεί νά είναι τυχαία. Τό σύμπαν αποκαλύπτει στον άνθρωπο μία άπεριόριστα ανώτερη διάνοια».

Του άπειροτέλειου Θεού δέν είναι δυνατόν μέ επιστημονικό τρόπο νά αποδειχθεί ή ύπαρξη και πολύ περισσότερο νά γίνει γνωστή ή ουσία Του. Γιατί τότε ο άνθρωπος θά ήταν τέλειος και ο Θεός άτελής. Ο Θεός δέν είναι πτώμα στό χειρουργείο για ίατροδι-

αστική εξέταση, αλλά πρόσωπο, τό όντως πρόσωπο, μέ τό όποιο έρχόμαστε σέ κοινωνία και έπαφή. Η άδυναμία νά αποδειχθεί λογικά ή ύπαρξη του Θεού δέν σημαίνει ότι ο Θεός δέν υπάρχει. Σημαίνει μόνο ότι ή διάνοιά μας δέν μπορεί νά συλλάβει τόν άπειρο Θεό. Η έγκεφαλική λογική λειτουργεί μέ τούς ίδιους νόμους και τήν ίδια δομή, μέ τήν οποία λειτουργεί ή φύση. Ο Θεός όμως ως προς τήν φύση και τήν ουσία Του είναι τό «όλος Άλλον».

Όπου πάντως ή θρησκεία βάλλεται από τήν πλευρά της επιστήμης, εκεί κάποιοι εκπρόσωποι της επιστήμης κάνουν ιδεολογικό και μεταφυσικό πόλεμο και όχι επιστημονικό.

Η επιστήμη είναι ουδέτερη στην έρευνά της, δέν έχει ούτε υλιστικές, ούτε θεϊστικές προϋποθέσεις κατά τήν αναζήτηση της αντικειμενικής αλήθειας. Και εκεί πού ή επιστήμη δυσκολεύεται στό έργο της από θρησκευτικούς εκπροσώπους διαφόρων όμο-

λογιών, εκεί ο ρόλος της θρησκείας έχει παρεξηγηθεί και άντρορθόδοξα έρμηνευθεί.

Ός εκ τούτου, διαφαίνεται στίς ήμέρες μας μία συνεργασία σέ όλα τά επίπεδα μεταξύ επιστήμης και θρησκείας, και ειδικότερα για μās, μεταξύ επιστήμης και Χριστιανισμού. Η επιστήμη χωρίς τήν θρησκεία άκουμπά στό ένα της πόδι. Κι αυτό γιατί «πάσα επιστήμη χωριζομένη άρετης, πανουργία και ού σοφία φαίνεται», σύμφωνα μέ τόν άγιο Γρηγόριο τόν Θεολόγο. Η ταπείνωση της επιστήμης μάλιστα, θά τήν σώσει από τήν αυτάρκεια και τήν απομόνωσή της, όταν άντιλαμβάνεται πλέον πώς γνωρίζει τά όρια και τίς δυνα-

τότητές της και πώς δέν ἔχει τήν λύση πάντα ἔτοιμη σέ ὅλα τά προβλήματα και ἐρωτήματα τῆς ζωῆς. Κανείς ἄλλωστε δέν μπορεῖ νά ζήσει μόνο μέ τίς ἐπιστημονικές γνώσεις. Ἀπαιτοῦνται ἐπιπλέον ἠθική, νόημα, ποιότητα ζωῆς, αἴσθηση τοῦ ὠραίου, τοῦ ἁγίου, τοῦ ὑψηλοῦ και τοῦ δικαίου.

Ὅταν ὁ Τρίτος Κόσμος και ἑκατομμύρια συνάνθρωποι μας βρίσκονται κάτω ἀπό τά ὄρια ἐπιβίωσης, δέν ἐνδιαφέρονται γιά τά χρωματοσώματα, τό DNA, ἢ γιά τόν ἀριθμό τῶν πρωτονίων και νετρονίων πού ἀποτελεῖται ὁ πυρήνας τῶν κυττάρων τους. Χριστιανισμός, Ἐπιστήμη και Τεχνολογία εἶναι γι' αὐτό οἱ ὑπηρετές και διάκονοι πρὸς ὄφελος τοῦ κόσμου, ἐνόψει μάλιστα τῆς ραγδαίας ἀνάπτυξης τῶν Βιοεπιστημῶν και τῆς Βιοτεχνολογίας και μπροστά στά κρίσιμα ἀδιέξοδα πού προκύπτουν. Ὁ Γερμανός νομπελίστας φυσικός Μάξ Πλάνκ λέγει ὅτι «οἱ δρόμοι ἐπιστήμης και θρησκείας προχωροῦν παράλληλα και συναντιῶνται στό ἀχανές ἄπειρον, δηλαδή τόν Θεό».

Ἐπομένως, «τόσο ἡ ἐπιστήμη ὅσο και ἡ τεχνολογία εἶναι ὄργανα δοσμένα ἀπό τόν Θεό, πού ἂν χρησιμοποιηθοῦν ὀρθά ἐπεκτείνουν τίς δυνατότητές μας γιά τό καλό. Εἶναι ἡ κατάχρηση κι ὄχι ἡ λελογισμένη χρήση τῆς ἐπιστήμης πού ἐπιφέρει κακά, ὅπως και κάθε κατάχρηση. Ἄν πάλι κάποιοι ἄλλοι ἀπό πλευρᾶς ἐπιστήμης παρουσιάζονται ὡς ἄθεοι, θά πρέπει κι αὐτοί νά θυμοῦνται πώς ἡ ἀθεΐα τους δέν μπορεῖ νά θεμελιωθεῖ στήν ἐπιστήμη, ἀλλά εἶναι ἀπλῶς μία ὑπαρξιακή τοποθέτησή τους. Ἡ σχέση Χριστιανισμοῦ και θετικῶν ἐπιστημῶν εἶναι σχέση συμπόρευσης, γιατί θετικοί εἶναι ὅλοι οἱ παράγοντες πού τήν διαμορφώνουν».

Τό δίλημμα λοιπόν «ἐπιστήμη ἢ πίστη» εἶναι ἕνα ψευδοδίλημμα. Ἐπιστήμη και πίστη εἶναι ἡ διαχρονική ἀπάντηση.

Στήν Ὀρθοδοξία ἡ ἀντίθεση πίστεως και ἐπιστήμης δέν εἶναι αὐτονόητη. Πρόκειται γιά ψευδοπρόβλημα, διότι και ἡ θεολογία στήν αὐθεντική της ἔκφραση και πραγμάτωση εἶναι ἐπιστήμη, μέ διαφορετικό ὅμως γνωστικό ἀντικείμενο.

Ἐπάρχει ἡ γνώση τοῦ ἀκτίστου, ὁ Θεός, και ἡ γνώση τοῦ κτιστοῦ, ὁ κόσμος ὡς κτίση και δημιουργία. Ἡ γνώση τοῦ Θεοῦ, ἡ θεογνωσία, εἶναι ὑπερφυσική και ἐπιτυχάνεται μέ τήν συνέργεια τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεό. Ἡ γνώση τοῦ κόσμου εἶναι φυσική και ἀποκτᾶται μέ τήν ἐπιστημονική ἔρευνα. Μέθοδος τῆς θείας γνώσης εἶναι ἡ νήψη, δηλαδή ἡ κάθαρση τῆς καρδιάς. Θεολογία λοιπόν εἶναι ἡ γνωσιολογία και γνώση τοῦ ἀκτίστου. Ἐπιστήμη ἡ γνωσιολογία και γνώση τοῦ κτιστοῦ. Ἡ γνώση στήν ἐπιστήμη τῆς πίστεως ὀνομάζεται θέωση και εἶναι ὁ μόνος σκοπός τῆς Ὀρθοδοξίας. Ὅλα τά λοιπά εἶναι μέσα πρὸς αὐτό τό τέλος.

Οἱ δύο γνωσιολογίες, κτιστοῦ και ἀκτίστου, ἐργάζονται μέ διαφορετικά ὄργανα και γι' αὐτό τά μεταξύ τους ὄρια εἶναι εὐδιάκριτα. Ὅργανο τῆς ἐπιστήμης τῆς πίστεως δέν εἶναι ἡ διάνοια, ἀλλά ἡ καρδιά, πού μπορεῖ νά δεχθεῖ τήν ἐνοίκηση τοῦ ἀκτίστου, ὅταν ἡ καρδιά καθαρθεῖ ἀπό τά πάθη και μπορεῖ νά ἀναπτύξει, ὡς ὑπερφυσικό ὄργανο τοῦ ἀνθρώπου, τήν νοερή της λειτουργία, δηλαδή τήν ἐνέργεια τοῦ νοῦ στήν καρδιά. Ἡ παρατήρηση και τό πείραμα, βασικές παράμετροι τῆς ἐπιστημονικῆς μεθόδου, ὑπάρχουν και στήν ἐπιστήμη τῆς πίστεως.

Στήν ἡσυχαστική μέθοδο θεογνωσίας ὑπάρχει ἡ παρατήρηση ὡς θέα τοῦ ἀκτίστου φωτός - τῆς θείας ἄκτιστης ἐνέργειας - και τό πείραμα ὡς δυνατότητα ἐπανάληψης αὐτῆς τῆς ἐμπειρίας, πού εἶναι κοινή σ' ὅλους τούς ἐπιστήμονες τῆς πίστεως, δηλαδή τούς Ἁγίους. Ὅ,τι συνεπῶς εἶναι γιά τούς φυσικούς ἐπιστήμονες τό τηλεσκόπιο ἢ τό μικροσκόπιο, γιά τούς ἐπιστήμονες τῆς πίστεως εἶναι ἡ καθαρὰ καρδιά, πού γίνεται ἕνα εἶδος «θεοσκοπίου». Ἡ θεολογία, ὡς λόγος περὶ τοῦ Θεοῦ, μ' αὐτήν τήν προϋπόθεση, λειτουργεῖ ὡς θετική ἐπιστήμη και ὄχι ὡς μεταφυσική, στοχαστική δηλαδή θεολόγηση. Οἱ φυσικές ἐπιστήμες ἐπιδιώκουν τήν θέαση τοῦ μακροκόσμου και τοῦ μικροκόσμου. Ἡ ἐπιστήμη τῆς πίστεως στοχεύει στήν θέαση τοῦ Θεοῦ, ὡς ἀκτίστου φωτός, δηλαδή στήν θέωση.

Μέ δεδομένη λοιπόν τήν ὑπαρξη κατά τήν

Ἄρθοδοξία δύο γνώσεων εἶναι ἀδύνατη ἡ σύγκρουση Ἄρθοδοξίας καί ἐπιστήμης. Ἡ σύγκρουση ἀποφεύγεται, διότι ἔργο τῆς ἐπιστήμης εἶναι ἡ γνώση τῆς οὐσίας καί τῶν μηχανισμῶν λειτουργίας τῶν ὄντων. Ἐργο ὅμως τῆς θεολογίας εἶναι ἡ γνώση τοῦ Θεοῦ, τοῦ Δημιουργοῦ τους. Οἱ φυσικές ἐπιστήμες ἀσχολοῦνται μέ τό πῶς. Ἡ θεολογία μέ τό ποιός καί γιατί, αὐτό πού λέμε τελολογία.

Ἡ θεολογία, λοιπόν, μᾶς γνωρίζει τόν Θεό καί τόν κόσμο ὡς δημιούργημά Του καί ὄχι τίς φυσικές ἐπιστήμες, πού εἶναι δημιούργημα τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Θεός στήν Γραφή διδάσκει τήν ἀλήθεια γιά τόν ἑαυτό Του καί ὄχι τήν ἐπιστημονική γνώση γιά τήν κτίση. Στήν Γραφή μαθαίνουμε ποιός εἶναι ὁ Θεός, γιά νά μπορέσει ὁ ἄνθρωπος νά ἀνταποκριθεῖ στήν ἀγάπη Του. Ἔτσι, στά ἐπιστημονικά θέματα ὑπάρχει δυνατότητα ἀλλαγῆς γνώμης μέ βάση τά νέα πορίσματα. Στά σωτηριολογικά ὅμως θέματα οὐδεμία ἀλλαγῆ εἶναι δυνατή, διότι ἡ μέθοδος σωτηρίας – θέωσης εἶναι διαιώνια ἀμετάβλητη.

Οἱ Πατέρες (Προφήτες, Ἀπόστολοι καί ὄλοι οἱ Ἅγιοι) ὅταν κατέχουν καί τήν ἀνθρώπινη σοφία, ὅπως ὁ Μ. Βασίλειος, γνωρίζουν τίς ἐπιστημονικές θεωρίες τῆς ἐποχῆς τους, τίς ὁποῖες ὅμως ἐρευνοῦν μέσα ἀπό τό πρῶμα τῆς θεολογίας τους, ἀφοῦ σκοπός τους δέν εἶναι ἡ φυσική ἐπιστημονική γνώση, ἀλλά ἡ καθοδήγηση τῶν πνευματικῶν τους τέκνων πρός τήν σωτηρία καί ἡ προστασία τους ἀπό γνώση πού εἶναι δυνατόν νά ἐμποδίσει τήν πορεία τους πρός τήν θεογνωσία. Ἡ διάθεση ὅμως στήν περίπτωση αὐτή δέν εἶναι a priori πολεμική καί ἀπορριπτική, ἀλλά ἀπλῶς ποιμαντική καί προστατευτική.

Ἡ ἀγιότητα, ἔτσι, δέν εἶναι ἐμπόδιο στήν ἐπιστημονική γνώση. Ἀκριβῶς τό ἀντίθετο. Ἄλλωστε ἤδη στήν Παλαιά Διαθήκη ὁμολογεῖται: Ὁ Θεός «ἔδωκεν ἀνθρώποις ἐπιστήμην ἐνδοξάζεσθαι ἐν τοῖς θαυμασίοις αὐτοῦ». Τίποτε δέν ἀποκλείει ὀρθόδοξα τήν δυνατότητα νά εἶναι κάποιος κάτοχος καί τῶν δύο ἐπιστημονικῶν γνώσεων, ὅπως συμβαίνει στους μεγάλους Πατέρες καί Μητέρες τῆς Ἄρθοδοξίας. Αὐτό ψάλλει ἡ Ἄρθόδοξη

Ἐκκλησία στίς 25 Νοεμβρίου γιά τήν μεγάλη μαθηματικό τοῦ 3ου αἰῶνα, ἀγία Αἰκατερίνη: «Τήν ἐκ Θεοῦ σοφίαν λαβοῦσα παιδιόθεν ἡ Μάρτυς, καί τήν ἔξω σοφίαν καλῶς πᾶσαν μεμάθηκε».

Γίνεται λοιπόν κατανοητό, γιατί στήν Ἄρθοδοξία δέν μπορεῖ ποτέ νά ὑπάρξει περίπτωση Γαλιλαίου. Ἡ ἀρνητική στάση τῶν ὀρθόδοξων λογίων κατά τοῦ κοπερνίκειου συστήματος τόν 18ον αἰ., δέν ἦταν ἀπόρροια πνευματικότητας ἀλλά δυτικῶν ἐπιρροῶν. Ἀντίθετα ἡ σύγκρουση πίστεως καί ἐπιστήμης εἶναι ὄχι μόνο δυνατή ἀλλά καί φυσιολογική, ὅταν τά πορίσματα τῆς ἐπιστήμης κρίνονται μέ μεταφυσικά κριτήρια, ἢ ἡ διδασκαλία τῆς πίστεως προσεγγίζεται μέ βάση τίς ἀρχές καί τά πορίσματα τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, δηλαδή μέ κριτήρια ἄλλου χώρου. Στήν περίπτωση αὐτή ἡ μέν ἐπιστήμη θεολογεῖ, ὅποτε αὐτοκαταργεῖται, ἡ δέ πίστη μεταβάλλεται σέ φυσική ἐπιστήμη, ὅποτε ἀλλοτριώνεται.

Ἀλληλοσυμπλήρωση πίστεως καί ἐπιστήμης μπορεῖ νά ὑπάρξει κυρίως στό οἰκολογικό πρόβλημα, δεδομένου ὅτι ὀρθόδοξοι θεολόγοι, ὅπως ὁ Οἰκουμενικός μας Πατριάρχης ἢ ὁ μακαριστός Μητροπολίτης Περγάμου Ἰωάννης, ἀγωνιζόμενοι γιά τήν διάσωση τῆς φύσης, δέν παύουν νά ἀναγνωρίζουν ὅτι τό νόημα τῆς δημιουργίας ἀποκαλύπτεται διά τῆς ἐπιστήμης, ἡ δέ θεολογία εὔχεται καί στηρίζει τήν ἐπιστήμη, πού ἀγωνίζεται γιά τήν διάσωση τῆς κτίσης.

Ἄς μὴν ὀριοθετοῦμε, λοιπόν, ὁ ἕνας τήν ἐπιστήμη τοῦ ἄλλου καί ἄς σεβόμεθα τά πορίσματα τῆς ἐκατέρωθεν ἐρευνας, πού διεξάγεται μέ αὐτοσεβασμό καί ταπείνωση, διότι ὁ κόσμος μας δέν χρειάζεται μόνο τίς φυσικές ἐπιστήμες, ἀλλά καί τήν ἐπιστήμη τῆς θεώσεως, ἐφ' ὅσον «οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος», καί σᾶς παρακαλῶ νά θυμόμαστε πάντα αὐτό πού ὁ ἅγιος Παῖσιος ἔλεγε: «Νά δοξάζεται τό ὄνομα τοῦ Θεοῦ διά τῆς ἐπιστήμης».

Σύγχρονες Προκλήσεις Βιοηθικής

του κ. Ανέστη Κεσελόπουλου

Όμοτίμου Καθηγητού Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.

Ο αιώνας μας χαρακτηρίστηκε από τις ραγδαίες αλλαγές και εξελίξεις σέ όλα τά επίπεδα. Αύτες σημάδεψαν καιρία τήν πορεία τής ζωής ὄχι μόνο τῶν ἀνθρώπων πού ζοῦν στά δικά του χρονικά πλαίσια ἀλλά και ἐκείνων πού θά ἔρθουν ἀργότερα. Οἱ ἀλλαγές αύτες προκαλοῦν ἐντυπωσιασμό ἀπό τή μιά ἀλλά και ἀνησυχία ἀπό τήν ἄλλη. Ὁ ἀρχικός θαυμασμός μπροστά στά ἐπιτεύγματα γίνεται γρήγορα φόβος και ἀγωνία, μπροστά στήν ἀπειλή τής καταστροφής. Τά ἀσύλληπτα για ἄλλες ἐποχές και πρωτόγνωρα σήμερα προβλήματα, πού ἐπισωρεύονται ὄλο και περισσότερο στόν κόσμο, καγχάζουν μπροστά στόν ἔκθαμβο ἀλλά και φοβισμένο ἄνθρωπο διαψεύδοντας τίς ὑποσχέσεις και προσδοκίες τής θεαματικῆς ἀναπτύξεως τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν και τής τεχνολογίας. Ἄν κάτι κυρίως χαρακτηρίζει τίς ἀλλαγές και τίς ἐξελίξεις αύτες, εἶναι ἡ ταχύτητα τῶν γεγονότων και οἱ ἀνεξέλεγκτοι ρυθμοί. Πρίν λίγα χρόνια για παράδειγμα ἡ πρόκληση τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος ἐκφραζόταν ὡς οἰκολογικό πρόβλημα, σήμερα μιλάμε για οἰκολογική κρίση, ἐνώ οἱ εἰδικοί προβλέπουν ὅτι σέ λίγα χρόνια θά βρισκόμαστε μπροστά σέ οἰκολογική καταστροφή.

Στίς ἡμέρες μας ἡ ἐπιστημονική γνώση στούς τομεῖς τής βιολογίας και τής ἱατρικῆς ἔχει φθάσει σέ τέτοιο ἐπίπεδο, ὥστε νά προσεγγίζει και τά θεμέλια τής ὑπάρξεώς μας. Οἱ ἀλλαγές και οἱ ἐξελίξεις, πού σημειώνονται ἐδῶ, ἔχουν προσλάβει μορφή ἐκρήξεως ἐκρήξεως πῶς ὑποσχετικῆς ἀλλά και πῶς ἀπειλητικῆς, πῶς ἐντυπωσιακῆς ἀλλά και πῶς τρομακτικῆς ἀπό ὅποιανδήποτε ἄλλη. Ἐδῶ ἡ σύγχρονη ἐπιστήμη ἔχει τίς δυνατότητες νά ἐρευνᾷ τίς γενετικές καταβολές ὄχι μόνο τῶν

ἄλλων ζώντων ὀργανισμῶν ἀλλά και τοῦ ἴδιου τοῦ ἀνθρώπου, φθάνοντας μάλιστα στό σημείο νά μπορεῖ νά ἐπεμβαίνει σ' αύτες. Ἡ καταπληκτική αὐτή προοπτική μπορεῖ νά ἀποτελέσει δύναμη εὐεργετική ἀλλά και ὄπλο φονικό, ἀφοῦ ὁ ἄνθρωπος ἔχει αὐτή τή στιγμή τή δυνατότητα νά μετασχηματίσει τό ἴδιο του τό εἶδος. Γιατί ἡ ἐκρηξη αὐτή σιγῶς ἔρχεται στόν ἄνθρωπο ἀλλά και μπερδεύει πολλές φορές τόν ἄνθρωπο στίς πῶς εὐαίσθητες συχνότητές του, στίς ἱερότερες διαστάσεις τής ὑπάρξεώς του, στό ἴδιο τό μυστήριο τής ζωῆς του.

Ἀπό τίς 28 Μαρτίου τοῦ 1993, πού ἡ ΝΑΣΑ και τό Ἐθνικό Ἰνστιτούτο Ὑγείας τῶν Η.Π.Α. –τό γνωστό NIH- ὑπέγραψαν μιά ἱστορικῆς σημασίας συμφωνία για τή μεταφορά διαστημικῆς τεχνολογίας στή βιοϊατρική ἐρευνα, ἡ ἐκρηξη αὐτή ἐπιφυλάσσει καθημερινά πολλαπλές ἐκπλήξεις, πού ἔρχονται στίς συνειδήσεις και τά αἰσθητήριά μας μέ τήν ἐπιθετικότητα τῶν προκλήσεων. Ὅπως προσφυῶς ἔχει παρατηρηθεῖ, «τό ὄχημα αὐτοῦ τοῦ κόσμου πλέον δέχεται σάν καύσιμο τεράστια χρηματικά ποσά, ἀπίστευτα λεπτή τεχνολογία και νεοφανεῖς φιλοπερίεργες προσδοκίες. Αὐτό, ὅμως, πού παράγει, δέν εἶναι μόνο κίνηση οὔτε μόνο ταχύτητα εἶναι παράλληλα ἄπειρα προβλήματα και πρωτόγνωρα διλήματα. Για πρώτη φορά ἡ δύναμη προπορεύεται τής δυνατότητας, οἱ ἐφαρμογές προηγοῦνται τῶν ἀναγκῶν και ἡ τρέλλα και ὁ γαργαλισμός τής φαντασίας νά ξεπερνοῦν τά ἀποθέματα συνέσεως και μέτρου».

Α' - Εὐθανασία

Ἡ εὐθανασία ὡς ὄρος και στάση ζωῆς δέν εἶναι κάτι καινούργιο. Ὡς λέξη, πού προέρχεται ἀπό τό «εὐ θνήσκω», ἀπαντᾶται περισ-

σότερο μέ την έννοια του ένδοξου, του ώραιου, του ήσυχου και του φυσικού θανάτου. Η περίπτωση του Διαγόρα, που πέθανε μέσα στις έπευφημίες του πλήθους για τους τρεις όλυμπιονίκες γιούς του, αποτελεί κλασικό παράδειγμα φυσικής εϋθανασίας, δηλαδή γαλήνιου και εϋτυχημένου θανάτου, που προβάλλεται στην άρχαία ελληνική γραμματολογία. Δέν μπορεί βέβαια νά ισχυρισθεί κανείς ότι απουσίαζε τότε- ως φιλοσοφία αλλά και πράξη- και ή ενεργητική εϋθανασία.

Ό οϊκτος και ή συμπάθεια προς ανιάτως πάσχοντες συνανθρώπους αλλά και ή επιθυμία για συγκρότηση κοινωνιών, που νά χαρακτηρίζονται από την υγεία και ευξία των μελών τους, είχαν προβληματίσει ανέκαθεν προς την κατεύθυνση αυτή. Στην άρχαία Ελλάδα ή εϋθανασία υπήρχε ως δημοφιλής λογική και «άντιδοτο» στά γηρατιά και τόν σωματικό πόνο. Στη Σπάρτη υπήρχε σέ εφαρμογή νόμος, που υπαγόρευε ένα

είδος κοινωνικής ή ευγονικής εϋθανασίας και έκφραζόταν μέ τόν Καιάδα. Οί Στωϊκοί φιλόσοφοι τή θεωρούσαν σάν λύση στον πόνο και στίς ανιάτες άρρώστιες, ένω οί Ρωμαϊοί τήν πρόβαλλαν όχι μόνο σάν διεξοδο από τήν προβληματική και άσθενική ζωή, αλλά και σάν «προληπτική μέριμνα» για κάθε άπρόσμενο ένδεχόμενο. Οί αντιλήψεις αυτές αναβίωσαν πολλούς αιώνες αργότερα μέ τό φιλοσοφικό κίνημα του σκεπτικισμού, που είχε ως κυριότερους εισηγητές και αντιπροσώπους τόν Μοντέν και τόν Σοπενχάουερ.

Όμως, αν ή εϋθανασία ως έννοια και πρακτική δέν είναι κάτι άγνωστο στό παρελθόν, στην τελευταία ιδιαίτερα είκοσαετία προ-

σλαμβάνει διαστάσεις κοινωνικού κινδύνου και άπειλής. Δυστυχώς τά τελευταία αυτά χρόνια συζητείται ευρύτατα και νομοθετείται σταδιακά ή εφαρμογή τεχνητής εϋθανασίας, δηλαδή ό εκούσιος τερματισμός τής ζωής κάποιου πάσχοντα από τρίτους μέ τήν προβολή μάλιστα πολλές φορές «άνθρωπιστικών» ή και «θρησκευτικών» λόγων. Στην Άμερική και σέ όρισμένες χώρες τής Ευρώπης (ιδιαίτερα στην Όλλανδία και τή Μ. Βρετανία) ξεφυτρώνουν καθημερινά σάν τά μανιτάρια καινούργιες «εταιρείες εϋθανασίας», ένω κερδίζει καθημερινά όλο και περισσότερους όπαδούς ή ιδέα τής «living will», δηλαδή μιās «διαθήκης έν ζωή», μέ τήν όποία ένας υγής σωματικά και διανοητικά άνθρωπος έκχωρεί στόν γιατρό τό δικαίωμα- κάτω από όρι-

σμένες, βέβαια, προϋποθέσεις- άφαιρέσεως τής ζωής του, χωρίς εκείνος νά διώκεται για αυτό ποινικά.

Σέ μιá σφυγμομέτρηση τής κοινής γνώμης, που έγινε τό 1984-85 στίς Η.Π.Α., τόν Καναδά, τή Ν. Ζη-

λανδία, τή Δανία, τή Μ. Βρετανία και τήν (τότε) Δυτική Γερμανία, ένα ποσοστό 68% του πληθυσμού των χωρών αυτών δήλωνε ότι τάσσεται υπέρ τής εϋθανασίας, ένω στην Όλλανδία έδω και αρκετά χρόνια λειτουργεί ιατρικό κέντρο, τό Α.Μ.Σ., όπου εφαρμόζεται σέ όρισμένους ανθρώπους, που πάσχουν από AIDS και άλλες ανιάτες άσθένειες, ή μέθοδος του «ήρεμου τέλους». Από στατιστικές επίσης προκύπτει ότι στην ίδια χώρα κατά μέσο όρο ένας γιατρός προβαίνει έξι φορές τήν ήμέρα σέ ενεργητική εϋθανασία, άλλες είκοσι φορές τήν ήμέρα διακόπτεται ή θεραπευτική άγωγή καταδικασμένου άρρώστου, ένω περίπου 100.000 Όλλανδοί έχουν υπογράψει living will.

Όλα αυτά αναφέρονται, για να μη νομισθεί ότι η εὐθανασία είναι μιά ιδέα γενική και άοριστη, απομακρυσμένη από τήν καθημερινή πρακτική. Αποτελεί όρατό πρόβλημα και επίμαχο ζήτημα, πού δέν περιορίζεται πιά μόνο στόν ιατρικό χώρο, αλλά επεκτείνεται σέ ευρύτερα κοινωνικά, εκκλησιαστικά, νομικά και ανθρωπιστικά πλαίσια. Από τούς θιασῶτες και υπέρμαχους τῆς εὐθανασίας προβάλλονται συνήθως ὡς επιχειρήματα ἡ ἐλευθερία και ἡ αὐτονομία τοῦ ἀνθρώπου, τό δικαίωμά του στόν «ἀξιοπρεπή» θάνατο, ὁ ἀνθρωπισμός και ἡ φιλευσπλαχνία πρὸς τούς ἀνιάτως πάσχοντες, τό δικαίωμα τοῦ γιατροῦ νά δρᾷ πρὸς ὅ,τι ἐκεῖνος κρίνει ὡς ὄφελος τοῦ ἀσθενοῦς, ἀκόμη και ἂν κρίνει ὡς ὄφελος τῆ διακοπή και τόν τερματισμό τῆς ζωῆς του· ἡ οἰκονομική ἐπιβάρυνση τῆς κοινωνίας ἀπό χρονίως πάσχοντα ἢ ἀνήμπορα λόγω ἀναπηρίας νά ἐργασθοῦν και ἐπομένως μὴ ὠφέλιμα και χρήσιμα κοινωνικῶς ἄτομα κ.ἄ. Τέλος, ὑποστηρίζεται ἡ νομική ἀντιμετώπιση τῆς εὐθανασίας μέ βάση ὅ,τι θεωρεῖται σέ κάθε ἐποχή κοινωνικά ἀποδεκτό, ἐνῶ προτείνεται ἡ νομιμοποίησή της μέ τό σκεπτικό ὅτι θά ἐπιτρέψει νά μποῦν ἐπαρκεῖς ἀσφαλιστικές δικλίδες, πού θά ἐμποδίσουν ἢ θά περιστεῖλουν τήν κατάχρησή της, ἀφοῦ τό κράτος θά ἐλέγχει και θά ἐξετάζει κάθε περίπτωση.

Ἐδῶ εἶναι ἀνάγκη νά ὑπογραμμισθεῖ ὅτι ἡ εὐθανασία ὡς καλός, ἥρεμος και εὐκόλος θάνατος ὄχι μόνο δέν ἀπορρίπτεται ἀπό τή χριστιανική πίστη και τήν Ἐκκλησία, ἀλλά ἀποτελεῖ και ἀντικείμενο προσευχῆς στή λειτουργική πράξη και ζωή της. Τό ἐπαναλαμβανόμενο στή Θεία Λειτουργία και σέ πολλές ἐκκλησιαστικές ἀκολουθίες αἴτημα για νά εἶναι «χριστιανὰ τά τέλη τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἀνώδυνα, ἀνεπαίσχυντα, εἰρηνικά», ἀλλά και ἡ σύνδεση τοῦ ὀσιακοῦ τέλους μέ τόν εὐκόλο και εἰρηνικό θάνατο, βεβαιώνουν τήν ἄποψη αὐτή. Ὡστόσο, αὐτό δέν συνηγορεῖ για τή νομιμοποίηση τῆς εὐθανασίας μέ τήν τρέχουσα ἔννοια οὔτε παρέχει «χριστιανική» θεμελίωση και κατοχύρωση στοῦς ὑποστηρικτές της. Εἶναι τελείως δια-

φορετικό νά χαρίζει ἀνώδυνο τέλος στή ζωὴ ὁ Χριστός -«οὐ ἐν τῇ χειρὶ ἡ ζωὴ ἡμῶν» και ὁ Ὅποιος εἶναι «ζωῆς ὁ κυριεύων και τοῦ θανάτου» ἀπό τό νά ἀφαιρεῖ τή ζωὴ ἀνθρώπος, για νά ἀπαλλάξει ἢ νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό τούς πόνους τοῦ τέλους. Ἄλλωστε ἡ παραπάνω αἴτηση τῆς Ἐκκλησίας δέν κάνει λόγο μόνο για «ἀνώδυνα τέλη» ἀλλά και για «χριστιανικά, ἀνεπαίσχυντα και εἰρηνικά». Καί μόνη ἢ ταραχὴ τοῦ διλήμματος τῆς εὐθανασίας ἀρκεῖ νά διασαλεύσει και νά ἀνατρέψει τή χριστιανικότητα, τήν εἰρήνη και τήν ἀνεπαίσχυντία τοῦ τέλους.

Μόνο ὁ Θεός ὡς δωροδότος τῆς ζωῆς μπορεῖ και δικαιούται νά ἀποφασίζει για τό τέλος κάθε ἀνθρώπου, ἂν θά εἶναι ἐπώδυνο ἢ ὄχι και ἀκόμη περισσότερο, για τό πότε θά ἔρθει αὐτό. Ἐξάλλου ἡ Ἐκκλησία ἐκτός ἀπό τόν ὀσιακό και ἀνώδυνο τιμᾶ και τόν μαρτυρικό και ἐπώδυνο θάνατο, και μάλιστα ὄχι μόνο ὅταν γίνεται για τήν ὁμολογία τοῦ Χριστοῦ, ἀλλά και ὅταν ὀφείλεται σέ ἀρρώστιες και ἄλλες ὀδυνηρές δοκιμασίες, πού ὁ ἀνθρώπος ἀγωνίζεται και ὑπομένει μέ ἐλπίδα στόν Θεό. Για τήν Ἐκκλησία ὁ καλός θάνατος δέν ἔγκειται στήν ἀπουσία ἢ τήν ἀποφυγὴ τοῦ πόνου, ἀλλά στήν ὑπέρβαση και τή μεταμόρφωσή του μέ τήν πίστη στόν Χριστό. Γιατί ὁ πόνος συνδέεται μέ τόν νόμο τοῦ θανάτου και ἔχει καθαρικὴ ἀξία. Ἀναιρεῖται μέ τόν πόνο ἢ παρά φύση ἡδονὴ και φανερώνεται τό μέγεθος και ἡ χάρη τῆς θείας ἡδονῆς. Καί ἐνῶ ἡ προσπάθεια καταπολεμησεως τοῦ πόνου μέ τήν ἡδονὴ τῶν αἰσθήσεων ὀδηγεῖ σέ ἀδιέξοδο, ἡ γενναία και καρτερικὴ ἀντιμετώπισή του λυτρώνει τόν ἀνθρώπο. Ἐπομένως ὁ καλός ἢ ὁ κακός θάνατος δέν προσδιορίζεται ἀπό τήν ἐξωτερικὴ μορφή του, ἀλλά ἀπό τήν ἐσωτερικὴ κατάσταση, μέ τήν ὁποία τόν ἀντιμετωπίζει ὁ ἀνθρώπος.

Στή συναξαριακὴ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας ὑπάρχουν πολλά παραδείγματα ἁγίων, πού στήν ἀρρώστια τους δέν δέχθηκαν νά καταφύγουν σέ γιατροὺς ἢ φάρμακα, για νά θεραπευθοῦν, ἀλλά ἐναπόθεσαν ἐξ ὀλοκλήρου τήν ὑγεία και τή ζωὴ τους στήν πρόνοια τοῦ Θεοῦ. Καί ὁ τρόπος αὐτός ἀντιμετωπίσεως

τοῦ θανάτου ὄχι μόνο δέν ἀποδοκιμάστηκε, ἀλλά καί ἐγκωμιάστηκε. Ὑπάρχουν ἐπίσης περιπτώσεις ἀσκητῶν πού κατέφυγαν στή χρήση φαρμάκων ἢ ἄλλων ἱατρικῶν μέσων καί μέμφθηκαν ἀργότερα τόν ἑαυτό τους, γιατί θεώρησαν τό ἐγγείρημά τους αὐτό ὡς ἀπόκλιση ἀπό τήν ὁδό τῆς ἀκρίβειας καί τῆς τελειότητας πού ἔπρεπε νά βαδίσουν. Καί ἐνῶ θαυμάζεται ἀπό τή συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας ἡ ἐμμονή στήν ἀκρίβεια καί τό θάρρος τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν, ταυτόχρονα δέν κατακρίνεται καί ἡ προσφυγή στούς γιατρούς καί τά φάρμακα, πού πάντοτε θεωροῦντο ὡς δωρεές τοῦ Θεοῦ γιά τή θεραπεία καί ἀνακούφιση τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ πολυδιάστατη αὐτή τοποθέτηση ἀπέναντι στόν πόνο καί τόν θάνατο δέν ὀφείλεται σέ αἰνιγματική ἢ ἐπαμφοτερίζουσα στάση τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά στόν σεβασμό τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου καί τῆς ἰδιαιτερότητας τῆς πνευματικῆς προκοπῆς καί καταστάσεώς του.

Ὡστόσο ἀπό χριστιανική ἄποψη ἡ εὐθανασία τόσο ὡς σκόπιμη παρέμβαση γιά τήν ἀπαλλαγή τοῦ ἀσθενοῦς ἀπό τούς πόνους (ἐνεργητική εὐθανασία), ὅσο καί ὡς διακοπή παροχῆς ἀναγκαίων μέσων ἐπιβιώσεως γιά τήν ἀπαλλαγή του ἀπό αὐτούς (παθητική εὐθανασία) κρίνεται ἀπαράδεκτη. Στήν πρώτη περίπτωση, ὅταν γίνεται μέ τή θέληση τοῦ ἀρρώστου, (ἐκούσια ἐνεργητική εὐθανασία), βρισκόμαστε σέ μιὰ μορφή αὐτοκτονίας, ἐνῶ ὅταν γίνεται χωρίς τή θέλησή του (ἀκούσια ἐνεργητική εὐθανασία), ἔχουμε ὅλα τά στοιχεῖα τοῦ φόνου. Ἡ δεύτερη περίπτωση, δηλαδή ἡ παθητική εὐθανασία, εἶναι εὐλόγο νά διαφοροποιεῖται ἀπό τήν πρώτη. Ἡ διατήρηση τῆς ζωῆς μέ τεχνητά μέσα, ὅταν δέν ὑπάρχει καμιά θετική προοπτική γιά τόν ἀσθενή, ἀποτελεῖ σέ τελευταία ἀνάλυση παράταση τῆς διαδικασίας τοῦ θανάτου. Ἀπό αὐτή τήν ἄποψη θά μπορούσε νά υποστηριχθεῖ ὅτι ἡ ἀντιμετώπιση καταστάσεων μέ τέτοια προοπτική χωρίς τήν παρεμβολή τῶν μέσων αὐτῶν ἀποτελεῖ ἀπλή καί φυσική ἀντιμετώπιση. Ὅμως, παρόλα αὐτά ἡ ἱερότητα τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου καί

ἡ οὐσιαστική ἀδυναμία νά προσδιορισθεῖ μέ ἀπόλυτη βεβαιότητα ἡ ὥρα τοῦ θανάτου δέν δικαιολογεῖ τήν πρόχειρη καί ἀβασάνιστη χρήση αὐτῆς τῆς ἐπιλογῆς, ἰδιαίτερα ὅταν γίνεται χωρίς τή συγκατάθεση αὐτοῦ πού πάσχει.

Ἀλλά καί ἡ εὐθανασία πού γίνεται γιά τήν ἀπαλλαγή τῆς κοινωνίας ἀπό σωματικῶς ἀνάπηρα ἢ διανοητικῶς καθυστερημένα ἄτομα (κοινωνική ἢ εὐγονική εὐθανασία) – στήν ὁποία ἐντάσσονται καί οἱ ἀμβλώσεις ἐμβρύων, πού κατά τόν προγεννητικό ἔλεγχο διαπιστώνονται προβλήματα- ἀπό χριστιανική ἄποψη κρίνεται μέ τήν ἴδια περίσκεψη καί τό ἴδιο αἶσθημα εὐθύνης. Θά μάκραινε πολύ ὁ λόγος, ἄν ἐπιμέναμε νά προσδιορίσουμε ποιά εἶναι τά «κοινωνικῶς ὠφέλιμα» ἄτομα ἢ τά «χρήσιμα μέλη τῆς κοινωνίας». Ὅμως μέ συντομία θά ὑπογραμμίσουμε ὅτι πολλοί ἀπό αὐτούς τούς ἀνθρώπους πέρα ἀπό τό γεγονός ὅτι μποροῦν νά μάθουν -ἴσως ὄχι μέ εὐχέρεια πάντοτε- γράμματα καί τέχνες καί νά φθάσουν ἀκόμη νά ἀναδειχθοῦν στόν χῶρο τῶν ἐπιστημῶν, ὡστόσο μποροῦν νά ὠφελήσουν τήν κοινωνία καί μέ τόν λόγο τους ἢ τό παράδειγμα καί τήν ὑπομονή τους στίς θλίψεις καί τίς δοκιμασίες, ὅταν βρεθοῦν σέ ἀναστροφή μέ ἄλλα «ὕγιη» καί ἀρτιμελῆ μέλη τῆς κοινωνίας. Ἡ εὐρωστία τῆς κοινωνίας εἶναι ἕνα πολύ εὐρύτερο καί πολυδιάστατο γεγονός ἀπό τήν ἀπλή βιολογική ὑγεία τῶν ἀνθρώπων· πολλά οἰκογενειακά, κοινωνικά καί πανανθρώπινα γεγονότα συντελοῦν σ' αὐτήν. Ὅσο γιά τούς οικονομικούς λόγους, πού συνήθως προβάλλονται, ἰσχύει καί ἐδῶ ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, ὅτι δέν ἔγινε ὁ ἄνθρωπος γιά τό Σάββατο ἀλλά τό Σάββατο γιά τόν ἄνθρωπο.

(ἀπόσπασμα Εἰσηγήσεως στό Παγκρήτιο Θεολογικό Συνέδριο 1996)

Ἡ Μεταμόρφωση τοῦ Κυρίου στό Ὅρος Θαβώρ

τοῦ Πρωτοπρ. Μιχαήλ Βοσκοῦ

Σαράντα ἡμέρες πρὸ τοῦ Πάθους καὶ τοῦ σταυρικοῦ Του θανάτου ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς Χριστὸς ἀνέβηκε στὸ ὄρος Θαβώρ μαζί μὲ τρεῖς ἀπὸ τοὺς Μαθητὲς Του, τὸν Πέτρο, τὸν Ἰάκωβο καὶ τὸν Ἰωάννη. Οἱ συγκεκριμένοι Μαθητὲς ἦταν οἱ ἴδιοι ποὺ τὸν συνόδευσαν στὸ δωμάτιο τῆς κόρης τοῦ ἀρχισυναγώγου Ἰαείρου, ὅταν τὴν ἀνέστη-

σε, ἀλλὰ καὶ οἱ ἴδιοι ποὺ τὸν συνόδευσαν στὸν κῆπο τῆς Γεθσημανῆ κατὰ τὴν τελευταία Του προσευχὴ πρὶν ἀπὸ τὴν σύλληψή Του. Οἱ τρεῖς αὐτοὶ Μαθητὲς ἦταν ἐκείνοι ποὺ εὐρίσκοντο στὴν ἀπαι-

τούμενη πνευματικὴ κατάσταση, ὥστε νὰ μποροῦν νὰ δοῦν τὴν θεία δόξα τοῦ Θεανθρώπου πρὶν ἀπὸ τὴν Ἀνάστασή Του καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν Πεντηκοστὴ καὶ τὴν ἐπιφοίτηση τοῦ Παναγίου Πνεύματος. Στὸ ὄρος Θαβώρ, λοιπόν, ὁ Κύριος μετεμορφώθη ἔμπροσθεν τῶν τριῶν Μαθητῶν Του· τοὺς φανέρωσε, δηλαδή, τὴν θεϊκὴ Του δόξα, τοὺς ἀξίωσε νὰ δοῦν τὸ ἄκτιστο Φῶς τῆς θεότητος. Ὅπως πολὺ χαρακτηριστικὰ τονίζει ὁ Ἅγ. Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ὁ κορυφαῖος αὐτὸς δογματικὸς θεολόγος τῆς Ἐκκλησίας μας, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς κατὰ τὴν Μεταμόρφωσή Του δὲν προσέλαβε

κάτι ποὺ δὲν εἶχε, οὔτε μετεβλήθη σὲ κάτι ποὺ δὲν ἦταν, ἀλλὰ φανέρωσε στοὺς Μαθητὲς Του αὐτὸ ποὺ ἦταν πραγματικά· «οὐκ ὁ οὐκ ἦν προσλαβόμενος, οὐδὲ εἰς ὅπερ οὐκ ἦν μεταβαλλόμενος, ἀλλ' ὅπερ ἦν τοῖς οἰκείοις μαθηταῖς ἐκφαινόμενος». Οὐσιαστικὰ φανέρωσε στοὺς Μαθητὲς του τὴν δόξα τῆς θεότητος Του, τὴν ὁποία ἔκρυπτε μέχρι τότε, γιατί

δὲν μποροῦσαν οἱ ἄνθρωποι νὰ τὴν ἀντικρίσουν.

Ὁ κύριος λόγος, γιὰ τὸν ὁποῖο προχώρησε σ' αὐτὴ τὴν φανέρωση τὴν δεδομένη στιγμή, ἦταν γιὰ νὰ τοὺς στηρίξει τὴν πίστη, ὅτι

Αὐτὸς

εἶναι ὁ σεσαρκωμένος Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ μὴν κλονιστοῦν μὲ ὅσα δραματικὰ θὰ συνέβαιναν σὲ λίγες μέρες κατὰ τὸ Πάθος καὶ τὸν σταυρικό Του θάνατο. Τὸ Κοντάκιον τῆς ἐορτῆς διατυπώνει αὐτὴ τὴν ἀλήθεια ὡς ἐξῆς: «ἴνα, ὅταν σὲ ἴδωσιν σταυρούμενον, τὸ μὲν πάθος νοήσωσιν ἐκούσιον, τῷ δὲ κόσμῳ κηρύξωσιν, ὅτι σὺ ὑπάρχεις ἀληθῶς τοῦ Πατρὸς τὸ ἀπαύγασμα». Οἱ τρεῖς Μαθητὲς πῆραν στὸ ὄρος Θαβώρ μιὰ γεύση τῆς δόξας τοῦ Κυρίου, τὴν ὁποία θὰ γευθοῦν σὲ ἀκόμη μεγαλύτερο βαθμὸ μετὰ τὴν Ἀνάσταση, γι' αὐτὸ καὶ ἡ Μεταμόρφωση ἀποτε-

λεί προτύπωση τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ὅπως δηλώνεται σαφῶς στὸ Δοξαστικὸν τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς ἑορτῆς («Προτυπῶν τὴν Ἀνάστασιν τὴν σὴν»).

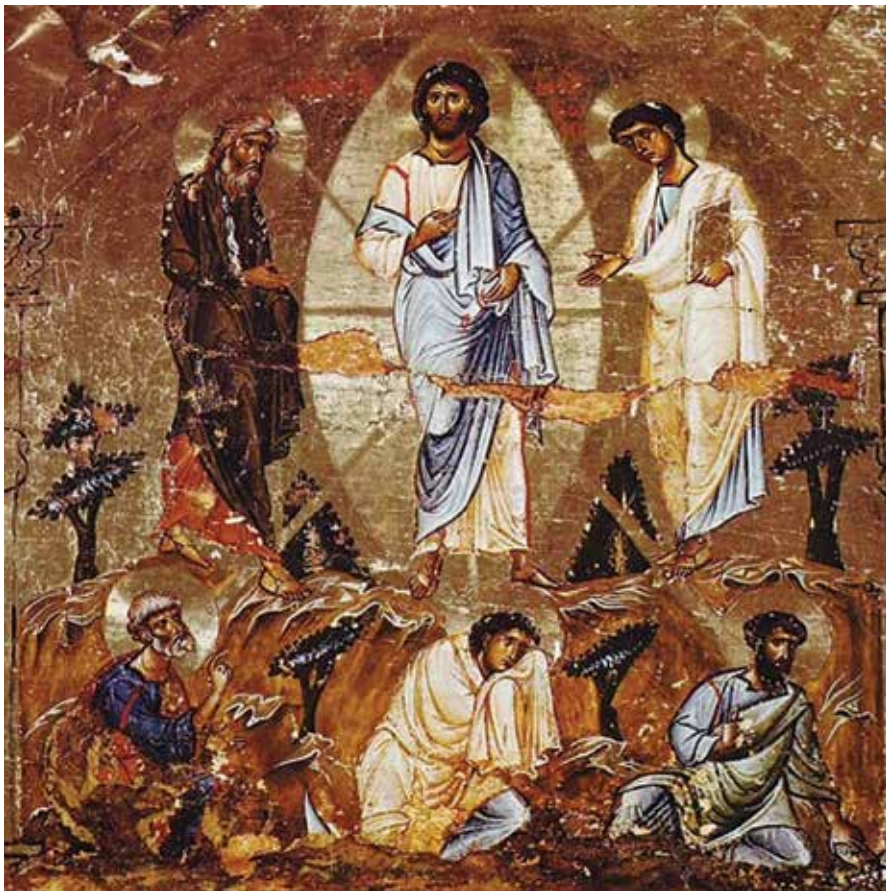
Ἡ ἑορτὴ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Κυρίου, ἡ ὁποία ἀνήκει σὲς μεγάλες Δεσποτικὲς ἑορτὲς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους, θὰ ἔπρεπε κατὰ ἡμερολογιακὴ ἀκρίβεια νὰ ἑορτάζεται σαράντα ἡμέρες πρὸ τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς. Αὐτὸ, ὅμως, θὰ σήμαινε ὅτι θὰ ἑορταζόταν κατὰ τὴν περίοδο τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ὅποτε ὁ ἑορτασμὸς τῆς δὲν

θὰ γινόταν μὲ τὴν ἐπιβαλλόμενη λαμπρότητα. Γιὰ τὸν λόγον αὐτὸ προτίμησε ἡ Ἐκκλησία μας νὰ καθορίσει τὸν ἑορτασμὸ τῆς μέσα στὸ Καλοκαίρι καὶ συγκεκριμένα κατὰ τὴν βῆ Αὐγούστου, σαράντα ἀκριβῶς ἡμέρες πρὶν ἀπὸ τὴν δευτέρην Μεγάλην

Παρασκευὴν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους, ποῦ εἶναι ἡ ἑορτὴ τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου καὶ Ζωοποιοῦ Σταυροῦ σὲς 14 Σεπτεμβρίου.

Ἡ ἑορτὴ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Κυρίου εἶναι, θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε, ἡ ἑορτὴ τοῦ ἀκτίστου θείου Φωτός. Τὸ Φῶς τῆς Μεταμορφώσεως ἔγινε πολλὰ φορὲς στὴν διάρκειά τῆς Ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας ἀντικείμενο συζητήσεων καὶ ἐρίδων, μὲ ἀποκορύφωμα τὴν Ἡσυχαστικὴν ἔριδα κατὰ τὸν 14ο αἰῶνα. Κατ' αὐτὴν οἱ Ἡσυχαστὲς μοναχοί, ποῦ

ζοῦσαν ἐμπειρικὰ τὸ ἄκτιστο θεῖο Φῶς, μὲ κορυφαῖο ἐκπρόσωπό τους τὸν Ἅγ. Γρηγόριον τὸν Παλαμᾶ, συγκρούστηκαν μὲ τὸν ἐκ Καλαβρίας μοναχὸ Βαρολάμ καὶ τοὺς διαδόχους του, οἱ ὁποῖοι, ἐκπροσωπώντας τὴν σχολαστικὴν δυτικὴν θεολογία, θεωροῦσαν τὸ Φῶς τῆς Μεταμορφώσεως ὑλικὸ καὶ κτιστό. Τὸ συγκεκριμένο θέμα, τὸ ὁποῖο ἀνέπτυξε εἰς βάθος ὁ κορυφαῖος Πατὴρ καὶ Διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν δευτέρην χιλιετίαν Ἅγ. Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, τοῦ ὁποῖου τὴν θεολογία υἰοθέτησε συνοδικῶς ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία

σὲς τρεῖς Ἡσυχαστικὲς Συνόδους τοῦ 14ου αἰῶνος, ἀποτελεῖ μία ἀπὸ τὲς σημαντικότερες θεολογικὲς διαφορὲς ἀνάμεσα στὴν Ὁρθόδοξην Ἐκκλησίαν καὶ τὸν Παπισμὸν, ἀνάμεσα στὴν Ὁρθόδοξην καὶ τὴν Παπικὴν θεολογία. Ὁλό-

κληρη ἡ διδασκαλία, ἡ ζωὴ καὶ ἡ πνευματικὴ ἐμπειρία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἔχει ὡς ἐπίκεντρό της τὴν ἄκτιστην θεῖαν Χάρην, διὰ τῆς μετοχῆς, στὴν ὁποία θεοῦται ὁ ἄνθρωπος. Ὁ Παπισμὸς ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ἀρνεῖται τὴν ἄκτιστην θεῖαν Χάρην, ἀφοῦ ἀπορρίπτει τὴν διάκριση οὐσίας καὶ ἐνεργειῶν στὸν Θεόν, καί, ὡς ἐκ τούτου, ἀρνεῖται καὶ τὴν δυνατότητα πραγματικῆς θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποῦ ἡ θεῖα Χάρην ἐκλαμβάνεται ὡς κτιστὴ δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ λόγος γιὰ

πραγματική θέωση του ανθρώπου και, κατά συνέπεια, ο μόνος τρόπος να πλησιάσει ο άνθρωπος τον Θεό είναι δια μέσου της διανοήσεως, όπως έπραξε και όπως συνεχίζει να πράττει μέχρι σήμερα ή σχολαστική θεολογία της Δύσεως.

Στο Απολυτίκιον της έορτής της Μεταμορφώσεως αναφέρεται χαρακτηριστικά: «Μετεμορφώθης εν τῷ ὄρει, Χριστέ ὁ Θεός, δείξας τοῖς μαθηταῖς Σου τὴν δόξαν Σου καθὼς ἠδύναντο». Τὸ «καθὼς ἠδύναντο», σημαίνει ὅτι τὸ ἄκτιστο θεῖο Φῶς τῆς Μεταμορφώσεως δὲν ἦταν φανέρωση ὀλόκληρης τῆς δόξας τῆς θεότητας, ἀλλὰ μέρους αὐτῆς στὸ μέτρο τῶν πνευματικῶν δυνάμεων τῶν Μαθητῶν. Ὁ Κύριος φανέρωσε στοὺς τρεῖς Μαθητὲς Του τὴν δόξα Του σὲ τέτοιο βαθμό, ὥστε νὰ μποροῦν νὰ τὴν ἀντέξουν καὶ νὰ μὴν κινδυνεύσουν νὰ χάσουν ἀκόμη καὶ τὴν ἴδια τὴν ζωὴ τους. Παρὰ ταῦτα, ἔπασαν μὲ τὸ πρόσωπο στὸ ἔδαφος, γιατί δὲν μποροῦσαν ν' ἀντέξουν ἔστω καὶ τὴν φανέρωση αὐτῆς τῆς μικρῆς ἐνέργειας τῆς θεότητας, δὲν μποροῦσαν ν' ἀντέξουν τὴν θεὰ τῆς ἀθεάτου θεϊκῆς μορφῆς τοῦ Κυρίου. Μπροστὰ σ' αὐτὴν τὴν μεγαλειώδη φανέρωση τῆς θεϊκῆς δόξας τοῦ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἔφριξαν καὶ ἡ γῆ ἐτρόμαξε, ἐνῶ Ἄγγελοι διακονοῦσαν μὲ φόβο καὶ τρόμο. «Οἱ Μαθηταί σου, Λόγε, ἔρριψαν ἑαυτοὺς ἐν τῷ ἐδάφει τῆς γῆς, μὴ φέροντες ὁρᾶν τὴν ἀθέατον μορφήν. Ἄγγελοι διηκόνουν φόβῳ καὶ τρόμῳ, οὐρανοὶ ἔφριξαν, γῆ ἐτρόμαξεν, ὁρῶντες ἐπὶ γῆς, τῆς δόξης τὸν Κύριον» (Δοξαστικὸν Ἑσπερινοῦ).

Ἡ Μεταμόρφωση τοῦ Κυρίου ἐνώπιον τῶν Μαθητῶν Του ἔγινε κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἡμέρας καὶ ἐνῶ ὁ ἥλιος ἦταν μεσουρανίς. Τὸ γεγονός αὐτὸ δὲν εἶναι καθόλου τυχαῖο. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο μποροῦσαν οἱ Μαθητὲς νὰ συγκρίνουν τὴν δόξα τοῦ αἰσθητοῦ ἡλίου μὲ τὴν δόξα τοῦ νοητοῦ Ἡλίου, τὸ κτιστὸ φῶς τοῦ αἰσθητοῦ ἡλίου μὲ τὸ ἄκτιστο Φῶς τοῦ νοητοῦ Ἡλίου. Ἡ λαμπρότητα τοῦ ἀκτίστου θείου Φωτὸς ἦταν τόσο δυνατὴ, ὥστε ὁ αἰσθητὸς ἥλιος μὲ τὸ φῶς του χάθηκαν ἐντελῶς καὶ ἀπεδείχθη μὲ τὸν πλέον ἐντυπωσιακὸ τρόπο ἡ ἀγεφύρωτη διαφορὰ μεταξὺ

κτιστοῦ καὶ ἀκτίστου, μεταξὺ Θεοῦ καὶ δημιουργίας.

Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Κυρίου στὸ ὄρος Θαβῶρ ἔχουμε ἀπτὴ φανέρωση τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὅπως ἀκριβῶς εἶχαμε καὶ κατὰ τὴν διάρκεια τῆς Βαπτίσεως τοῦ Κυρίου στὸν Ἰορδάνη Ποταμὸ ἀπὸ τὸν Τίμιο Πρόδρομο. Τὸ δεύτερο Πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὁ σεσαρκωμένος Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, μετεμορφώθη ἔμπροσθεν τῶν τριῶν Μαθητῶν Του. Ὁ Θεὸς Πατὴρ φανερώθηκε, ὅπως καὶ στὴν Βάπτισι, ὡς φωνὴ ποὺ ἐπιβεβαίωσε ὅτι «οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα· αὐτοῦ ἀκούετε», ἐνῶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα φανερώθηκε ὡς φωτεινὴ νεφέλη ποὺ ἐπεσκίασε τοὺς τρεῖς Μαθητὲς.

Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Κυρίου, τέλος, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς τρεῖς Μαθητὲς, ποὺ ἦταν παρόντες στὸ ὄρος Θαβῶρ, ἔχουμε τὴν παρουσία ἄλλων δύο ἐξεχόντων προσώπων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τοῦ Προφήτου Μωϋσέως καὶ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ τοῦ Θεσβίτου, οἱ ὁποῖοι συνομιλοῦσαν μὲ τὸν Κύριο. Ἡ παρουσία τῶν δύο συγκεκριμένων Προφητῶν δὲν εἶναι τυχαία. Εἶναι οἱ δύο θεόπτες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, οἱ δύο Προφῆτες ποὺ ἀξιώθηκαν νὰ δοῦν, αἰῶνες πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, τὴν δόξα τοῦ ἀσάρκου Λόγου τοῦ Θεοῦ· ὁ μὲν Προφήτης Μωϋσῆς στὸ ὄρος Σινᾶ, ὅπου καὶ παρέλαβε τὸν Νόμο, ὁ δὲ Προφήτης Ἡλίας στὸ ὄρος Χωρήβ. Ὁ Προφήτης Μωϋσῆς εἶναι ἐκπρόσωπος τοῦ Νόμου, ἐνῶ ὁ Προφήτης Ἡλίας εἶναι ἐκπρόσωπος τῶν Προφητῶν. Ὁ Προφήτης Μωϋσῆς, ἀκόμη, εἶναι ἐκπρόσωπος τῶν κεκοιμημένων, ἐνῶ ὁ Προφήτης Ἡλίας εἶναι ἐκπρόσωπος τῶν ζώντων, ἀφοῦ δὲν γνώρισε φυσικὸ θάνατο, ἀλλὰ ἠρπάγη μὲ ἄρμα ὡς εἰς τὸν οὐρανόν. Ἡ παρουσία, λοιπόν, τῶν δύο αὐτῶν ἐξεχόντων προσώπων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀποδεικνύει μὲ τὸν πλέον σαφὴ τρόπο ὅτι ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι Κύριος τοῦ Νόμου καὶ τῶν Προφητῶν, ἀλλὰ καὶ Κύριος ζώντων καὶ κεκοιμημένων.

Εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου

Πατέρες καὶ ἀδελφοί μου, σέ ὅλη τὴν ἱερά ἀγρυπνία, καὶ μέ τούς λόγους τούς ἐγκωμιαστικούς καὶ μέ τὰ ἱερά ἐγκώμια, ἡ ἀγία μας Ἐκκλησία γεραίρει καὶ ὑμνεῖ καὶ δοξάζει τὴν ἀειπάρθενο Θεοτόκο, καὶ μάλιστα σήμερα ἐπὶ τῇ σεπτῇ Κοιμήσει τῆς.

Ἀνέβηκε πολύ ὑψηλά, ὑψηλότερα ἀπὸ ὅλους τούς ἀνθρώπους καὶ τούς Ἀγγέλους. Ἔτσι εἶπε ὁ λόγος τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ πού διαβάσαμε. Ἀπ' ὅλα τὰ λογικά ὄντα τοῦ Θεοῦ ὑψηλότερα πρὸς τὸν Θεόν καὶ πλησιέστερα ἢ Παναγία ἀνέβηκε. Γιατί ἀνέβηκε τόσο ψηλά; Διότι κατέβηκε πολύ χαμηλά. Ἐάν δέν εἶχε κατέβει μέ τὴν εὐλογημένη τα-

πείνωσι καὶ τὴν τελεία ὑπακοή στό ἅγιο θέλημα τοῦ Θεοῦ χαμηλότερα ἀπὸ ὅλους τούς ἀνθρώπους τῆς γῆς, δέν θά ἀνέβαινε ὑψηλότερα ἀπὸ ὅλους. Αὐτό εἶναι τό μυστικό τῆς ἀνόδου τῆς Παναγίας μας, πού προϋποθέτει τὴν κάθοδό τῆς. Τό εἶπε καὶ ἡ ἴδια στόν ὕμνο τῆς «καθεῖλε δυνάστας καὶ ὕψωσε ταπεινούς». Καὶ ἐπειδὴ τόσο κατέβηκε καὶ τόσο ἀνέβηκε, τὴν ἀξίωσε ὁ Πανάγαθος Θεός νά ἐπιτελέσῃ τὴν μεγαλυτέρα ἀποστολή, τὴν ὁποία ἄνθρωπος ποτέ δέν ἐπετέλεσε ἐπάνω στὴν γῆ· νά γίνῃ ἡ Μητέρα τοῦ Λυτρωτοῦ καὶ νά εἶναι ἐκείνη διὰ τῆς ὁποίας, ὅπως κατα-

λήγουν τὰ ἱερά ἄσματα τῆς Ἐκκλησίας μας, τό μέγα ἔλεος τοῦ Θεοῦ ἔρχεται στόν κόσμο. Τὰ προσέξατε χθές στόν Ἑσπερινό; Ἔλεγαν: «διὰ σοῦ τό μέγα ἔλεος».

Τό μέγα ἔλεος τῆς Ἁγίας Τριάδος -ἀπὸ τό ὁποῖο ζῆ ὁ κόσμος, ὑπάρχει ὁ κόσμος, συντηρεῖται ὁ κόσμος, καὶ χωρὶς τό ὁποῖο οὔτε ἐμεῖς θά μπορούσαμε νά ὑπάρχουμε, ἔρχεται στὴν

ἀνθρωπότητα, σέ πιστούς καὶ ἀπίστους, διότι καὶ οἱ ἄπιστοι καὶ οἱ μὴ Χριστιανοί ἀπὸ τό μέγα ἔλεος τοῦ Θεοῦ ζοῦν, ἐπειδὴ «τόν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροῦς καὶ ἀγαθοῦς καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους»- αὐτό τό μέγα ἔλεος ἔρχεται στόν κόσμο διὰ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, καὶ ἰδιαίτερος

στὴν Ἐκκλησία καὶ στοὺς πιστούς καὶ εὐλαβεῖς Χριστιανούς. Γι' αὐτό λοιπόν καὶ ἐμεῖς, πῶς νά ἐκφράσουμε τὴν εὐγνωμοσύνη μας στὴν Παναγία μας γιὰ ὅλα αὐτὰ τὰ ὁποῖα μᾶς προσέφερε;

Ἐποφέραμε ἐδῶ στό Ἅγιον Ὄρος ἐδῶ καὶ λίγους μῆνες ἀπὸ λειψυδρία καὶ φθάσαμε νά σκεπτόμεθα τί νά κάνουμε, διότι μειωνόταν ἐπικίνδυνα τό νερό, καὶ κάναμε λιτανεῖα πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν καὶ εἶχαμε τὴν ἐλπίδα μας, ὅτι ἡ Ἐφορος τοῦ Ἱεροῦ αὐτοῦ τόπου, ἡ Κυρία Θεοτόκος, δέν θά πρίδη τίς ἀνάξεις προσευχῆς μας. Θά μπορούσε καὶ ἐκείνη τὴν

ώρα νά βρέξει. Δέν ἔβρεξε ὅμως. Ὅταν γυρίζαμε ἀπό τή λιτανεία, εἶχα μία βεβαιότητα μέσα στήν ψυχή μου, ὅτι ἡ Παναγία δέν μπορεῖ παρά νά ἀκούση τά τέκνα της. Εἶπα στόν Διάκονο πού ἦταν κοντά μου: «Θά βρέξει σέ λίγες ἡμέρες». Ἔτσι μία τέτοια βεβαιότητα εἶχα μέσα στήν ψυχή μου. Ὅχι ἐπειδή εἴμεθα ἄξιοι νά μᾶς ἀκούση ἡ Παναγία ἢ προσφέραμε τήν προσευχή μας καί τήν ἰκεσία μας μέ τή δέουσα πίστι, ἀλλά ἐπειδή ἡ Παναγία μας μᾶς ἀγαπᾶ, διότι εἶναι ἡ μητέρα μας, ὄλων τῶν Χριστιανῶν, καί κατά ἓνα ἰδιαίτερο τρόπο μητέρα ἐκείνων πού ἐγκατέλειψαν τίς μητέρες τους γιά τήν ἀγάπη τοῦ Μονογενοῦς της Υἱοῦ, δηλαδή τῶν Μοναχῶν. Καί νά πού ἔγινε τό θαῦμα τῆς Παναγίας. Περίμενε σήμερα νά βρέξει, γιά νά μᾶς δείξει, ὅτι ὄντως ἡ βροχή αὐτή ἐπὶ τῇ ἱερᾷ της μνήμῃ εἶναι δική της εὐλογία καί δική της δωρεά.

Ἀλλά αὐτό τό ὅποιο ἔγινε σήμερα καί χαροποιεῖ τήν ψυχή μας, αὐτό εἶναι περίπου καί ἐκεῖνο πού ἔγινε μέ τή σωτηρία μας. Ἄνυδρος γῆ ἦταν ὁ κόσμος πρό τῆς ἐλεύσεως τοῦ Θεανθρώπου. Ἐξηραίνοντο οἱ ψυχές τῶν ἀνθρώπων. Ξηρασία μεγάλη, λιμός πνευματικός, θάνατοι πνευματικοί, ὅλα μέσα σέ μία ξηρότητα, σέ μία ἀπελπισία. Καί περίμενε ὁ κόσμος νά ἔλθῃ μία οὐράνιος βροχή νά ποτίσῃ τίς ψυχές πού εὐρίσκοντο «ἐν γῇ ἐρήμῳ καί ἀβάτῳ καί ἀνύδρῳ». Καί ἡ Οὐράνιος Βροχή ἦλθε. Ἀλλά αὐτήν τήν οὐράνιο βροχή, τόν Θεάνθρωπο Χριστό, πού ἦλθε καί ἐδρόσισε τίς ψυχές μας, τήν ἔφερε ἡ Οὐράνιος Νεφέλη, ἡ Ὅμβροτόκος Νεφέλη καί Ὅμβροφόρος Νεφέλη, κατά τούς ἱερούς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας. Νεφέλη Ὅμβροφόρος, πού φέρνει βροχή, καί Νεφέλη Ὅμβροτόκος, πού γεννάει βροχή. Καί αὐτή ἡ Ὅμβροφόρος καί Ὅμβροτόκος Νεφέλη ἡ Παναγία μας ὑπῆρξε. «Νεφέλη Κούφη», κατά τόν προφήτη Ἡσαΐα, ἔλαφρά, ὦραία. Ὅχι νεφέλη ὀρητική, πού θά φέρῃ καταγίδα καί θά πνίξῃ τόν κόσμο, ὅπως ἐπνίγη στόν καιρό τοῦ κατακλισμοῦ, ἀλλά νεφέλη πού θά φέρῃ εὐφροσύνη στίς καρδιές μας, θά φέρῃ παρηγορία, θά φέρῃ τόν Θεό τῆς εἰρήνης, θά φέρῃ βροχή ἀπαλή καί ποτιστική καί σιγανή καί ἀποτελεσμα-

τική.

Αὐτή ἡ Ὅμβροφόρος Νεφέλη εἶναι ἡ Κυρία Θεοτόκος καί αὐτή τήν Ὅμβροφόρο καί Ὅμβροτόκο Νεφέλη σήμερα ἐκήδευσαν οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι, ἐν νεφέλαις αἰρόμενοι καί προσερχόμενοι εἰς τήν ἁγίαν Σιών, γιά νά κηδεύσουν τό Πανάχραντο Σῶμα τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου. Καί ἐμεῖς μαζί τους προσκυνοῦμε τό πάνσεπτο Σῶμα τῆς Παναγίας μας καί ἰκετεύουμε καί ζητοῦμε τήν εὐλογία της καί τήν χάρι της. Καί ἐπειδή ἐμαθητεύσαμε καί διδαχθήκαμε τόσο ἀπό τήν ἰδία ὅσο καί ἀπό τόν Μονογενῆ της Υἱό, ὅτι, μόνον ἐάν κατεβοῦμε μέ τήν ταπείνωσι καί τήν ἄκρα ὑπακοή, τότε καί θά ἀνεβοῦμε, καί ἐπειδή γνωρίζουμε πόσο δύσκολο εἶναι νά κατεβοῦμε γιά νά ἀνεβοῦμε, τήν παρακαλοῦμε σήμερα μέ ταπείνωσι νά μᾶς βοηθήσῃ νά κόψουμε τό ἀρρωστημένο καί ἐγωϊστικό μας θέλημα, πού εἶναι τό κυριώτερο ἐμπόδιο στήν ὑψωσί μας πρὸς τόν Θεό. Νά ἀποκτήσουμε τήν ἀληθινή, καρδιακή, ἀδιάκριτο ὑπακοή, χωρίς τήν ὁποία δέν ἔρχεται ἡ εὐλογημένη ταπείνωσις. Καί ἔτσι νά ἔχουμε καί ἐμεῖς μερίδα καί κληρο μαζί της. Διότι δέν θά μᾶς σώσῃ τό Σχήμα, δέν θά μᾶς σώσῃ ἡ ἐξωτερική ἐπιτέλεσις τῶν τύπων τῆς λατρείας, δέν θά μᾶς σώσουν οἱ ἀγρυπνίες καί οἱ ψαλμωδίες, ἂν πίσω ἀπό ὅλα αὐτά δέν βρῆσκειται ἡ βαθεῖα ταπείνωσις, ἡ συντετριμμένη καρδιά, μέ ὑποταγή στό θέλημα τοῦ Θεοῦ καί στόν πνευματικό μας πατέρα.

Αὐτά λοιπόν, πατέρες, ἄς ζητήσουμε σήμερα ἀπό τήν Παναγία μας καί ἄς εἴμεθα βέβαιοι ὅτι θά μᾶς τά δώσῃ, διότι Αὐτή εἶναι ἀοράτως καί μυστικῶς προεξάρχουσα τῆς πανηγυρεώς μας, ἔχει καί τά αὐτιά της ἰδιαιτέρως ἀνοικτά καί ἀκούει τούς εὐλαβεῖς πόθους μας καί τίς ἱερές προσδοκίες καί ἰκεσίες. Τήν εὐχαριστοῦμε, τήν προσκυνοῦμε καί τήν παρακαλοῦμε νά μεσιτεύῃ στόν Μονογενῆ της Υἱόν.

*+Ἀρχιμανδρίτου Γεωργίου Καψάνη
(ἀπό τό βιβλίο «Ὀμιλίες σέ ἀκίνητες
Δεσποτικές καί Θεομητορικές Ἑορτές»)*

Τό Παιδαγωγικό ιδεώδες τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας

τοῦ Πρωτοπρ. Νικολάου Χριστοδούλου

Ἡ Παιδαγωγική ἐπιστήμη, πάντοτε καὶ ἰδιαίτερα τὰ τελευταῖα χρόνια, μελετᾶ καὶ διαμορφώνει προγράμματα τὰ ὁποῖα θὰ βοηθήσουν τὶς σχολικὲς μονάδες νὰ ἀνταποκριθοῦν στὶς σύγχρονες κοινωνικὲς καὶ ἐπιστημονικὲς προκλήσεις. Καθορίζει τοὺς σκοποὺς καὶ στόχους τῆς ἐκπαίδευσης, προχωρεῖ στὴν ἐπιλογή τῶν ἐκπαιδευτικῶν τεχνικῶν καὶ παιδαγωγικῶν ἀρχῶν ποὺ θὰ ἐφαρμοστοῦν, καὶ καλύπτει, τέλος, πτυχὲς ποὺ ἀφοροῦν στὶς ἀξιολογήσεις τῶν μαθητῶν, τῶν ἐκπαιδευτικῶν καὶ γενικότερα τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ἔργου.

Μέσα σὲ αὐτὸ τὸ πλαίσιο, δίδεται μεγάλη ἔμφαση στοὺς παράγοντες «σχολικῆς ἀποτελεσματικότητας», ὅρος ὁ ὁποῖος ἐπαναλαμβάνεται ὅλα τὰ χρόνια ἀπὸ τὴν ἑναρξὴ τῆς σχολικῆς χρονιάς μέχρι τὸ τέλος τῆς. Μέσα στὸν ὅρο αὐτὸ ἐμπερικλείεται τὸ περιβάλλον μάθησης, ἡ διαμόρφωση τοῦ κατάλληλου παιδαγωγικοῦ κλίματος, ἡ ὑλικοτεχνικὴ ὑποδομὴ, τόσο σὲ ἐπίπεδο σχολείου ὅσο καὶ σὲ ἐπίπεδο τάξης, καθὼς ἐπίσης ἡ ἀτμόσφαιρα ποὺ ἐπικρατεῖ μεταξὺ τῶν ἐκπαιδευτικῶν, τῶν ἐκπαιδευτικῶν μὲ τοὺς μαθητὲς τους καὶ τῶν μαθητῶν μεταξὺ τους.

Ἀναμφίβολα, ἡ συγκροτημένη προσωπικότητα τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ κατὰ κύριο λόγο, καὶ ὕστερα ἡ ψυχικὴ του διάθεση, ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ παραγωγικότητά του, βοηθοῦν στὴ διαμόρφωση τοῦ καλοῦ περιβάλλοντος μάθησης. Πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση συμβάλλει δυναμικὰ καὶ ἡ ἀσκηση ἡγετικοῦ ρόλου ἀπὸ μέρους τῆς διεύθυνσης ἐνὸς σχολείου.

Ἡ Κυπριακὴ Πολιτεία, μέσω τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας ἐπενδύει πολλὰ στὸν νευραλγικὸ αὐτὸ τομέα, διότι μέσα ἀπὸ τὰ σχολεῖα θὰ διαμορφωθοῦν οἱ αὐριανοὶ δημοκρατικοὶ πολίτες αὐτοῦ τοῦ τόπου. Στὸ ἔργο τῆς Πολιτείας βρῖσκεται σταθερὸς ἀρωγὸς καὶ συ-

μπαραστάτης ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, διότι ἡ νεότητα ἀποτελοῦσε πάντοτε πρωταρχικὴ τῆς μέριμνα. Ὁ ρόλος αὐτὸς τῆς Ἐκκλησίας εἶναι διαχρονικὸς, ἀφοῦ μέσα ἀπὸ τὴν διδασκαλία τῆς καὶ τὶς θέσεις τῆς γιὰ τὴν καλλιέργεια καὶ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, διαμορφώθηκε αὐτὸ ποῦ σήμερα ὀνομάζουμε Ἑλληνορθόδοξη Παιδεία. Ποιὸ εἶναι, ὅμως, τὸ κυριώτερο χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τῆς Ἑλληνορθόδοξης Παιδείας, τὸ ὁποῖο διαχρονικὰ ἀποτελεῖ καὶ τὴν εἰδοποιὸ διαφορά τῆς μὲ ἄλλα μορφωτικὰ πρότυπα, τὰ ὁποῖα, πιθανόν, καλλιεργοῦν ἐλλειπτικὰ καὶ μονομερῶς τὸν ἄνθρωπο;

Στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα ἡ παιδεία ἦταν ἀρρηκτα δεμένη μὲ τὴ θρησκευτικὴ ἀγωγή καὶ μόρφωση. Σκοπὸς τῆς παιδείας ἦταν νὰ πλάσει ἐνάρετους ἀνθρώπους, «καλοὺς κάγαθούς». Αὐτονομημένη παιδεία ποὺ στόχευε μόνο στὴ γνωσιολογικὴ καλλιέργεια δὲν ὑπῆρχε. Εἶναι πασίγνωστη, ἄλλωστε, ἡ ἀποψη τοῦ Πλάτωνα ὅτι «πᾶσα παιδεία χωριζομένη ἀρετῆς, πανουργία ἐστὶ». Σύζευξι τῆς κοσμικῆς σοφίας μὲ τὴ γνώση καὶ τὸν σεβασμὸ πρὸς τὰ θεῖα, παρατηρεῖται ὄχι μόνο στὸν χῶρο τῆς ἀρχαιοελληνικῆς παιδείας ἀλλὰ καὶ στὴ Φιλοσοφία καὶ σὲ ὅλες τὶς ἐκφάνσεις τοῦ καθημερινοῦ βίου. Ἡ φυσικὴ ἀγωγή, τὸ θέατρο, ἡ ψυχαγωγία καὶ οἱ ἀθλητικοὶ ἀγῶνες ἦταν συνδεδεμένοι μὲ τὰ ἱερὰ καὶ τὶς θυσίες πρὸς τοὺς θεοὺς.

Αὐτὸς ὁ συνδυασμὸς θεοῦ καὶ ἀνθρώπινου στοιχείου στὴν παιδεία συνεχίστηκε ἀργότερα σὲ ὅλη τὴν Ὁρθόδοξη Χριστιανικὴ Ἀνατολή. Μὲ τὸ ἔργο τῶν Μεγάλων Πατέρων, ἰδιαίτερος τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, τοὺς ὁποῖους καθιερώσαμε ὡς Προστάτες τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, ὁδηγήθηκε στὴν τέλεια ἔκφρασή τῆς καὶ στὴν ἐν Χριστῷ ὀλοκλήρωσή τῆς. Ἡ Ἑλληνορθόδοξη, πιά, παιδεία χαρακτηρίζεται γιὰ τὸν θεανθρώπινὸ της χαρακτήρα. Εἶναι Χριστοκεντρικὴ καὶ

ὄχι ἀνθρωποκεντρική. Συμπορεύεται μὲ τὴν Ἐκκλησία καὶ στοχεύει στὴ συνεχῆ μεταμόρφωση τῆς κτίσης καὶ στὴ θέωση τοῦ μεταπτωτικοῦ ἀνθρώπου.

Κέντρο τῆς παιδείας τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ καρδιά, τὴν ὁποία ἡ Ὁρθόδοξη ἀνθρωπολογία χαρακτηρίζει ὡς ἕδρα τῶν ψυχοδιανοητικῶν καὶ συναισθηματικῶν λειτουργιῶν. Πρῶτος παιδευτικὸς τῆς στόχος εἶναι ἡ κάθαρση τῆς καρδιάς ἀπὸ τὰ πάθη, ὥστε νὰ φωτιστεῖ ὁ νοῦς καὶ νὰ μπορέσει ὁ ἄνθρωπος νὰ δεῖ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ. Ἡ θεανθρώπινη παιδεία καὶ ὅλοι ὅσοι τὴν ὑπηρετοῦν, πρέπει νὰ τρέφονται ἀπὸ τὶς ἀρετὲς τῆς ταπεινώσεως καὶ τῆς ἀγάπης. Νὰ διακονοῦν θυσιαστικὰ τὸν ἄνθρωπο χωρὶς τὴν ἐωσφορικὴ φυσίωση τῆς ἐγκεφαλικῆς γνώσης, ἡ ὁποία στὸ τέλος τὸν συνθλίβει καὶ τὸν διαλύει.

Ἡ κατὰ κόσμον ἀνθρώπινη παιδεία στοχεύει στὴ συσσώρευση γνώσεων, μὲ βάση ἀνθρώπινα κριτήρια καὶ ἀξίες πεπερασμένες. Ἡ θεανθρώπινη παιδεία τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας στοχεύει νὰ ὀδηγήσει τὸν μαθητὴ κοντὰ στὸν Χριστό, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ ὄντως Ἄγαθος, γιὰ νὰ γίνεῖ καὶ αὐτὸς ἀγαθὸς κατὰ χάριν. Γιὰ τὴν Ἐκκλησία ὁ ἄνθρωπος, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ἡλικία του, εἶναι πνευματικὰ ἀσθενής, διότι ὁ καθένας ξεχωριστὰ συμμετέχει προσωπικὰ στὸ ἀποτέλεσμα τῆς πώσεως. Ζοῦμε στὴ μεταπτωτικὴ κατάσταση, ἀπομακρυσμένοι ἀπὸ τὸν Θεό, μιὰ παρὰ φύσιν ζωὴ στὴν τυραννία τοῦ διαβόλου. Ἐπομένως, προορισμὸς τοῦ παιδαγωγικοῦ προγράμματος τῆς Ἐκκλησίας εἶναι νὰ ὀδηγηθεῖ ὁ ἄνθρωπος στοὺς κόλπους Της. Μέσα στὴν Ἐκκλησία ὁ νεκρὸς πνευματικὰ ἄνθρωπος ζωοποιεῖται μὲ τὴ θεία χάρη ποὺ παρέχεται μέσα ἀπὸ τὰ μυστήρια. Ἐλευθερώνεται ἀπὸ τὴ δουλεία τοῦ διαβόλου καὶ τοῦ θανάτου καὶ ἐνώνεται μὲ τὸν Τριαδικὸ Θεό. Ἔτσι ἡ παιδεία τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι ἐφήμερη, ἀλλὰ ἔχει ἐσχατολογικὴ προοπτικὴ. Βοηθᾶ τὸν μαθητὴ νὰ παιδευτεῖ, γιὰ νὰ ἐνταχθεῖ στὸ μυστήριο τοῦ ἀνακαινισμοῦ καὶ τῆς αἰωνιότητος τῆς Ὁγδόης Ἡμέρας!

Τὸ παιδαγωγικὸ ἰδεῶδες τῆς Ἐκκλησίας συνέχισε νὰ διαποτίζει γόνιμα τὴν παιδεία

τοῦ Γένους μέχρι καὶ τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας, παραμένοντας καὶ θεσμικὰ καὶ οὐσιαστικὰ ἐκκλησιοκεντρική.

Ἀλλαγὴ τῆς σκοποθεσίας τῆς παιδείας ἐπιχειρήθηκε μετὰ τὴν Ἀναγέννηση. Ὁ ἄνεμος τοῦ Διαφωτισμοῦ ποὺ ἄρχισε νὰ πνέει ἀπὸ τὴν Εὐρώπη, κοντὰ στὰ καλά τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δημοκρατίας ποὺ ἐπέφερε, ἐπέδωξε καὶ τὴ σταδιακὴ ἀπομάκρυνση ἀπὸ κάθε τι θρησκευτικὸ καὶ ἐκκλησιαστικὸ. Μέσα σὲ αὐτὸ τὸ πνεῦμα ἄρχισε νὰ προωθεῖται ὡς νέο παιδαγωγικὸ μοντέλο ἡ εὐρωπαϊκὴ δυτικὴ παιδεία, τῆς ὁποίας οἱ στόχοι καὶ ἡ φιλοσοφία εἶναι ἐκ διαμέτρου ἀντίθετοι μὲ ἐκείνους τῆς παραδοσιακῆς ὀρθόδοξης παιδείας. Εἶναι ἡ παιδεία ποὺ θεοποιεῖ τὴ λογικὴ, τὴν ἐγκεφαλικὴ γνώση καὶ ἡ ὁποία, παρὰ τὰ κάποια στοιχεῖα θρησκευτικότητας, ὀδηγεῖ σὲ ἓνα ἄθεο ἀτομοκεντρικὸ ἀνθρωπισμὸ.

Εἶναι γι' αὐτὸ τὸν λόγο ποὺ σήμερα, περισσότερο παρὰ ποτέ, κρίνεται ἀναγκαῖα ἡ ἐπιστροφὴ καὶ ἡ ἀναβάπτιση στὰ νάματα τῆς ὀρθόδοξης παιδείας, ἡ ὁποία ἔχει ἐμπνεύσει τὶς πνευματικὲς καὶ πολιτιστικὲς ἀξίες τοῦ τόπου μας καὶ ἔχει στὸ παρελθὸν ἐπηρεάσει ἅμεσα ὅλους τοὺς θεσμούς. Μέσα στὴ δίνη τῶν κοινωνικῶν μεταβολῶν τοῦ τελευταίου μισοῦ αἰῶνα, ἡ Ἑλληνοκυπριακὴ παιδεία περνᾷ τὰ δικά της «χίλια, μύρια κύματα». Οἱ διάφορες κατὰ καιροὺς ἐκπαιδευτικὲς μεταρρυθμίσεις γιὰ νὰ ἐπιτύχουν τὸν σκοπὸ τους, καλοῦνται νὰ σεβαστοῦν τὸ ὀρθόδοξο ἐκκλησιαστικὸ παιδαγωγικὸ ἰδεῶδες, τὸ ὁποῖο δοκιμάστηκε μέσα ἀπὸ τοὺς αἰῶνες. Ἡ Ἐκκλησία διαρκῶς προβάλλει, χωρὶς νὰ μᾶς ἐπιβάλλει τὶς δικές της ἀρχὲς καὶ ἀξίες, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλες ἀπὸ τὴ θεόπνευστη διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελίου. Ἄν ἔχουμε τὴ δύναμη νὰ υἱοθετήσουμε αὐτὴ τὴ θεόπνευστη διδασκαλία χωρὶς νὰ τὴ διαστρέψουμε, τότε οἱ διάφοροι σκοποὶ καὶ στόχοι τῆς Ἐκπαίδευσης, ὅπως αὐτοὶ περιγράφονται ἀπὸ τὴν Παιδαγωγικὴ ἐπιστήμη, θὰ βροῦν ἀληθινὸ νόημα καὶ περιεχόμενο. Μόνο ἔτσι θὰ διατηρηθεῖ ζωντανὴ καὶ ἡ ἐλπίδα τῆς ἐξόδου ἀπὸ τὰ ὅποια, τυχόν, ἀδιέξοδα.

Ἡ εὐθύνη τῶν γονέων γιά τήν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν

Νά ἐμπιστευθοῦν οἱ γονεῖς τὰ παιδιά τους στὸν Θεό

Ο Θεὸς ἔδωσε στοὺς Πρωτοπλάστους, στὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὐά, τὴν μεγάλη εὐλογία νὰ γίνωνται συνδημιουργοὶ Του. Στὴν συνέχεια οἱ γονεῖς, οἱ παπποῦδες κ.λπ. εἶναι καὶ αὐτοὶ συνδημιουργοὶ μὲ τὸν Θεό, γιατί δίνουν τὸ σῶμα.

Ὁ Θεὸς εἶναι κατὰ κάποιον τρόπο ὑποχρεωμένος νὰ νοιαστῆ γιὰ τὰ παιδιά. Ὅταν βαπτισθῆ τὸ παιδάκι, ὁ

Θεὸς διαθέτει καὶ ἓναν Ἄγγελο, γιὰ νὰ τὸ προστατεύη, ὅποτε τὸ παιδί προστατεύεται ἀπὸ τὸν Θεό, ἀπὸ τὸν Φύλακα Ἄγγελο καὶ ἀπὸ τοὺς γονεῖς. Ὁ Φύλακας Ἄγγελος εἶναι συνέχεια κοντά του καὶ τὸ βοηθάει. Ὅσο μεγαλώνει τὸ παιδί, τόσο οἱ γονεῖς ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὶς εὐθύνες. Ἄν οἱ γονεῖς πεθάνουν, ὁ Θεός, καὶ ἀπὸ ψηλά καὶ ἀπὸ κοντά, ἀλλὰ καὶ ὁ Φύλακας Ἄγγελος ἀπὸ κοντά, συνεχίζουν γιὰ πάντα νὰ προστατεύουν τὸ παιδί.

Οἱ γονεῖς πρέπει νὰ βοηθοῦν πνευματικὰ τὰ παιδιά, ὅταν εἶναι μικρά, γιατί τότε καὶ τὰ ἑλαττώματά τους εἶναι μικρὰ καὶ εὔκολα

μποροῦν νὰ κοποῦν. Εἶναι ὅπως ἡ φρέσκια πατάτα· λίγο ἂν τὴν ξύσης, ξεφλουδίζεται. Ἄν ὅμως παλιώσει, πρέπει νὰ πάρης μαχαίρι νὰ τὴν καθαρίσης καί, ἂν ἔχη καὶ κανένα μαυράκι, πρέπει νὰ προχωρήσης καὶ πιὸ βαθιά. Ἄν τὰ παιδιά βοηθηθοῦν ἀπὸ μικρὰ καὶ γεμίσουν Χριστό, θὰ εἶναι κοντά Του γιὰ

πάντα. Καὶ νὰ ξεφύγουν λίγο, ὅταν μεγαλώσουν, λόγω τῆς ἡλικίας ἢ μιᾶς κακῆς συναναστροφῆς, πάλι θὰ συνέλθουν. Γιατὶ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ εὐλάβεια, ποὺ πότισαν τὶς καρδιές τους στὴν

μικρὴ ἡλικία, δὲν εἶναι δυνατὸν ποτὲ νὰ ἐξαλειφθοῦν.

Ὑστερα, στὴν ἐφηβεία, ποὺ εἶναι ἡ πιὸ δύσκολη ἡλικία, ἡ ἀγωνία τῶν γονέων εἶναι μεγαλύτερη γιὰ τὰ παιδιά τους, μέχρι νὰ τὰ μορφώσουν καὶ νὰ τὰ ἀποκαταστήσουν. Οἱ γονεῖς τότε ἂς κάνουν ὅ,τι μποροῦν, γιὰ νὰ τὰ βοηθήσουν, καὶ ὅ,τι δὲν μποροῦν νὰ κάνουν, γιατί ξεπερνάει τὶς δυνάμεις τους, ἂς τὸ ἀναθέτουν στὸν Παντοδύναμο Θεό. Ὅταν ἐμπιστευθοῦν τὰ παιδιά τους στὸν Θεό, τότε ὁ Θεὸς εἶναι «ὑποχρεωμένος» νὰ βοηθήσῃ γιὰ πράγματα ποὺ δὲν γίνονται ἀνθρωπίνως. Ἄν λ.χ. τὰ παιδιά δὲν ἀκοῦν, νὰ τὰ ἐμπιστευ-

θοῦν στὸν Θεό, καὶ ὄχι νὰ βρίσκουν διάφορους τρόπους νὰ τὰ ζορίζουν. Νὰ πῆ ἡ μητέρα στὸν Θεό: «Θεέ μου, δὲν μ' ἀκοῦν τὰ παιδιὰ μου. Ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ κάνω τίποτε. Φρόντισέ τα Ἐσύ».

Μοῦ ἔκανε ἐντύπωση προχθὲς στὴν ἀγρουπνία μιὰ μητέρα ποὺ τὴν γνώριζα ἀπὸ παλιά. Ἦρθε νὰ μὲ χαιρετήσῃ. Βλέπω, εἶχε μαζί της μόνον τὰ μεγαλύτερα παιδιὰ. «Ποῦ εἶναι τὰ μικρά;», τὴν ρωτάω. «Στὸ σπίτι, Γέροντα», μοῦ λέει. «Τέτοια μέρα θέλαμε νὰ ῥθοῦμε στὴν ἀγρουπνία καὶ εἶπαμε μὲ τὸν σύζυγο: Ἄφοῦ σὲ ἀγρουπνία πᾶμε, δὲν πᾶμε κάπου γιὰ διασκέδαση, ὁ Θεὸς θὰ διαθέσῃ ἕναν Ἄγγελο νὰ φυλάξῃ τὰ μικρά μας». Σπάνια συναντᾷς σήμερα τέτοια ἐμπιστοσύνη, γιὰ τὴν ὥρα, ὅπως ἔλειψε ἡ ἐμπιστοσύνη τῶν παιδιῶν στοὺς γονεῖς, ἔλειψε καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη τῶν γονέων στὸν Θεό. Καὶ ἀκοῦς συχνὰ πολλοὺς γονεῖς νὰ λένε: «Γιὰ τὸ δικό μας παιδί νὰ πάρῃ κακὸ δρόμο; Ἐμεῖς ἐκκλησιαζόμαστε». Δὲν δίνουν τὸ κατσαβίδι στὸν Χριστὸ νὰ σφίξῃ στὰ παιδιὰ λίγο καμμιὰ ...βίδα· θέλουν νὰ τὰ κάνουν ὅλα μόνοι τους. Καὶ ἐνῶ ὑπάρχει ὁ Θεός, ποὺ προστατεύει τὰ παιδιὰ, καὶ ὁ Φύλακας Ἄγγελος εἶναι συνέχεια κοντὰ τους καὶ τὰ προστατεύει καὶ αὐτός, αὐτοὶ ἀγωνιοῦν, μέχρι ποὺ ἀρρωσταίνουν. Καὶ παρόλο ποὺ εἶναι πιστοὶ ἄνθρωποι, φέρονται ὡς νὰ μὴν ὑπάρχῃ Θεός, ὡς νὰ μὴν ὑπάρχῃ Φύλακας Ἄγγελος, ὁπότε ἐμποδίζουν τὴν θεία ἐπέμβαση. Ἐνῶ πρέπει νὰ ταπεινώνονται καὶ νὰ ζητοῦν βοήθεια ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ὁ Καλὸς Θεὸς θὰ προστατέψῃ τὰ παιδιὰ.

Ἡ πνευματικὴ ἀναγέννηση τῶν παιδιῶν

– Γέροντα, γιὰ τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν εὐθύνονται μόνον οἱ γονεῖς;

– Κυρίως οἱ γονεῖς εὐθύνονται, γιὰτί, ἀνάλογα μὲ τὴν ἀνατροφή ποὺ θὰ δώσουν στὰ παιδιὰ, θὰ γίνουν καλοὶ κληρικοί, καλοὶ ἐκπαιδευτικοὶ κ.λπ., καὶ θὰ βοηθοῦν καὶ αὐτὰ μὲ τὴν σειρά τους τὰ παιδιὰ, καὶ τὰ δικά τους καὶ τοῦ κόσμου. Ἡ μητέρα μάλιστα ἔχει περισσότερὴ εὐθύνη ἀπὸ τὸν πατέρα γιὰ τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν.

Ἄν οἱ γονεῖς, κατὰ τὸ διάστημα ποὺ τὸ παιδά-

κι εἶναι ἀκόμη στὴν κοιλία τῆς μητέρας, προσεύχονται, ζοῦν πνευματικὰ, τὸ παιδάκι θὰ γεννηθῆ ἁγιασμένο. Καὶ στὴν συνέχεια, ἂν τὸ βοηθήσουν πνευματικὰ, θὰ γίνῃ ἁγιασμένος ἄνθρωπος καὶ θὰ βοηθᾷ τὴν κοινωνία, εἴτε στὴν Ἐκκλησία θὰ διακονῇ εἴτε στὴν ἐξουσία θὰ ἀνεβῆ κ.λπ. Πρέπει ὅλοι νὰ βοηθοῦμε τὰ παιδιὰ, ὥστε νὰ γίνουν σωστοὶ ἄνθρωποι καὶ νὰ μείνῃ λίγο προζύμι γιὰ τὶς ἐπόμενες γενιές. Γιατὶ τώρα, ὅπως πᾶνε τὰ πράγματα, πάει νὰ χαθῆ καὶ τὸ προζύμι. Καὶ ἂν χαθῆ τὸ προζύμι, μετὰ τί θὰ γίνῃ;

Οἱ γονεῖς ποὺ γεννοῦν τὰ παιδιὰ καὶ τοὺς δίνουν τὸ σῶμα, πρέπει νὰ συντελέσουν, ὅσο μποροῦν, καὶ στὴν πνευματικὴ ἀναγέννησή τους. Γιατὶ ὁ ἄνθρωπος, ἐὰν δὲν ἀναγεννηθῆ πνευματικὰ, εἶναι γιὰ τὴν κόλαση. Ὑστερα οἱ γονεῖς, ὅτι δὲν μποροῦν νὰ κάνουν οἱ ἴδιοι γιὰ τὰ παιδιὰ τους, θὰ τὸ ἀναθέσουν σὲ δασκάλους. Γι' αὐτὸ λέει καὶ ἡ Ἐκκλησία μας «τοὺς γονεῖς ἡμῶν καὶ διδασκάλους». Ὑπάρχουν ὅμως καὶ οἱ πνευματικοὶ Πατέρες, ποὺ μπορεῖ νὰ μὴν ἔχουν παιδιὰ, ἀλλὰ βοηθοῦν πρὸ θετικὰ στὴν ἀγωγή τῶν παιδιῶν, γιὰτί ἐργάζονται γιὰ τὴν πνευματικὴ τους ἀναγέννηση.

Θέλω νὰ πῶ, ὅλοι πρέπει νὰ βοηθοῦν, καθένας μὲ τὸν τρόπο του, μὲ τὸ παράδειγμά του, γιὰ νὰ ἀναγεννηθοῦν τὰ παιδιὰ, ὥστε νὰ ζήσουν εἰρηνικὰ σ' αὐτὴν τὴν ζωὴ καὶ νὰ πᾶνε στὸν Παράδεισο. Ὅταν τὰ παιδιὰ γίνουν πνευματικοὶ ἄνθρωποι, οὔτε νόμους χρειάζονται οὔτε τίποτε. «Δικαίους νόμος οὐ κείται». Ὁ νόμος εἶναι γιὰ τοὺς παρανόμους. Ἡ πνευματικὴ ἐξουσία εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὶς ἀνθρώπινες ἐξουσίες.

Τὸ παράδειγμα τῶν γονέων

– Γέροντα, ὅταν τὸ παιδί δὲν ὑπακούῃ καὶ ἀντιδρᾷ, πῶς πρέπει νὰ φερθοῦν οἱ γονεῖς;

– Γιὰ νὰ μὴν ὑπακούῃ τὸ παιδί καὶ νὰ φέρεται ἄσχημα, κάτι θὰ φταίῃ. Μπορεῖ νὰ βλέπῃ ἄσχημες σκηνές ἢ νὰ ἀκούῃ ἄσχημα λόγια μέσα στὸ σπίτι ἢ ἔξω ἀπὸ αὐτό. Πάντως τὰ παιδιὰ στὰ πνευματικὰ θέματα τὰ βοηθοῦμε κυρίως μὲ τὸ παράδειγμά μας, ὄχι μὲ τὸ ζόρισμα. Περισσότερο μάλιστα τὰ βοηθᾷ ἡ μητέ-

ρα με τὸ παράδειγμά της, με τὴν ὑπακοή της καὶ τὸν σεβασμὸ της πρὸς τὸν σύζυγο. Ἄν σὲ κάποιο θέμα ἔχη διαφορετικὴ γνώμη ἀπὸ ἐκείνον, ποτὲ νὰ μὴν τὴν ἐκφράζη μπροστὰ στὰ παιδιά, γιὰ νὰ μὴν τὸ ἐκμεταλλεύεται ὁ πονηρός. Ποτὲ νὰ μὴ χαλνᾷ τὸν λογισμὸ τῶν παιδιῶν γιὰ τὸν πατέρα. Ἀκόμη καὶ ἂν φταίῃ ὁ πατέρας, νὰ τὸν δικαιολογῇ. Ἄν λ.χ. φερθῇ ἄσχημα, νὰ πῆ στὰ παιδιά: «Ὁ μπαμπάς εἶναι κουρασμένος, γιατί ξενύχτησε, γιὰ νὰ τελειώσῃ μιὰ ἐπείγουσα δουλειά. Καὶ αὐτὸ γιὰ σᾶς τὸ κάνει».

Πολλοὶ γονεῖς μαλώνουν μπροστὰ στὰ παιδιά καὶ τοὺς δίνουν ἄσχημα μαθήματα. Τὰ καημένα τὰ παιδιά θλίβονται. Ἀρχίζουν μετὰ οἱ γονεῖς, γιὰ νὰ τὰ παρηγορήσουν, νὰ τοὺς κάνουν ὅλα τὰ χατίρια. Πηγαίνει ὁ πατέρας καὶ καλοπιάνει τὸ παιδί: «Τί θέλεις, χρυσό μου, νὰ σοῦ πάρω;». Πηγαίνει καὶ ἡ μάνα, τὸ καλοπιάνει κι ἐκεῖνη, καὶ τελικὰ τὰ παιδιά μεγαλώνουν με νάζια καὶ καμώματα καὶ ὕστερα, ἂν δὲν μποροῦν οἱ γονεῖς νὰ τοὺς δώσουν ὅ,τι τοὺς ζητοῦν, τοὺς ἀπειλοῦν ὅτι θὰ αὐτοκτονήσουν.

Καὶ βλέπω πόσο βοηθαίει τὰ παιδιά τὸ καλὸ παράδειγμα τῶν γονέων. Ἦρθαν σήμερα δυὸ κοριτσάκια – τὸ ἓνα θὰ ἦταν τριῶν χρονῶν καὶ τὸ ἄλλο τεσσάρων – με τοὺς γονεῖς τους, ποὺ ἦταν πολὺ εὐλαβεῖς. Πόσο τὰ χάρηκα! Σὰν ἀγγελούδια ἦταν. Κάθονταν καὶ σκέπαζαν με τὰ φορεματάκια τους τὰ γονατάκια τους. Εἶχαν μιὰ συστολή, ἓνα σεβασμὸ! Καὶ ὅλο αὐτὸ προερχόταν ἀπὸ τὴν συμπεριφορὰ τῶν γονέων. Ὅταν τὰ παιδιά βλέπουν τοὺς γονεῖς τους νὰ ἔχουν ἀγάπη μεταξύ τους, νὰ ἔχουν σεβασμὸ, νὰ φέρωνται με σύνεση, νὰ προσεύχονται κ.λπ., τότε αὐτὰ τὰ τυπώνουν

στὴν ψυχὴ τους. Γι' αὐτὸ λέω ὅτι ἡ καλύτερη κληρονομιά ποὺ μποροῦν νὰ ἀφήσουν οἱ γονεῖς στὰ παιδιά τους εἶναι νὰ τοὺς μεταδώσουν τὴν δική τους εὐλάβεια.

Νὰ βλέπατε ἓνα κοριτσάκι στὴν Αὐστραλία, τί ἀρχοντιὰ εἶχε! Ἦμασταν στὴν Κανμπέρα. Εἶχα δεῖ τοὺς τελευταίους ἀνθρώπους ποὺ εἶχαν ἔρθει ἐκεῖ καὶ σὲ λίγο θὰ φεύγαμε. Βλέπω, σταματᾷ ἓνα αὐτοκίνητο καὶ κατεβαίνει ἓνα ἀνδρόγυνο με τὸ κοριτσάκι τους. «Γέροντα, σᾶς προλάβαμε», μοῦ λένε. «Ναί, τοὺς λέω, σὲ λίγο φεύγουμε». «Γέροντα, λέει ὁ ἄνδρας, ἐγὼ ἄς μὴν ἔρθω· δὲν πειράζει· μόνον ἡ σύζυγος νὰ σᾶς δῆ λίγο, γιὰ νὰ ἀναπαυθῆ, γιατί εἶναι εὐαίσθητη». Πήγαμε λίγο πιὸ πέρα με τὴν μάνα, γιὰ νὰ μοῦ πῆ τί ἤθε-

λε. Τὸ κοριτσάκι ἔτρεχε ἀπὸ πίσω της. «Κάθισε, τοῦ λέω, θὰ ἔρθῃ ἡ μαμά». «Ἐσὺ ἔχεις μαμά;», με ρωτᾷει. «Δὲν ἔχω», τοῦ λέω. Βλέπω, τὰ ματάκια του βούρκωσαν. «Θέλεις νὰ σοῦ δώσω τὴν δική μου μαμά;», μοῦ λέει. Τὸ ρωτᾷ τότε κι ἐγώ:

«Ἐσὺ ἔχεις παπποῦ;». «Ὅχι», μοῦ λέει. «Θέλεις παπποῦ;». «Θέλουμε, μοῦ λέει. Θέλεις νὰ καθῆσῃς στὸ σπίτι τὸ δικό μας ἢ θέλεις νὰ καθῆσουμε ἐμεῖς στὸ δικό σου; Ὅπως θέλεις», μοῦ λέει. Τέτοια ἀρχοντιὰ! Μικρὸ παιδί νὰ θυσιάσῃ τὴν μάνα του! Καὶ νὰ δῆτε, εἶχε ἀντιγράψει τοὺς γονεῖς του. Ὁ πατέρας εἶχε πολλὴ ἀρχοντιὰ. Τὸν ἀγκάλιασα, τὸν φίλησα, τὸν συνεχάρηκα. Πόσες εὐχὲς τοῦ ἔδωσα! Τέτοιοι ἄνθρωποι συγκινοῦν καὶ τὸν πιὸ σκληρόκαρδο ἄνθρωπο, πόσο μᾶλλον τὸν Θεό!

(ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ βιβλίον
Γέροντος Παΐσιου Ἁγιορείτου, Λόγοι Δ':
Οἰκογενειακὴ ζωὴ, Ἱερὸν Ἡσυχαστήριον
«Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος»)

Ἱερά Μονή Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ Μοναγρίου

**τοῦ Δρος Δημητρίου Χ. Καππαῖ
Διευθυντοῦ Γυμνασίου Λινόπετρας**

Μία ἀπό τίς ἀρχαῖες Μονές πού βρῖσκεται στά ὄρια τῆς Μητροπολιτικῆς Περιφέρειας Λεμεσοῦ εἶναι καί ἡ Ἱερά Μονή Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, ἡ ὁποία εἶναι θρονιασμένη κοντά στό χωριό Μονάγρι, πού ἀπέχει 22 χιλιόμετρα ἀπό τήν πόλη τῆς Λεμεσοῦ.

Ὅπως κάθε μοναστήρι παλαιό ἢ νεότερο ἔχει τή δική του ἱστορία καί παράδοση, ἔτσι καί ἡ σεβάσμια αὐτή Μονή ἡ ὁποία εἶναι ἀφιερωμένη στόν Ἀρχάγγελο Μιχαήλ, ἔχει τή δική της. Μία πορεία αἰώνων τήν ὁποία θά προσπαθήσουμε νά προσεγγίσουμε μέ κάθε σεβασμό στίς ἱστορικές πηγές ἀλλά καί στήν τοπική παράδοση, ἡ ὁποία διαφύλαξε στό πέρασμα τῶν αἰώνων πολλά στοιχεῖα ἀπό αὐτή.

Σύμφωνα λοιπόν μέ τίς πηγές καί τήν παράδοση ἡ Ἱερά Μονή τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ ἰδρύθηκε πολύ πιθανόν τόν 7ο αἰώνα ἀπό τήν Παλαιστίνη στά 614 μ.Χ., ἔνεκα τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Περσῶν στήν περιοχή καί τῶν σφαγῶν πού ἀκολούθησαν. Ὑπάρχει καί ἡ ἄποψη πώς ἡ Μονή ἰδρύθηκε τόν 12ο αἰώνα, ἐποχή πού ὑπῆρχε μεγάλη ἄνθηση τοῦ μοναχισμοῦ στήν Κύπρο. Μετά τήν περίοδο αὐτή δέν ἔχουμε ἄλλες ἀναφορές γιά τό μοναστήρι τοῦ Ἀρχαγγέλου. Κατά τήν περίοδο τῆς Φραγκοκρατίας στήν Κύπρο τό μοναστήρι τό βρῖσκουμε σημειωμένο στούς χάρτες τῆς ἐποχῆς μέ τήν ἴδια ὀνομασία.

Τό 1736 φαίνεται ὅτι τό μικρό μοναστήρι τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ μέ τόν ξυλόστεγο ναό λειτουργοῦσε μέ δύο μοναχοῦς, ἄν λάβουμε ὑπόψη τήν ἀναφορά τοῦ Μητροπολίτη Κιτίου Ἰωαννικίου Β΄, ἡ ὁποία βρῖσκεται καταγεγραμμένη στόν Κώδικα Α΄ τῆς ἱεράς Μητροπόλεως Κιτίου.

Λίγο ἀργότερα τό μοναστήρι καταστράφηκε ὀλοκληρωτικά ἀπό πυρκαγιά, ἀφοῦ ἦταν ὅλα κατασκευασμένα ἀπό ξύλο. Αὐτό τό ἀναφέρει καί ὁ Μητροπολίτης Κιτίου Μακάριος Α΄ (1737-1776) στόν Κώδικα Α΄ τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως Κιτίου, στήν ὁποία ὑπαγόταν διοικητικά τότε τό μοναστήρι. Μετά τήν καταστροφή τό μοναστήρι ἀνακαινίστηκε ἐκ θεμελίων 1740-1744, μέ ἀποτέλεσμα νά γίνει πολύ καλύτερο καί ὠραῖο, ὅπως ἀναφέρεται στόν ἴδιο Κώδικα: «Ἀνακαινίσσαμεν τήν ἐκκλησίαν καί τά κελλία ἐκ θεμελίων μετά κάλλους καί ὠραιότητος...». Ἡ πληροφορία αὐτή ἀναφέρεται καί σέ ἐπιγραφή πού βρῖσκεται σέ ἡμικυκλική ἀχιβάδα πάνω ἀπό τή δυτική εἴσοδο τοῦ ναοῦ, στήν ὁποία εἰκονίζεται ὁ Ἀρχάγγελος Μιχαήλ καί δεξιά του γονυπετής ὁ Μακάριος Α΄, ὁ ὁποῖος εἰκονίζεται ἐδῶ νέος. Ἡ τοιχογραφία αὐτή ὅπως ἀναγράφεται εἶναι ἔργο τοῦ διακόνου Φιλαρέτου: «Χεῖρ, κόπος καί σπουδή καμοῦ τῶν ἀμαθῶν Φιλαρέτου Διακόνου ΑΨΜΔ». Ὁ διάκονος Φιλάρετος φαίνεται ὅτι ἀγιογράφησε καί ἄλλες εἰκόνες στόν ναό. Ἀνάμεσα σ' αὐτές περιλαμβάνονται μορφές Ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας μας ὅπως Ἱεράρχες, Ὅσιοι, ἀσκητές, σκηνές ἀπό τό Πάθος τοῦ Κυρίου μας κ.ἄ.

Πρέπει νά ἀναφερθεῖ ἀκόμη ὅτι ὁ διάκονος Φιλάρετος ἀγιογράφησε τήν κόγχη τῆς Προθέσεως μέ τήν Ἄκρα Ταπείνωση καί τήν Ἁγία Τριάδα, καθώς καί τόν Ἀρχάγγελο Μιχαήλ σέ ἀβαθῦ κόγχη στόν νότιο τοῖχο κοντά στό εἰκονοστάσι, τό 1746.

Σύμφωνα καί μέ μία ἄλλη ἐπιγραφή πού σώζεται πάνω ἀπό τή θύρα ἐνός κελλιοῦ, ἡ ἀνέγερση τῶν μοναστηριακῶν κτιρίων στή βόρεια πλευρά τῆς Μονῆς ὀλοκληρώθηκε τό 1744, «Τό παρόν κοινόβιον ἀνεκαινίσθη διά

δαπάνης του ἁγίου Δεσπότη ἡμῶν Κυρίου Μακαρίου ἁψιδ [1744] Ἰουνίω». Ἡ Μονή λειτουργοῦσε μέχρι τό 1775, σύμφωνα μέ γραπτές μαρτυρίες μέ λίγους μοναχοὺς. Εἶχε ὅμως σημαντική περιουσία πού βρισκόταν στήν κατοχή της κατά τό 1780.

Γιά μεγάλο χρονικό διάστημα δέν διασώζονται νεότερα στοιχεῖα γιά τό μοναστήρι μέχρι καί τό ἔτος 1871, ὅπου ἔχουμε τήν ἐγκατάσταση στή Μονή του ἑξαναγκασθέντος σέ παραίτηση Μητροπολίτη Κιτίου Μελέτιου Γ' Μοδινοῦ (1846-1864), μετά ἀπό ἀπόφαση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου. Ἡ ἀπόφαση αὐτή τῆς Ἱερᾶς Συνόδου εἶχε ὡς ἀκολούθως: «Πρᾶξις Συνοδική, δι' ἧς παραχωρεῖται εἰς τόν ἅγιον πρῶην Κιτίου Μελέτιον, ὁ Ἀρχάγγελος καί ἡ Ἀμασγού, ἀντί ἐτησίου σιτηρεσίου ἐκ τοῦ Θρόνου τῶν Κιτιέων».

Τήν περίοδο αὐτή θά δοῦμε τόν Μελέτιο νά διδάσκει τά ἑλληνικά γράμματα στά παιδιά του Μοναγρίου ἀλλά καί τῆς γύρω περιοχῆς.

Ἦταν μία πολύ σημαντική πράξη τά χρόνια ἐκεῖνα, ὅπου δέν ἦταν ἐφικτό νά μάθουν ὅλα τά παιδιά γράμματα, μία περίοδο ὅπου ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς ἦταν λινοβάμβακοι. Ἡ παρουσία του Μελέτιου ἔδωσε μία ἀκόμη ἀνάσα στό μοναστήρι, ὥστε νά παραμείνει σέ λειτουργία γιά μερικά ἀκόμη χρόνια.

Ἐκεῖνο πού ἐντυπωσιάζει ἀπό τό μοναστηριακό συγκρότημα εἶναι τό μικρό ἀλλά πολύ ξεχωριστό Καθολικό του, τό ὁποῖο βρίσκεται στό μέσο τῆς κεντρικῆς αὐλῆς. Αὐτό εἶναι μονόκλιτο καί ἔχει μόνο μία εἴσοδο στόν δυ-

τικό τοῖχο καί ἓνα μικρό παράθυρο στόν νότιο τοῖχο. Τό μικρό καί λιτό καμπαναριό του ναοῦ βρίσκεται στόν νότιο τοῖχο καί ἐξέχει πολύ λίγο ἀπό τή στέγη του ναοῦ. Σημαντική ὑπῆρξε καί ἡ μερική ἀνακαίνιση του ναοῦ τό 1992 ἀπό τό Τμήμα Ἀρχαιοτήτων. Αὐτό συνέβαλε, ἔτσι ὥστε νά διατηρηθοῦν οἱ παλαιές τοιχογραφίες, ἀλλά καί τό οἰκοδόμημα μέ τά ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά στοιχεῖα πού φέρει τόσο ἐσωτερικά ὅσο καί ἐξωτερικά.

Ἐξω ἀπό τόν ναό στή δυτική εἴσοδο ὑπάρχει πρόπυλο μέ ξύλινη στέγη καί κεραμίδια, τό ὁποῖο στηρίζεται στίς δύο μαρμαρίνες κολόνες, οἱ ὁποῖες φέρουν κορινθιακά παλαιοχριστιανικά κιονόκρανα.

Στό διακοσμημένο εἰκονοστάσι του ναοῦ καί κάτω ἀπό τήν εἰκόνα του Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ πού ἔγινε, ὅπως ἀναγράφεται, «δαπάναις του Μοναστηριοῦ, μέ ἐπίβλεψη του δευτερεύοντος ἱεροδιακόνου Ἰωακεῖμ», εἰκονίζεται ὁ Κιτίου Μακάριος Α', γέρον καί λευκοπώγων καί δεξιά του πῶς κάτω ὁ δευτερεύων διάκονός του Ἰωακεῖμ. Οἱ

ὑπόλοιπες τοιχογραφίες καί οἱ περισσότερες εἰκόνες του τέμπλου εἶναι ἔργα του ἁγιογράφου Σάββα Νικολάου καί ἔγιναν τό 1775.

Μέχρι τό 1960 ὑπάρχει ἀναφορά γιά τή λειτουργία του μοναστηριοῦ μέ ἓνα μοναχό. Δυστυχῶς στά ἐπόμενα χρόνια ἡ Μονή ἔπαψε νά λειτουργεῖ ὡς μοναστήρι, μέ ἀποτέλεσμα ἡ περιουσία της νά ἐνοικιαστεῖ στους κατοίκους τῆς περιοχῆς. Τά μοναστηριακά οἰκοδομήματα μέ τήν πάροδο του χρόνου ἄρχισαν νά καταστρέφονται λόγω τῆς ἐγκατάλειψης.

Αυτό κράτησε μέχρι το 2008 όπου ο νέος Μητροπολίτης Λεμεσοῦ, φιλομόναχος Γέροντας Ἀθανάσιος, ὁ ὁποῖος θεωρεῖ τίς ἱερέες Μονές ὡς τοὺς πνεύμονες τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ ὡς τὴν πρώτη γραμμὴ τῆς νοητῆς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ παρατάξεως καὶ μάχης, ἀποφάσισε τὴν ἐπανασύσταση καὶ ἐπαναλειτουργία τῆς Μονῆς. Τό ἔπραξε αὐτό, γιατί πιστεύει ἀκράδαντα πὼς οἱ ἱερέες μονές εἶναι γιὰ ὄλους τοὺς πιστοὺς οἱ λιμένες μέσα στοὺς ὁποῖους γαληνεύει καὶ ἀναβαπτίζεται ἡ ψυχὴ, ἀλλὰ καὶ οἱ χώροι οἱ ὁποῖοι μπορεῖ νὰ σταθοῦν καὶ νὰ μαρτυρήσουν τὴν παρουσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τὴ ζῶσα ἐνέργεια τοῦ Χριστοῦ στὴν Ἐκκλησία. Εἶναι οἱ χώροι οἱ ὁποῖοι διατηροῦν τὴν ἀυθεντικότητα τοῦ βιωματος τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, τὴν ἀγιοπνευματικὴ ἐμπειρία καὶ παρέχουν τὴν πνευματικὴ εὐκαιρία νὰ βιώνει ὁ ἄνθρωπος τὴν ἐμπειρία τῆς ἀγαπητικῆς σχέσης τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὸν Θεό. Πράγματι τὸ μοναστήρι τοῦ

Ἀρχαγγέλου μετὰ ἀπὸ τὴν ἔγκριση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου ἐπαναλειτούργησε μετὰ νέο Ἡγούμενο τὸν Γέροντα Γεννάδιο. Μετὰ τὴν ἐγκατάσταση τοῦ Γέροντα στὸ παλαιὸ μοναστήρι τὰ πράγματα ἄλλαξαν. Ἡ Μονὴ ἄρχισε νὰ δέχεται πιστοὺς καθημερινὰ καὶ ἰδιαίτερα τίς Κυριακὲς καὶ τίς μεγάλες ἑορτὲς τῆς Ἐκκλησίας μας. Τὸ μοναστήρι πού γιὰ 50 σχεδὸν χρόνια παρέμεινε σὲ ἀδράνεια, ἐπαναλειτούργησε καὶ ξαναβρῆκε τὴν παλαιὰ του δόξα.

Μετὰ τίς προσπάθειες τοῦ νέου Ἡγουμένου ἔγιναν ἀρκετὰ ἔργα ἀνάπλασης καὶ ἐξωραϊσμοῦ τόσο ἐντὸς ὅσο καὶ ἐκτὸς τῆς Μονῆς. Ἀνακαινίσθησαν τὰ κελιά, τὸ ἀρχονταρῖκι,

ὁ ἐκθεσιακὸς χώρος καὶ ὁ περίβολος τοῦ ναοῦ. Ὅλα αὐτὰ ἔγιναν μετὰ τὴ συνδρομὴ τῶν πιστῶν καὶ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Λεμεσοῦ. Ἡ μεγάλη προσέλευση τῶν πιστῶν στὸ μοναστήρι κατὰ τίς Κυριακὲς ἀλλὰ καὶ κατὰ τίς μεγάλες ἑορτὲς τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ ἡ παραμονὴ πολλῶν ἔξω ἀπὸ τὸ καθολικὸ λόγω ἔλλειψης χώρου, προβλημάτισε τὸν Μητροπολίτη Λεμεσοῦ καθὼς ἐπίσης καὶ τὸν Ἡγούμενο τῆς Μονῆς. Αὐτὸ ὑπῆρξε ἡ αἰτία νὰ παρθεῖ ἡ ἀπόφαση γιὰ τὴν οἰκοδόμηση νέου μεγάλου ναοῦ στὰ βορειοανατολικά τῆς Μονῆς, ὁ ὁποῖος θὰ ἐξυπηρετεῖ τὸ ἐκκλησιαστικὸν καὶ θὰ δώσει μίαν ἀνέκδοτην ἱστορικὴν Μονή. Ἡ τελετὴ κατάθεσης τοῦ θεμελίου λίθου τοῦ ὑπὸ ἀνέγερση νέου ἱεροῦ

ναοῦ ἔγινε στίς 29 Ἰουλίου τοῦ 2018 ἀπὸ τὸν Πανιερώτατο Μητροπολίτη Λεμεσοῦ κ. Ἀθανάσιο.

Πράγματι, μετὰ ἀπὸ πολλὰ προσπάθειες καὶ τὴ σημαντικὴ βοήθεια τῶν πιστῶν, ἡ νέα ἐκκλησία οἰκοδομήθηκε στὸ ὄνομα τοῦ προ-

στάτη καὶ Πολιούχου τῆς Μονῆς Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ. Τὰ ἐγκαίνια τοῦ νέου καθολικοῦ τῆς Μονῆς ἔγιναν στίς 19 Φεβρουαρίου τοῦ 2022. Τώρα οἱ πιστοὶ ἐκκλησιάζονται ἐντὸς τοῦ νέου ναοῦ καὶ δοξολογοῦν τὸν Θεό γιὰ ὅλα αὐτὰ πού πραγματοποιήθηκαν στὸ μέρος αὐτό.

Ἡ Μονὴ τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ πανηγυρίζει στίς 6 Σεπτεμβρίου, ἀνάμνηση τοῦ ἐν Χώναις θαύματος τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ καὶ στίς 8 Νοεμβρίου, ἡμέρα πού ἡ Ἐκκλησία μας τιμᾷ τοὺς δύο Ἀρχαγγέλους Μιχαήλ καὶ Γαβριήλ καὶ ὅλες τίς ἀγγελικὲς δυνάμεις.

«Ὅς εἶμαστε ἄνθρωποι...»

Συνέντευξη μακαριστοῦ Πατριάρχου Σερβίας Παύλου

Ονομάσαμε αὐτή τή σειρά ἐμπομπῶν «Καθώς κοιμούνται οἱ ἄγγελοι», σκεπτόμενοι τὰ παιδιά, αὐτά τὰ πλάσματα πού συμβολίζουν τήν ἀγνότητα, τήν ἀθωότητα, τήν καλοσύνη. Ὅμως, πῶς εἶναι δυνατόν τέτοια πλάσματα ἀδύναμα, ἀθῶα καί καλά, νά μεταμορφώνονται σέ ἀνθρώπους ἰκανούς νά διαπράττουν κακές πράξεις; Μήπως αὐτό προκαλεῖται ἀπό τήν ἐνέργεια τῶν γονιδίων ἢ ἀπό ἐξωτερικούς παράγοντες, οἱ ὅποιοι δημιουργοῦν τίς κακές κλίσεις μέσα στόν ἄνθρωπο;

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὑπάρχει ἡ ἐπίδραση καί τό βάρος, ὅπως εἶπατε, τῆς κληρονομικότητας καί τῶν γονιδίων. Ἐπιπλέον, ἐπιδρῶν οἱ περιστάσεις τῆς ζωῆς, οἰκογενειακές καί ἐν συνεχείᾳ κοινωνικές. Τελικά ὅμως ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τό κάθε πρόσωπο. Πραγματικά, μέ τήν ἐλευθερία πού ἔχουμε, μπορούμε νά συμπεριφερόμαστε ὅπως θέλει ὁ Θεός, σύμφωνα μέ τόν σκοπό γιά τόν ὁποῖο μᾶς ἔπλασε, ὥστε ἀξίως νά ἀποκαλούμαστε ἄνθρωποι. Μποροῦμε ὅμως νά ἐνεργοῦμε καί ἀντίθετα, ὅπως τό ἐκφράζει ὁ φιλόσοφος Bozidar Knezevic, λέγοντας ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἕνα πλάσμα, πού μπορεῖ νά χαροποιήσει εἴτε τόν Θεό εἴτε τόν διάβολο. Αὐτό μᾶς θυμίζει τό μήνυμα τοῦ Χριστοῦ, «τί γάρ ὠφελήσει ἄνθρωπον, ἐάν κερδίῃ τόν κόσμον ὅλον, καί ζημιωθῇ τήν ψυχὴν αὐτοῦ; (Μάρκ. 8.36). Τί θά κερδίσει ὁ ἄνθρωπος ἂν χάσει τήν ψυχὴν του; Πῶς νά ἀντικαταστήσεις τήν ψυχὴν; Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά συνειδητοποιήσει ὅτι θά ζήσει μόνο μία φορά καί πρέπει νά κάνει τήν καλύτερη δυνατή χρῆση αὐτῆς τῆς ζωῆς, σκεπτόμενος ὅτι ὁ λόγος γιά τόν ὁποῖο μᾶς ἔπλασε ὁ Θεός εἶναι γιά νά συμμετάσχουμε στή μακαριότητα τῆς αἰώνιας ζωῆς, στή βασιλεία Του.

- Μακαριώτατε, φαίνεται ὥστόσο ὅτι ἡ ὁδός πού ὀδηγεῖ στήν ἁμαρτία εἶναι πιο εὐκόλη, ἐνῶ αὐτή πού ὀδηγεῖ στήν ἀρετή εἶναι πιο δύσκολη. Ἡ Ἐκκλησία μᾶς μαθαίνει ὅτι

ὑπάρχουν στενές ὁδοί καί ἄλλες πιο εὐρύχωρες. Ποιές εἶναι αὐτές οἱ ὁδοί;

Ναί, ὁ Ὑψιστος μᾶς προειδοποιεῖ λέγοντας ὅτι ἡ ὁδός πού ὀδηγεῖ στή ζωὴ εἶναι στενή καί τεθλιμμένη (βλ. Ματθ. 7,4) καί λίγοι τήν ἀκολουθοῦν, ἐνῶ ἡ ὁδός πού ὀδηγεῖ στήν ἀπώλεια εἶναι πλατεία καί εὐκόλα τήν ἀκολουθοῦν πολλοί. Ἀπό μᾶς ἐξαρτᾶται, ἐάν θά ἀκολουθήσουμε τή μία ὁδὸ ἢ τήν ἄλλη. Τό γιατί εἶναι πιο εὐκόλο γιά μᾶς, ὅπως εἶμαστε, νά ἀκολουθοῦμε τήν ὁδὸ τῆς ἁμαρτίας, δηλαδή τήν πιο ἄνετη ὁδὸ παρά τή στενή, μᾶς τό ἐξήγησε ἕνας ἄνθρωπος πολύ σοφός. Πράγματι, σέ ἕναν ἀνηφορικό δρόμο δέν μπορούμε νά προχωρήσουμε χωρίς προσπάθεια καί ἰδρῶτα, διότι πᾶμε ἀντίθετα πρὸς τήν ἔλξη τῆς γῆς. Ἐνῶ, ὅταν γλιστράμε ἀπό ἕναν τοῖχο ἢ ἀπό μία σκεπή, δέν χρειάζεται προσπάθεια, γιά νά πέσουμε καί νά χαθοῦμε. Τί ὠφελεῖ τόν ἄνθρωπο νά τοῦ εἶναι ὅλα εὐκόλα, ἐάν αὐτό ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τήν ἀπώλειά του; Σέ τελικὴ ἀνάλυση, ἐάν συναντήσαμε δυσκολίες ἀλλά κάναμε τό καθήκον μας, δέν θά μετανιώσουμε ποτέ. Στήν πράξη ἡ ὁδός πρὸς τό καλὸ εἶναι δύσκολη, καί ὁ Χριστός μᾶς προειδοποιεῖ λέγοντάς μας: ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καί ἀράτω τόν σταυρόν αὐτοῦ, καί ἀκολουθεῖτω μοι (Μάρκ. 8.34). Πρέπει νά εἶμαστε ἔτοιμοι, ἀκολουθώντας τόν Χριστό, νά ἀντιμετωπίσουμε πειρασμούς, οἱ ὅποιοι τελειώνουν στή βασιλεία τῶν οὐρανῶν, στή μακαριότητα τῆς βασιλείας.

- Μακαριώτατε, δέν ἦταν ποτέ εὐκόλο γιά τόν ἄνθρωπο νά διάγει μία ἀληθινὴ ζωὴ κατὰ τίς χριστιανικὲς ἀρχές. Πιστεύετε ὅτι εἶναι τό ἴδιο καί γιά μᾶς πού ζοῦμε σ' αὐτόν τόν αἰῶνα;

Ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, ξέρετε, γι' αὐτό τό πρόβλημα μᾶς λέγει ὅτι δέν εἶναι δύσκολο νά τηροῦμε τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ. Ἀλλά γιά μᾶς, ὅπως εἶμαστε, φαίνεται πολύ δύσκολο νά τίς ἐφαρμόζουμε. Γιατί; Διότι ἤδη ἀποκτήσαμε

κακές συνήθειες, πού βαραίνουν άναμφισβήτητα περισσότερο άπό τό νά κάνουμε τό καλό. Έάν, παραδείγματος χάριν, συνηθίσουμε νά καπνίζουμε -καί αυτό είναι ένα άπό τά πιό έλαφρά ναρκωτικά-, γινόμαστε ύπόδουλοι καί δέν μπορούμε νά σταματήσουμε. Σαφώς δέν πρόκειται μόνο για μία συνήθεια: πρόκειται για ένα ναρκωτικό πού εισχωρεί στα κύτταρα. Ο καπνιστής δυσκολεύεται νά εισπνεύσει καθαρό άέρα. Πλαστήκαμε έτσι, ώστε τό αίμα καί τό όξυγόνο νά εισχωρούν στα πνευμόνια καί νά διαχέονται σέ όλο τόν όργανισμό. Τό νά άπελευθερωθεις άπό κακές συνήθειες είναι πάρα πολύ δύσκολο. Ο Χριστός λέει: ει δέ ό όφθαλμός σου ό δεξιός σκανδαλίζει σέ, έξελε αυτόν καί βάλε άπό σοϋ (Ματθ. 5.29). Καλύτερα νά εισέλθουμε στην αιώνια βασιλεία μέ έναν όφθαλμό, παρά νά εισέλθουμε μέ δύο μάτια στην αιώνια καταδίκη. Τό νά άπελευθερωθεις άπό κακές συνήθειες καί πάθη, είναι άνάλογο μέ τήν έξόρυξη ενός όφθαλμοϋ, τήν έκκοπή ενός χεριοϋ. Πρόκειται για διαδικασία κοπιαστική καί επώδυνη, τήν όποία πρέπει νά υπομείνουμε, διότι τραυματίσαμε τήν ίδια μας τή φύση, καθώς έξοικειωθήκαμε μέ τά πάθη. Χρειάζεται νά βιάσουμε τόν έαυτό μας, για νά άπαλλαγούμε άπό αυτή τήν κακή αλλοίωση πού υπέστη η φύση μας.

Είναι δυνατόν νά είμαστε χριστιανοί σέ κάθε εποχή, αλλά δέν μπορούμε νά είμαστε χριστιανοί μέ ένα μηχανικό καί επιφανειακό τρόπο. Οφείλουμε πρώτα νά άπελευθερωθούμε άπό τίς κακές μας συνήθειες, καί έπειτα θά χρειασθει νά καταβάλλουμε παρατεταμένες προσπάθειες, για νά άποκτήσουμε τίς καλές συνήθειες.

-Μακαριώτατε, άναφερόμαστε συχνά στό καλό. Οστόσο, συμβαίνει νά μπερδεύουμε τήν καλοσύνη μέ τήν άφέλεια. Ούσιαστικά ό στόχος δέν είναι μόνο νά είμαστε καλοί, αλλά νά συνδυάσουμε τό καλό μέ άλλες αξίες.

Ο Χριστός μάς λέει: Ίδού έγώ άποστέλλω ύμās ως πρόβατα εν μέσω λύκων (Ματθ. 10,16). Στην πραγματικότητα ό χριστιανός ζώντας σέ αυτό τόν κόσμο, σέ έναν κόσμο πού

είναι ολοκληρωτικά βουτηγμένος στό κακό, αισθάνεται ως πρόβατο εν μέσω λύκων. Τό πρόβατο μεταξύ τών λύκων άπειλείται άπό διπλό κίνδυνο: Ο πρώτος κίνδυνος είναι νά τό αρπάξουν οι λύκοι καί νά τό κομματιάσουν, αλλά ό Χριστός δέν μάς στέλνει στον κόσμο γι αυτό τόν σκοπό. Ο άλλος κίνδυνος είναι ότι τό πρόβατο συνειδητοποιεί πως εν μέσω λύκων δέν μπορεί νά επιβιώσει, παρά μόνο αν συμπεριφερθει κι αυτό σαν λύκος. Δέν τοϋ μένει παρά νά άκονίσει τά δόντια του καί νά μετατρέφει τά πόδια του σέ νύχια. Αυτό σημαίνει ότι τό πρόβατο πρέπει νά μάθει νά ουρλιάζει καί νά γίνει σαν λύκος: αλλά ό Χριστός δέν μάς στέλνει στον κόσμο ούτε γι αυτό τόν σκοπό. Μās δίνει όμως τή λύση, γίνεσθε οϋν φρόνιμοι ως οι όφεις καί άκέραιοι ως αι περιστρεαι (Ματθ. 10,16).

Βλέπετε λοιπόν ότι τό πνεϋμα καί η σοφία αντιστοιχούν στους έσωτερικούς όφθαλμούς. Αυτά είναι τά πνευματικά μας μάτια, τά όποια χρησιμοποιούμε παράλληλα μέ τά σαρκικά, πού μάς επιτρέπουν νά βλέπουμε τόν ορατό κόσμο, όπως βλέπουν οι μύγες καί οι μέλισσες πού έχουν χιλιάδες μάτια. Έχουμε μία έσωτερική ικανότητα, τήν όποία δέν έχουν οι μύγες καί οι μέλισσες, πού δέν μπορούν νά δοϋν ότι μπορούμε νά δοϋμε έμεις. Τό πνεϋμα είναι ψυχρό, η λογική είναι ψυχρή..., ενω η καλοσύνη είναι ζεστή αλλά τυφλή, όπως τό λέει καί η λαϊκή μας παροιμία, «ό καλός καί ό τρελός είναι άδέλφια». Έάν ό άνθρωπος είναι μόνο καλός, αλλά έχει άδύναμη κρίση, ό καθένas τόν εκμεταλλεύεται καί τόν ξεγελά... Σύμφωνα μέ τά λόγια τοϋ Χριστοϋ, γίνεσθε οϋν φρόνιμοι ως οι όφεις καί άκέραιοι ως αι περιστρεαι, βλέπουμε ότι πρέπει νά αναπτύξουμε, όσο είναι δυνατόν, τίς πνευματικές μας ικανότητες, αλλά υπό τόν όρο νά καλλιεργήσουμε παράλληλα μέσα μας καί τήν καλοσύνη. Έτσι, μέ τή λογική θά διατηρήσουμε τήν ισορροπία, καί η καλοσύνη μέ τή σοφία θά βρίσκονται σέ ισορροπία.

(Άπόσπασμα άπό τό βιβλίο «Παϋλος Πατριάρχης Σερβίας, Ένας άγιος τών ημερών μας» τοϋ Jean-Claude Larchet, Έκδόσεις Ορμύλια)

Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Λεμεσοῦ

τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Σωφρόνιου Μιχαηλίδη

Η ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑ
ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΚΗΡΥΞΗ
ΤΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ
(συνέχεια)

Καί ἡ μέν ἐκκλησιαστική τάξη ἀποκαταστάθηκε, τό τίμημα ὅμως ὑπῆρξε βαρῦ. Ὁ λαός διχάστηκε, ἡ Ἐκκλησία καί ὁ Προκαθήμενός της διασύρονταν μέ πρωτοφανή φανατισμό ἀπό τήν ἀντιπολιτευόμενη μειοψηφία, καί ὁ σκανδαλισμός ὑπῆρξε μεγάλος. Ἀκολούθησε μιά ἄνευ προηγουμένου ἐκστρατεία κατασυκοφάντησης τοῦ Ἐθνάρχου Μακαρίου ἀπό διάφορα θρησκευτικά ἔντυπα τῶν Ἀθηνῶν, ὄργανα θρησκευτικῶν Ὄργανώσεων καί Ἀδελφοτήτων, οἱ ὁποῖες προσέκειντο – λίγο ἢ πολὺ – στή στρατιωτική Κυβέρνηση τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ τρεῖς καθαιρεθέντες, στηριζόμενοι στίς ὀργανώσεις αὐτές, δημιούργησαν, τελικά, σχίσμα, ἀκολουθούμενοι ἀπό τοὺς πολιτικά ἀντίθετους τοῦ Ἐθνάρχου Μακαρίου, δημιουργώντας παρασυναγωγές καί παράνομους ναούς. (Τό σχίσμα αὐτό, συντηρούμενο ἀπό τίς πιό πάνω ἑλλαδικές ὀργανώσεις καί Ἀδελφότητες δέν κατέπαυσε παρά τό 1982, μέ τή μεταμέλεια τοῦ τέως Πάφου Γενναδίου καί τήν ἐπάνοδό του στοὺς κόλπους τῆς κανονικῆς Ἐκκλησίας).

Οἱ ἐνέργειες τῆς ξενοκίνητης Χούντας τῶν Ἀθηνῶν ἐναντίον τῆς Κύπρου κορυφώθηκαν τόν Ἰούλιο τοῦ 1974 μέ τό «ἄφρον» Πραξικόπημα τῆς 15^{ης} τοῦ μηνός ἐκείνου. Ὁ Ἐθνάρχης Μακάριος, κύριος στόχος τῶν κινηματιῶν, διεσώθη ὡς ἐκ θαύματος καί κατέφυγε στό ἐξωτερικό, ἐνῶ τήν Κύπρο ἀπειλοῦσε λουτρό αἵματος.

Τά ἐπακόλουθα εἶναι γνωστά. Στίς 20 Ἰουλίου ἔγινε – ὡς ἄμεση συνέπεια τοῦ Πραξικοπήματος – ἡ Τουρκική εἰσβολή, ἡ κατάληψη

τοῦ 40% τοῦ κυπριακοῦ ἐδάφους, ἡ σφαγή χιλιάδων ἀνθρώπων καί ἡ προσφυγοποίηση πέρα τοῦ ἑνός τρίτου τοῦ κυπριακοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ συμφορά γιά τήν Κύπρο ὑπῆρξε ἄνευ προηγουμένου στή μακραίωνη ἱστορία της. Ὁ Ἐθνάρχης Μακάριος ἀγωνιζόταν στό ἐξωτερικό νά περισώσει ὅ,τι μπορούσε νά περισωθῆ, καί τελικά, ὕστερα ἀπό καθολική ἀπαίτηση τοῦ λαοῦ, ἐπέστρεψε στήν Κύπρο ὅπου ὁ λαός τοῦ ἐπεφύλαξε, γιά μιά ἀκόμη φορά, ἀποθεωτική ὑποδοχή (7 Δεκεμβρίου 1974).

Ἀφοῦ πρόσφερε γιά πολλοστή φορά τή συγγνώμη του στοὺς παρανομήσαντες, ἐγκαινίασε νέο, «μακροχρόνιο ἀγώνα», γιά τή σωτηρία τῆς Κύπρου. Ὁ ψυχικός πόνος ὅμως γιά τήν ἐθνική συμφορά καί τήν ἀνθρώπινη τραγωδία πού αὐτή προκάλεσε, ὀδήγησε, τελικά, τόν Ἐθνάρχη πρόωρα στόν τάφο. Πέθανε στίς 3 Αὐγούστου 1977, ὄρθιος στίς ἐπάξεις τοῦ ἀγώνα, ἀνυποχώρητος, ἀπροσκύνητος, μαρτυρικός...

Τόν διαδέχθηκε στόν ἀρχιεπισκοπικό θρόνο, στίς 12 Νοεμβρίου 1977, ὁ Πάφου Χρυσόστομος, ἐνῶ στήν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας ὁ μέχρι τότε πρόεδρος τῆς Βουλῆς, Σπύρος Κυπριανοῦ.

Κι ὁ ἀγώνας τῆς Κύπρου συνεχίζεται, μέ ἀνεπούλωτες πάντα καί αἰμορροοῦσες τίς πληγές ἀπό τή συμφορά τοῦ 1974!...

Κατά τήν περίοδο αὐτή τῆς Ἀνεξαρτησίας παρατηρήθηκε μιά αὔξηση τοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος στήν Κύπρο, καί γραπτοῦ καί προφορικοῦ. Ἡ Ἱερατική Σχολή «Ἀπόστολος Βαρνάβας» ἐνισχύθηκε, οἱ συνθήκες μισθοδοσίας τῶν ἱερέων βελτιώθηκαν μέ παράλληλη κατάργηση πολλῶν «τυχερῶν», πού στό παρελθόν ἀποτελοῦσαν πηγὴ δυσσαρέστων προβλημάτων, καί οἱ τάξεις τοῦ κλήρου ἐνισχύθηκαν μέ τήν εἴσοδο σ' αὐτές πολλῶν μορφωμένων θεολόγων καί ἄλλων

πτυχιούχων. Επί πλέον, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος σχεδίαζε τὴν ἴδρυση Θεολογικῆς Σχολῆς, τὰ σχέδια τῆς ὁποίας ἦταν ἔτοιμα τὸ 1974· τὸ Πραξικόπημα ὅμως καὶ ἡ Τουρκικὴ εἰσβολὴ ματαίωσαν τὴν ἴδρυσή της.

Κτίστηκαν, ἀκόμη, πάρα πολλοὶ νέοι ναοὶ σ' ὅλη τὴν Κύπρο. Εἶναι ὅμως δυστύχημα ὅτι ἀρκετοὶ ἀπὸ αὐτοὺς κτίστηκαν κάθε ἄλλο παρά σύμφωνα μὲ τὴν ἀρχιτεκτονικὴ παράδοση τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὄντας «ρυθμοῦ βλακωδῶς ἀκαλαισθήτου», γιὰ νὰ χρησιμοποιήσουμε σχετικὴ ἔκφραση τοῦ Μελετίου Μεταξάκη.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν Ὁρθόδοξο κοινοβιακὸ ἀνδρῶο Μοναχισμό, αὐτὸς διατηρήθηκε, καὶ μάλιστα σέ ὑψηλά ἐπίπεδα, στὸ Σταυροβούνι καὶ στὴν Τροοδίτισσα, ἐνῶ κατὰ τὴν τελευταία δεκαετία

τοῦ 20^{ου} αἰ. ἀναπτύχθηκε ἰδιαίτερα στὴν ἱερά μονὴ Μαχαιρᾶ ὑπὸ τὴν ἡγουμενία τοῦ ἀρχιμ. Ἀθανασίου Βατοπαιδίου (νῦν Μητροπολίτου Λεμεσοῦ). Παράλληλα, ἀνεβίωσε καὶ ὁ

σχεδὸν ἀνύπαρκτος προηγουμένως γυναικεῖος Μοναχισμὸς, χάρις στίς προσπάθειες τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ', ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἀνεκαίνισε παλαιῆς ἐγκαταλελειμμένες μονές, ἔγινε ὁ ἰδρυτὴς τῶν πλείστων σημερινῶν γυναικείων μοναστηριῶν (Ἅγιος Γεώργιος Ἀλαμάνος, Ἅγιος Ἡρακλείδιος, Ἅγιος Παντελεήμων Ἀχερᾶς, Ἀρχάγγελος Μιχαὴλ Ἀναλιόντα).

Τὸ πιὸ σημαντικό ὅμως ἔργο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου στὰ χρόνια αὐτὰ ἦταν, ἴσως, ἡ μεγάλη ἱεραποστολικὴ προσπάθεια πού ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ' - ἀξιοποιώντας τὸ κῦρος του - ἀνέλαβε γιὰ τὴν προσέλκυση χιλιάδων Ἀφρικανῶν στὴν Ὁρθοδοξία. Πράγματι, κατόρθωσε νὰ βαπτίσει χιλιάδες ἰθαγενῶν στὴν Κέννα, ὅπου ἴδρυσε καὶ Ἱε-

ρατικὴ Σχολή. Τὰ σχέδιά του γιὰ συνέχιση τῶν προσπαθειῶν αὐτῶν ματαίωσαν, τελικά, τὰ γεγονότα τοῦ 1973 καὶ 1974.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ θρησκευτικὰ ἤθη, τὴν πίστη, τὴν εὐσέβεια, τίς θρησκευτικὲς παραδόσεις κ.τ.λ., αὐτὰ, ὁμολογουμένως, ὑπέστησαν ἀρνητικὴ ἐπίδραση, φαινόμενο πού παρατηρεῖται ἐξ ἄλλου καὶ σέ παγκόσμια κλίμακα. Ἐπί πλέον, ἡ εἰσβολὴ τοῦ δυτικοῦ τρόπου ζωῆς ἔπαιξε καίριο ρόλο στὴ χαλάρωση αὐτῆ τῶν ἠθῶν καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος.

Ἄν ἡ Κύπρος κινδυνεύει ἀκόμα ἀπὸ τὴν τουρκικὴ ἐπιβουλὴ, κινδυνεύει σήμερα πολὺ περισσότερο πνευματικὰ ἀπὸ τὴν εἰσβολὴ αὐτῆ τοῦ δυτικοῦ τρόπου ζωῆς, καὶ τὴν ἀλλοτρίωση, ἡ ὁποία ἀναπόφευκτα τὸν ἀκολουθεῖ.

Ἀπέναντι στὸν κίνδυνο αὐτό, μόνον μιά δύναμη ἀπέμεινε ἱκανὴ νὰ ἀντισταθεῖ ἀποτελεσματικά: ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τοῦ τόπου, τὴν ὁποία ὁ Κύριος καλεῖ σήμερα σέ νέους πνευματικούς ἀγῶνες!...

Τέλος, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἱστορία τῆς Λεμεσοῦ καὶ τῆς Λάρνακος κατὰ τὴν περίοδο αὐτῆ, ἀρκεῖ νὰ λεχθεῖ ὅτι, μὲ τὴν ἐξέλιξη πού παρατηρήθηκε καὶ τὸν τετραπλασιασμὸ καὶ τριπλασιασμὸ ἀντιστοίχως τοῦ πληθυσμοῦ τους μετὰ τὴν Τουρκικὴ εἰσβολή, λόγω καταφυγῆς δεκάδων χιλιάδων προσφύγων σ'αὐτές, οἱ πόλεις αὐτές ἔγιναν ἀγνώριστοι σύγχρονες μεγαλουπόλεις - γιὰ τὰ κυπριακά δεδομένα - (ἰδιαίτερα ἡ Λεμεσός), ἀλλὰ μὲ χαμένο πιά τὸν παλαιὸ ἱστορικὸ χαρακτήρα καὶ προσωπικότητά τους. Καὶ ἀπὸ τὸ 1973, μετὰ τὴ δημιουργία ξεχωριστῆς Μητροπόλεως Λεμεσοῦ, ἡ καθεμιὰ βαδίζει, ἐκκλησιαστικά, τὸ δικὸ της δρόμο, ὕστερα ἀπὸ τέσσερις αἰῶνες συμπόρευσης καὶ κοινῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς.

Θεΐες Λειτουργίες καί Χοροστασίες

Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Λεμεσοῦ κ. Ἀθανασίου

ΚΥΡΙΑΚΗ 2 ΙΟΥΛΙΟΥ: Ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης Λεμεσοῦ κύριος Ἀθανάσιος τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν ἱερό ναό Ἁγίου Γεωργίου τῆς κοινότητας Μανδριῶν.

TETAPTH 5 ΙΟΥΛΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία κατά τή διάρκεια ἀγρυπνίας στήν ἱερά μονή Παναγίας Μαχαιρᾶ.

ΣΑΒΒΑΤΟ 8 ΙΟΥΛΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν Μητροπολιτικό ναό Παναγίας Παντανάσσης Καθολικῆς, κατά τή διάρκεια τῆς ὁποίας χειροτόνησε εἰς πρεσβύτερον τόν Διάκονο π. Σόλωνα Χρῖστου.

ΚΥΡΙΑΚΗ 9 ΙΟΥΛΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν ἱερό ναό Παναγίας Τριχερούσης.

TETAPTH 12 ΙΟΥΛΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία κατά τή διάρκεια ἀγρυπνίας στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίου Ἀρσενίου τοῦ Καπλαδόκου καί Ἁγίου Παΐσιου τοῦ Ἁγιορείτου.

ΚΥΡΙΑΚΗ 16 ΙΟΥΛΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν ἱερό ναό Ἀρχαγγέλων Γαβριήλ καί Μιχαήλ τοῦ κατασκηνωτικοῦ χώρου τῆς Μητροπόλεως, στόν Σαϊττά.

ΔΕΥΤΕΡΑ 17 ΙΟΥΛΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίας Μαρίνης τοῦ συνοικισμοῦ Καψάλου.

TETAPTH 19 ΙΟΥΛΙΟΥ: Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Προφήτου Ἡλιοῦ τῆς κοινότητας Προφήτου Ἡλιοῦ Συκόπετρας.

ΠΕΜΠΤΗ 20 ΙΟΥΛΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Προφήτου Ἡλιοῦ Ποταμοῦ Γερμασόγειας.

ΚΥΡΙΑΚΗ 23 ΙΟΥΛΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν ἱερό ναό Ἀρχαγγέλων Γαβριήλ καί Μιχαήλ τοῦ κατασκηνωτικοῦ χώρου τῆς Μητροπόλεως, στόν Σαϊττά.

ΤΡΙΤΗ 25 ΙΟΥΛΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λει-

τουργία κατά τή διάρκεια ἀγρυπνίας στόν πανηγυρίζοντα προσκυνηματικό ἱερό ναό Θεοπατόρων Ἰωακεῖμ καί Ἄννης.

Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίας Παρασκευῆς Γερμασόγειας.

ΠΕΜΠΤΗ 27 ΙΟΥΛΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίου Παντελεήμονος τῆς κοινότητας Κυβίδων.

ΚΥΡΙΑΚΗ 30 ΙΟΥΛΙΟΥ: Συμμετέσχε σέ Ἀρχιερατικό Συλλεΐτουργο στήν Ἱερά Σταυροπηγιακή Μονή Κύκκου, προΐσταμένου τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κ.κ. Γεωργίου καί συλλειτουργούντων τῶν Μητροπολιτῶν Πάφου κ. Τυχινοῦ, Ζιμπάμπουε κ. Σεραφεῖμ, Κιτίου κ. Νεκταρίου, Κύκκου καί Τηλλυρίας κ. Νικηφόρου, Κωνσταντίας καί Ἀμμοχώστου κ. Βασιλείου καί Ταμασοῦ καί Ὁρεινῆς κ. Ἡσαΐου.

ΣΑΒΒΑΤΟ 5 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος τῆς κοινότητας Κάτω Μύλου.

ΚΥΡΙΑΚΗ 6 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος τῆς κοινότητας Λιμνατίου.

ΠΕΜΠΤΗ 10 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στήν ἱερά μονή Τιμίου Προδρόμου Μέσα Ποταμοῦ, ἐπί τῆ συμπληρώσει εἰκοσαετίας ἀπό τῆς ἐπανασυστάσεως τῆς μονῆς.

ΚΥΡΙΑΚΗ 13 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν ἱερό ναό Ἀρχαγγέλων Γαβριήλ καί Μιχαήλ τοῦ κατασκηνωτικοῦ χώρου τῆς Μητροπόλεως, στόν Σαϊττά.

ΔΕΥΤΕΡΑ 14 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Παναγίας Φανερωμέ-

Ἰουλίου, Αὐγούστου καί Σεπτεμβρίου

νης Πάνω Πλατρῶν.

ΤΡΙΤΗ 15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ιερό ναό Παναγίας Ἐλεούσης τῆς κοινότητας Τριμικλινῆς.

ΤΕΤΑΡΤΗ 16 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στό πανηγυρίζον παρεκκλήσιο Ἁγίου Γερασίμου τῆς κοινότητας Ἄγρου.

ΣΑΒΒΑΤΟ 19 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στό πανηγυρίζον παρεκκλήσιο Ἁγίων Ριγῆνου καί Ὁρέστου τῆς κοινότητας Φασούλας.

ΚΥΡΙΑΚΗ 20 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν ιερό ναό Ἁγίου Ἀρσενίου Καππαδόκου καί Ἁγίας Μαρίνης τῆς κοινότητας Κυπερούνας

ΤΡΙΤΗ 22 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στήν ιερά μονή Συμβούλου Χριστοῦ καί Ἁγίου Γεωργίου ἐπί τῆ ἐπετείῳ τῆς ἐπαναστάσεως τῆς μονῆς.

ΠΕΜΠΤΗ 24 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα προσκυνηματικό ιερό ναό Ἁγίου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ.

ΚΥΡΙΑΚΗ 27 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν ιερό ναό Ἀρχαγγέλων Γαβριήλ καί Μιχαήλ τοῦ κατασκηνωτικοῦ χώρου τῆς Μητροπόλεως, στόν Σαῖττά.

ΔΕΥΤΕΡΑ 28 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ιερό ναό Τιμίου Προδρόμου τῆς κοινότητας Δυμῶν.

ΤΡΙΤΗ 29 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ιερό ναό Τιμίου Προδρόμου τῆς κοινότητας Βουνίου.

ΤΕΤΑΡΤΗ 30 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ιερό ναό Ἁγίας Ζώνης Λεμεσοῦ.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 1 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ιερό ναό Ἁγίου Μάμαντος τῆς κοινότητας Τραχωνίου.

ΣΑΒΒΑΤΟ 2 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ιερό ναό Ἁγίου Μάμαντος τῆς ὁμώνυμης κοινότητας.

ΚΥΡΙΑΚΗ 3 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν ιερό ναό Παναγίας Ἰαματικῆς τῆς κοινότητας Ἀρακαπᾶ.

ΤΡΙΤΗ 5 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ιερό ναό Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ τῆς κοινότητας Ἁγίου Ἰωάννου Πιτσιλιάς.

ΠΕΜΠΤΗ 7 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ιερό ναό Παναγίας τῆς κοινότητας Κορφῆς.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 8 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα Μητροπολιτικό ναό Παναγίας Παντανάσσης Καθολικῆς.

ΚΥΡΙΑΚΗ 10 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Συμετέσχε σέ Ἀρχιερατικό Συλλεῖτουργο στόν ιερό ναό Ἁγίων Κωνσταντίνου καί Ἐλένης στό Τσέρι, συλλειτουργοῦντος τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Ταμασοῦ καί Ὁρεινῆς κ. Ἡσαίου, ὁ ὁποῖος ἤγε τά ὄνομαστήριά του.

ΠΕΜΠΤΗ 14 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ιερό ναό Τιμίου Σταυροῦ τῆς κοινότητας Ἀκρωτηρίου.

ΚΥΡΙΑΚΗ 17 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στό πανηγυρίζον ιερό παρεκκλήσιο Ἁγίου Ἡρακλειδίου τῆς κοινότητας Ζακακίου.

ΚΥΡΙΑΚΗ 24 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν ιερό ναό Ἁγίου Σιλουανοῦ Ἀθωνίτου παρά τό Σούνι.

Θεΐες Λειτουργίες καί Χοροστασίες

Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Ἀμαθοῦντος κ. Νικολάου

ΚΥΡΙΑΚΗ 2 ΙΟΥΛΙΟΥ: Ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ἀμαθοῦντος κύριος Νικόλαος τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν ἱερό ναό Ζωοδόχου Πηγῆς τῆς κοινότητας Ζωοπηγῆς.

ΣΑΒΒΑΤΟ 8 ΙΟΥΛΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία κατά τή διάρκεια ἀγρυπνίας στόν ἱερό Καθεδρικό ναό Ἁγίας Νάπας.

Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Παναγίας Τριχερούσας.

ΚΥΡΙΑΚΗ 9 ΙΟΥΛΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν ἱερό ναό Ἁγίου Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ.

Τέλεσε τόν ἀγιασμό τῶν θυρανοιξίων καί ἐν συνεχείᾳ χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στό παρεκκλήσιο Ἁγίας Μαρίνας τῆς κοινότητας Κολοσσίου.

ΚΥΡΙΑΚΗ 16 ΙΟΥΛΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν Μητροπολιτικό ναό Παναγίας Παντανάσσης Καθολικῆς.

Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίας Μαρίνας συνοικισμοῦ Καψάλου.

ΔΕΥΤΕΡΑ 17 ΙΟΥΛΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίας Μαρίνας τῆς κοινότητας Ἐπταγώνιας.

ΤΕΤΑΡΤΗ 19 ΙΟΥΛΙΟΥ: Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Προφήτου Ἡλιοῦ Γερμασόγειας.

ΠΕΜΠΤΗ 20 ΙΟΥΛΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Προφήτου Ἡλιοῦ τῆς κοινότητας Συκόπετρας.

ΚΥΡΙΑΚΗ 23 ΙΟΥΛΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν ἱερό ναό Ἁγίας Παρασκευῆς Γερμασόγειας.

ΔΕΥΤΕΡΑ 24 ΙΟΥΛΙΟΥ: Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίας Ἄννης τῆς κοινότητας Σπιταλίου.

ΤΡΙΤΗ 25 ΙΟΥΛΙΟΥ: Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίας Παρασκευῆς τῆς κοινότητας Πέρα Πεδίου.

ΤΕΤΑΡΤΗ 26 ΙΟΥΛΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίας Παρασκευῆς τῆς κοινότητας Ἐπισκοπῆς.

Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίου Παντελεήμονος τῆς κοινότητας Κυβίδων.

ΠΕΜΠΤΗ 27 ΙΟΥΛΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στό πανηγυρίζον παρεκκλήσιο τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος στό Παλαιό Νοσοκομεῖο.

Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στό πανηγυρίζον παρεκκλήσιο Ἁγίας Εἰρήνης τῆς Χρυσοβαλάντου στό Γενικό Νοσοκομεῖο Λεμεσοῦ.

ΣΑΒΒΑΤΟ 29 ΙΟΥΛΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν ἱερό ναό Ἀποστόλου Λουκά, Ἁγίας Μαρίνας καί Ἁγίου Θύρσου, στόν συνοικισμό Ἁγίου Ἀθανασίου. Κατά τή διάρκεια τῆς Θείας Λειτουργίας χειροτόνησε εἰς διάκονο τόν κ. Γεώργιο Χρίστου.

ΚΥΡΙΑΚΗ 30 ΙΟΥΛΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν ἱερό ναό Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ τῆς κοινότητας Σουνίου.

ΔΕΥΤΕΡΑ 1 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στήν πανηγυρίζουσα ἱερά μονή Τιμίου Σταυροῦ τῆς κοινότητας Κουκᾶς.

Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἀποστόλου Ἀνδρέου καί Ὁσίας Φωτεινῆς συνοικισμοῦ Κολοσσίου.

5 - 6 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ἀμαθοῦντος κ. Νικόλαος ἀποδεχόμενος πρόσκληση τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Νέας Κρήνης καί Καλαμαριᾶς κ. Ἰουστίνου, συμμετείχε στίς λατρευτικές ἐκδηλώσεις στόν πανηγυρίζοντα Μητροπολιτικό ναό Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος στήν Καλαμαριά.

ΣΑΒΒΑΤΟ 5 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Συγχοροστάτησε κατά τή διάρκεια τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα Μητροπολιτικό ναό Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος στήν Καλαμαριά, μετά τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Κνωσοῦ κ. Μεθοδίου καί τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Νέας Κρήνης καί Καλαμαριᾶς κ. Ἰουστίνου.

ΚΥΡΙΑΚΗ 6 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Προεξήρχε τοῦ Ἀρχιερατικοῦ Συλλειτουργοῦ καί κήρυξε τόν θεῖο λόγο στόν πανηγυρίζοντα Μητροπολιτικό ναό Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος στήν Καλαμαριά, συλλειτουργούντων τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Κνωσοῦ κ. Μεθοδίου καί τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Νέας Κρήνης καί Καλαμαριᾶς κ. Ἰουστίνου.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 11 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στό πανηγυ-

Ἰουλίου, Αὐγούστου καί Σεπτεμβρίου

ρίζον παρεκκλήσιο Ἁγίων Φωτίου καί Ἀνικήτου τῆς κοινότητας Ἑπταγώνιας.

ΚΥΡΙΑΚΗ 13 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Τέλεσε τῆ Θεία Λειτουργία στόν ἱερό ναό Παναγίας Ἐλεούσης τῆς κοινότητας Κοιλανίου.

ΔΕΥΤΕΡΑ 14 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Παναγίας Χρυσαιφυλιωτίσσης.

ΤΡΙΤΗ 15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Τέλεσε τῆ Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Παναγίας Πυργώτισσας τῆς κοινότητας Πύργου.

16-24 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Ὁ Θεοφιλέστατος συνόδευσσε ὁμάδα προσκυνητῶν σέ Προσκυνηματική ἐκδρομή στή Σερβία.

ΚΥΡΙΑΚΗ 20 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Συμμετέσχε σέ Ἀρχιερατικό Συλλεῖτουργο στήν ἱερά μονή Τσέτινιε μετά τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Μαυροβουνίου καί Παραθαλασσίας κ. Ἰωαννικίου.

ΣΑΒΒΑΤΟ 26 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Τέλεσε τῆ Θεία Λειτουργία κατά τή διάρκεια ἀγρυπνίας στόν Μητροπολιτικό ναό Παναγίας Παντανάσσης Καθολικῆς.

Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίου Φανουρίου.

ΚΥΡΙΑΚΗ 27 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Τέλεσε τῆ Θεία Λειτουργία στόν ἱερό ναό Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ τῆς κοινότητας Χανδριῶν.

ΔΕΥΤΕΡΑ 28 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Τιμίου Προδρόμου τῆς κοινότητας Ἄγρου.

ΤΡΙΤΗ 29 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Τέλεσε τῆ Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Τιμίου Προδρόμου τῆς κοινότητας Λουβαρά.

ΤΕΤΑΡΤΗ 30 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίας Ζώνης τῆς κοινότητας Ἀπαισιάς.

ΠΕΜΠΤΗ 31 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Τέλεσε τῆ Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίας Ζώνης Λεμεσοῦ.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 1 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίου Μάμαντος τῆς ὁμώνυμης κοινότητας.

ΣΑΒΒΑΤΟ 2 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τῆ Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίου Μάμαντος τῆς κοινότητας Τραχωνίου.

ΚΥΡΙΑΚΗ 3 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τῆ Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίου Νεκταρίου.

ΤΡΙΤΗ 5 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ Μονοβόλικου.

ΤΕΤΑΡΤΗ 6 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τῆ Θεία Λειτουργία στό πανηγυρίζον παρεκκλήσιο Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ τῆς κοινότητας Κελλακίου.

ΠΕΜΠΤΗ 7 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Παναγίας Ἰαματικῆς τῆς κοινότητας Ἀρακαπᾶ.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 8 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τῆ Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Παναγίας Γλυκιωτίσσης.

ΚΥΡΙΑΚΗ 10 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τῆ Θεία Λειτουργία στόν ἱερό ναό Παναγίας τῆς κοινότητας Ποταμίτισσας.

ΤΕΤΑΡΤΗ 13 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Τιμίου Σταυροῦ τῆς κοινότητας Ἀκρωτηρίου.

ΠΕΜΠΤΗ 14 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τῆ Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Τιμίου Σταυροῦ Πάνω Πολεμιδιῶν.

ΚΥΡΙΑΚΗ 17 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τῆ Θεία Λειτουργία στόν ἱερό ναό Ἁγίου Ἐλευθερίου.

ΣΑΒΒΑΤΟ 23 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τῆ Θεία Λειτουργία στό πανηγυρίζον παρεκκλήσιο Τιμίου Προδρόμου τῆς ἐνορίας Ἁγίου Νικολάου Κάτω Πολεμιδιῶν.

ΚΥΡΙΑΚΗ 24 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τῆ Θεία Λειτουργία στόν ἱερό ναό Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ τῆς κοινότητας Διερώνας.

ΔΕΥΤΕΡΑ 25 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου τῆς κοινότητας Πέρα Πεδίου.

ΠΕΜΠΤΗ 28 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τῆ Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίου Νεοφύτου συνοικισμοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'.

ΣΑΒΒΑΤΟ 30 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τῆ Θεία Λειτουργία στόν Μητροπολιτικό ναό Παναγίας Παντανάσσης Καθολικῆς, κατά τήν ὁποία χειροτόνησε εἰς πρεσβύτερο τόν διάκονο π. Ἰωάννη Χριστοδουλίδη.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΔΡΩΜΕΝΑ

ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΛΕΜΕΣΟΥ

Τό Σάββατο 8 Ιουλίου, ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης μας κ. Ἀθανάσιος προεξήρχε τῆς Θείας Λειτουργίας στόν ἱερό Μητροπολιτικό ναό Παναγίας Παντανάσσης Καθολικῆς. Κατά τή διάρκεια τῆς Θείας Λειτουργίας χειροτόνησε σέ πρεσβύτερο τόν διάκονο τοῦ ναοῦ, π. Σώλωνα Χρίστου.

Τήν Κυριακή 9 Ιουλίου τό ἀπόγευμα, τελέστηκαν τά θυρανοίξια τοῦ παρεκκλησίου τῆς Ἁγίας Μαρίας, πού βρίσκεται στήν κοινότητα Κολοσσίου. Τόν Ἁγιασμό τῶν θυρανοίξιων τέλεσε ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ἀμαθοῦντος κ. Νικόλαος καί ἀκολούθως χοροστάτησε στήν ἀκολουθία τοῦ Ἑσπερινοῦ.

Τήν Κυριακή 16 Ιουλίου, ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ἀμαθοῦντος κ. Νικόλαος, τέλεσε στόν Μητροπολιτικό ναό Παναγίας Παντανάσσης Καθολικῆς τό μνημόσυνο τῶν πεσότων κατά τό πραξικόπημα.

Τὴν Κυριακὴ 23 Ἰουλίου ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης μας κ. Ἀθανάσιος τέλεσε τὸ μνημόσυνο τῶν πεσότων κατὰ τὴν τουρκικὴ εἰσβολὴ στὸν ἴδιον ναό.

Πραγματοποιήθηκε τὴν Παρασκευὴ 14 Ἰουλίου ἐπίσκεψη τῆς Ἐπιτρόπου Περιβάλλοντος Δρος Μαρίας Παναγιώτου, στό Κυπριακό Κέντρο Περιβαλλοντικῆς Ἐρευνας καὶ Ἐκπαίδευσης (ΚΥΚΠΕΕ) τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεώς μας. Ἀφοῦ ξεναγήθηκε στίς ἐγκαταστάσεις τοῦ Κέντρου, ὑπέγραψε μαζί μέ τόν Θεοφιλέστατο Ἐπίσκοπο Ἀμαθοῦντος κ. Νικόλαο πενταετές Μνημόνιο Συνεργασίας στό πλαίσιο τῆς καλλιέργειας τῶν σχέσεων μεταξύ τῶν δύο μερῶν.

Ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ἀμαθοῦντος κ. Νικόλαος τὸ Σάββατο 29 Ἰουλίου, προεξήρχε τῆς Θείας Λειτουργίας στὸν ἱερό ναό Ἀποστόλου Λουκά, Ἁγίας Μαρίας καὶ Ἁγίου Θύρσου, στὸν συνοικισμό Ἁγίου Ἀθανασίου. Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Θείας Λειτουργίας τέλεσε τὴν εἰσδιάκονο χειροτονία τοῦ κ. Γεωργίου Χρίστου.

Ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης μας κ. Ἀθανάσιος τὴν Κυριακή 30 Ἰουλίου, συμμετεῖχε στὸ Πολυαρχιερατικὸ Συλλεΐτουργο στὴν Ἱερά Σταυροπηγιακὴ Μονὴ Παναγίας τοῦ Κύκκου. Τοῦ Συλλεΐτουργοῦ προεξήρχε ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου κ.κ. Γεώργιος. Στὸ τέλος τῆς Θείας Λειτουργίας τελέσθηκε τὸ ἐτήσιο Μνημόσυνο τοῦ Ἀειμνήστου Ἀρχιεπισκόπου καὶ Ἐθνάρχου Μακαρίου Γ'.

Ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ἀμαθοῦντος κ. Νικόλαος ἀποδεχόμενος πρόσκληση τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Νέας Κρήνης καὶ Καλαμαριάς κ. Ἰουστίνου, συμμετεῖχε σὲς λατρευτικὲς ἐκδηλώσεις στὸν πανηγυρίζοντα Μητροπολιτικὸ ναὸ Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος στὴν Καλαμαριά. Ὁ Θεοφιλέστατος συμμετεῖχε στὸν πανηγυρικὸ ἑσπερινὸ τῆς Με-

ταμορφώσεως καὶ προεξήρχε τῆς Θείας Λειτουργίας, πού τελέσθηκε τὴν κυριώνυμο ἡμέρα τῆς ἑορτῆς. Μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐπισκέψεώς του στὴ Βόρεια Ἑλλάδα ὁ Θεοφιλέστατος, τὸ Σάββατο 5 Αὐγούστου, ἐπισκέφθηκε τὸν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Φλωρίνης κ. Θεόκλητο καθὼς καὶ τίς κατασηκνώσεις τῆς Μητροπόλεως Νέας Κρήνης καὶ Καλαμαριάς.

Ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης μας κ. Ἀθανάσιος τὴν Πέμπτη 10 Αὐγούστου, τέλεσε τὴ Θεία Λειτουργία στὴν Ἱερά Μονὴ Τιμίου Προδρόμου Μέσα Ποταμοῦ μέ τὴν εὐκαιρία τῆς 20^{οῦς} ἐπετείου τῆς ἐπανασύστασης τῆς Μονῆς. Ἡ Μονὴ ἐπανασυστάθηκε τὸ 2003 μέ πρῶτο ἡγούμενο τὸν ἀρχιμανδρίτη Νικόλαο, νῦν Θεοφιλέστατο Ἐπίσκοπο Ἀμαθοῦντος.

Ἀπό τὶς 16 - 24 Αὐγούστου, ἡ Ἱερά Ἐπισκοπὴ Ἀμαθοῦντος καὶ ὁ Προσκυνηματικὸς ναὸς Ἁγίων Θεοπατόρων Ἰωακείμ καὶ Ἄννης διοργάνωσαν προσκυνηματικὴ ἐκδρομὴ στό Πατριαρχεῖο Σερβίας, μέ ἐπικεφαλῆς τὸν Ἐπίσκοπο Ἀμαθοῦντος κ. Νικόλαο καὶ ὀμάδα πενήντα προσκυνητῶν. Ἐπισκέφθηκαν ἱερές μονές καὶ ναοὺς στή Σερβία, στό Μαυροβούνιο καὶ τὴ Βοσνία - Ἑρζεγοβίνη.

Τὴν Κυριακὴ 20 Αὐγούστου, ὁ Θεοφιλέστατος συλλειτουργῆσε μέ τὸν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Μαυροβουνίου κ. Ἰωαννίκιο στὴν ἱερά μονὴ Τσέτινιε. Ἀποκορύφωμα τῆς ἱεραποδημίας τους αὐτῆς ἦταν ἡ ἐπίσκεψή τους στὸν ἐντυπωσιακὸ ἱερό ναὸ Ἁγίου Σάββα στό Βελιγράδι καὶ ἡ συνάντησή τους μέ τὸν Μακαριώτατο Πατριάρχη Σερβίας κ.κ. Πορφύριο.

Ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης μας κ. Ἀθανάσιος μαζί με τόν Θεοφιλέστατο Ἐπίσκοπο Ἄμαθοῦντος κ. Νικόλαο καί τή λοιπή ἀδελφότητα τῆς Μητροπόλεώς μας, ὑποδέχθηκαν τό Σάββατο 26 Αὐγούστου στή Μητρόπολή μας τόν Σεβασμιώτατο Ἀρχιεπίσκοπο πρώην Ἀμερικῆς κ.κ. Δημήτριο.

Ἐκατοντάδες παιδιά Δημοτικοῦ, Γυμνασίου καί Λυκείου, ἀγόρια καί κορίτσια, συμμετείχαν καί φέτος στίς κατασκηνώσεις τῆς Μητροπόλεώς μας στόν Σαῖττά, ἀποκτώντας μοναδικές ἐμπειρίες ζωῆς. Τά παιδιά εἶχαν τή δυνατότητα νά περάσουν μία ἐβδομάδα μέ πολύ παιχνίδι

καί πολλή διασκέδαση, μέ διάφορα πρωταθλήματα, χειροτεχνίες, θεατρικές καί μουσικές δημιουργίες, κτίζοντας διαπροσωπικές σχέσεις καί χαρακτήρα. Ἀκόμη εἶχαν πολλές πνευματικές ἐμπειρίες συμμετέχοντας στήν κοινή προσευχή, στόν κοινό ἐκκλησιασμό, στά Μυστήρια τῆς Ἐξομολογήσεως καί τῆς Θείας Κοινωνίας, ἀλλά καί συνομιλώντας μέ τόν Μητροπολίτη μας κ. Ἀθανάσιο, τόν Ἐπίσκοπο Ἄμαθοῦντος κ. Νικόλαο καί ἄλλους ἐκλεκτούς προσκεκλημένους.

Ἐπίσης, λειτούργησαν τρία κατασκηνωτικά τριήμερα τῆς Κοινότητας Νέων, ὅπου φιλοξενήθηκαν φοιτητές, ἐργαζόμενοι ἀλλά καί νεαρά ζευγάρια. Τέλος, πραγματοποιήθηκαν τὰ κατασκηνωτικά τριήμερα κυριῶν, μελῶν τῶν Ὁρθοδόξων Ἐνοριακῶν Συνδέσμων Γυναικῶν.

Τὴν Παρασκευή 1η Σεπτεμβρίου, πραγματοποιήθηκε Σύναξη τῶν ἱερέων τῆς Μητροπόλεώς μας. Ἡ Σύναξη ξεκίνησε μέ ἁγιασμό, πού τέλεσε ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ἀμαθοῦντος κ. Νικόλαος γιὰ τὴν ἀρχὴ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ἔτους. Στὴ συνέχεια ὁ ἀπερχόμενος Ἀρχιερατικός Ἐπίτροπος Πρωτ. Στυλιανός Κωνσταντίνου, ὀλοκληρώνοντας τὴ θητεία του ἀπευθύνθηκε πρὸς τοὺς πατέρες εὐχαριστώντας τους γιὰ τὴ συνεργασία καί τὴν κατανόηση, πού ἔδειξαν τὰ προηγούμενα δύο χρόνια. Νέος Ἀρχιερατικός Ἐπίτροπος γιὰ τὴν ἐπόμενη διετία

διορίστηκε ἀπὸ τὸν Πανιερώτατο Μητροπολίτη μας ὁ Πρωτ. Νεκτάριος Παντελῆ. Στὸν δικό του λόγο ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης μας εὐχήθηκε ἡ νέα ἐκκλησιαστικὴ χρονιά νὰ εἶναι εὐλογημένη καί καρποφόρα πνευματικά. Ἔδωσε κατευθυντήριες γραμμὲς πρὸς τοὺς ἱερεῖς γιὰ τὸ λειτουργικό, κατηχητικό καί ποιμαντικό ἔργο, πού ἔχουν νὰ ἐπιτελέσουν στὶς ἐνορίες τους. Ἀκολούθησε ἐποικοδομητικός διάλογος, καθὼς πολλοὶ κληρικοί ἔθεσαν ἐρωτήματα πρὸς τὸν Πανιερώτατο, ἐξέφρασαν προσωπικὲς ἀπόψεις καί προβληματισμούς γιὰ διάφορα ποιμαντικά ζητήματα.

Τὴν Τρίτη 5 Σεπτεμβρίου πραγματοποιήθηκε ὑποδοχὴ τεμαχίου Λειψάνου τῆς Ἁγίας Θεοπρομήτορος Ἄννης, πού μετέφερε ὁ γέροντας Νεόφυτος Ἱερομόναχος Κανσοκαλυβίτης, ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος, στὸν Μητροπολιτικὸ ναὸ Παναγίας Παντανάσσης Καθολικῆς. Τὸ Ἱερό Λείψανο παρέμεινε γιὰ προσκύνηση στὸν ναὸ μέχρι τὸ βράδυ τῆς 8ης Σεπτεμβρίου.

Ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης μας κ. Ἀθανάσιος, στίς 15 Σεπτεμβρίου παρευρέθη καὶ ἀπηύθυνε χαιρετισμὸ στὴν Ἡμερίδα ἐνημέρωσης καὶ εὐαισθητοποίησης γιὰ τὴ νόσο ALZHEIMER, μὲ θέμα: “Μπορεῖ νὰ ξεχνῶ, ὅμως ἐσύ νὰ μέ θυμᾶσαι”. Τὴν ἡμερίδα διοργάνωσε τὸ Τμῆμα Νοσηλευτικῆς τοῦ ΤΕΠΑΚ σέ συνεργασία μὲ τὸν Τομέα Κοινοτικῆς Νοσηλευτικῆς τοῦ Παγκύπριου Συνδέσμου Νοσηλευτῶν καὶ Μαιῶν καὶ πραγματοποιήθηκε στὸ Ἀμφιθέατρο Τάσσης Παπαδόπουλος τοῦ Τεχνολογικοῦ Πανεπιστημίου Κύπρου.

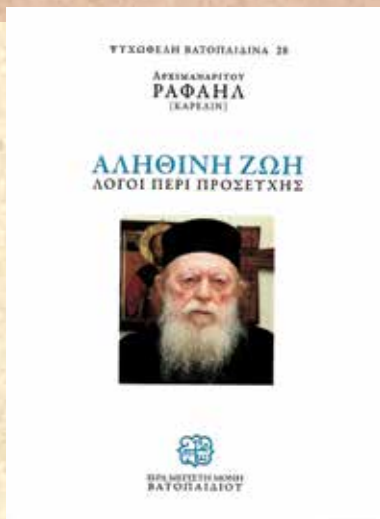
Τὴν Κυριακὴ 24 Σεπτεμβρίου τὸ ἀπόγευμα, τελέστηκε ἡ κατάθεση τοῦ θεμελίου λίθου τοῦ παρεκκλησίου τοῦ Ἁγ. Λουκᾶ τοῦ ἱατροῦ στὴν κοινότητα Κ. Μύλου. Τῆς τελετῆς προέστη ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ἀμαθοῦντος κ. Νικόλαος. Ἀκολούθως ὁ Θεοφιλέστατος ἀπηύθυνε χαιρετισμὸ στὸ δείπνο, πού διοργάνωσε ἡ Ἑραρικὴ Ἐπιτροπὴ γιὰ οἰκονομικὴ ἐνίσχυση τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ Παρεκκλησίου.

Τὸ Σάββατο 30 Σεπτεμβρίου, πραγματοποιήθηκε ἡ εἰς πρεσβύτερον χειροτονία τοῦ π. Ἰωάννη Χριστοδουλίδη στὸν ἱερό Μητροπολιτικὸ ναὸ Παναγίας Παντανάσσης Καθολικῆς. Τὴ χειροτονία τέλεσε ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ἀμαθοῦντος κ. Νικόλαος.

ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Άληθινή Ζωή
Λόγοι Περί Προσευχής
Συγγραφέας: **Αρχιμανδρίτης Ραφαήλ Καρέλιν**
Έκδόσεις: **Ίερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου**

Ἡ ἐκμάθηση καί ἡ τήρηση τῶν θείων ἐντολῶν ἔχει αὐτόν τόν θεραπευτικό σκοπό: πρῶτα νά διορθώσει τήν ἐξωτερική διαγωγή τοῦ ἀνθρώπου, ὕστερα δέ νά τόν βοηθήσει νά καθαρίσει τό περιεχόμενο τῆς καρδίας. Αὐτή ἡ σωτήρια ἐσωτερική ἐργασία γιά τήν ἀπόκτηση τῆς εὐαγγελικῆς, τῆς μόνης πραγματικῆς, τῆς αἰώνιας καί τελεσίδικης ἐλευθερίας ὀνομάζεται ἀπό τοὺς ἁγίους Πατέρες “τέχνη τεχνῶν καί ἐπιστήμη ἐπιστημῶν”. Ὁ π. Ραφαήλ εἶναι ὁ ἄνθρωπος πού μπόρεσε νά συνδυάσει τήν ὄντως ἐγκυκλοπαιδική κοσμική μόρφωση μέ τήν ἐξ ἴσου ἄριστη γνώση τῶν ἁγιοπατερικῶν συγγραμμάτων καί τήν προσωπική ἐμπειρία, τήν ὁποία ἀπέκτησε μέ τήν καλλιέργεια τῆς ὑπακοῆς καί τῆς εὐχῆς τοῦ Ἰησοῦ.

Τό θεματολόγιο τῶν βιβλίων τοῦ π. Ραφαήλ ποικίλλει: θεολογικά, ἀσκητικά, ἁγιολογικά, ἐρμηνευτικά, ὁμιλίες, ἐρωταποκρίσεις, πολεμική, ἀπολογητική κ.ἄ. (Αρχιμανδρίτης Ἐφραίμ Βατοπαιδινός, ἀπό τήν παρουσίαση στό ὀπισθόφυλλο τοῦ βιβλίου).

ΜΗ ΦΟΒΟΥ!

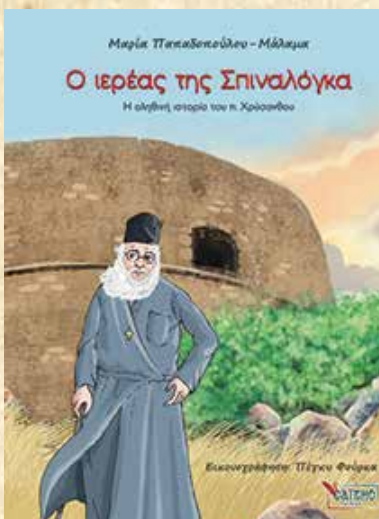
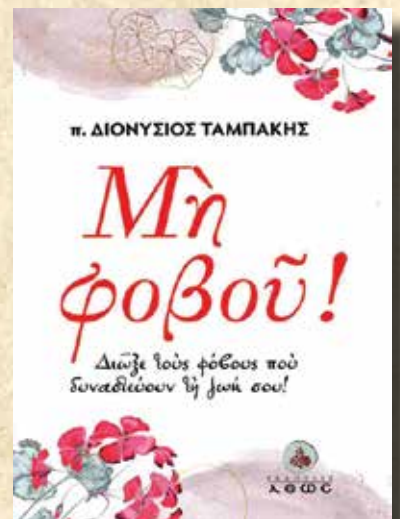
ΔΙΩΞΕ ΤΟΥΣ ΦΟΒΟΥΣ ΠΟΥ ΔΥΝΑΣΤΕΥΟΥΝ ΤΗ ΖΩΗ ΣΟΥ!

Συγγραφέας: **π. Διονύσιος Ταμπάκης**

Έκδόσεις: **Άθος**

Πλούσιοι ἢ φτωχοί, μικροί, μεγάλοι, «εὐσεβεῖς» ἢ ἄθεοι... ὅλοι μας ἔχουμε κάτι πολύ κοινό: ἓνα μόνιμο φόβο, ἀκριβῶς ὅπως μᾶς προειδοποίησε ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, «ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις...» (Λουκ. κα', 26), καί βασανιζόμαστε νύχτα-μέρα ἀπό φόβους, φοβίες καί διάφορες τυραννικές ἀνησυχίες.

Μέ ἓνα σάκο ταξιδιωτικό στήν πλάτη, ἀλλά περισσότερο βαρυσφορτωμένος μέ τίς ἔγνοιες τῶν ἀνθρώπων, ὁ ἀγαπημένος μας πατήρ Διονύσιος Ταμπάκης... πῆρε τά βουνά! Γιατί καί πῶς ριζώνουν οἱ φόβοι στήν ψυχή μας; Πῶς ἐγκλωβίζουν τήν ψυχή μας οἱ ἐνοχές, ἡ τελειομανία, μά καί ἡ ὀλιγοπιστία; Πῶς οἱ πνευματικοί νόμοι μᾶς βοηθοῦν νά ἀπαγκιστρωθοῦμε ἀπό αὐτά; Αὐτές καί ἄλλες πολλές ἀπαντήσεις σέ ἓνα ἀπολαυστικό ὁδοιπορικό.

Ο ΙΕΡΕΑΣ ΤΗΣ ΣΠΙΝΑΛΟΓΚΑ
Η ΑΛΗΘΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ π. ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ
Συγγραφέας: **ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ-ΜΑΛΑΜΑ ΜΑΡΙΑ**
Έκδόσεις: **ΣΑΙΤΗΣ**

«Πιστεύω ὅτι δέν εἶναι τόσο σπουδαῖο αὐτό πού ἔκαμα. Αὐτό θά ἔκανε κάθε λειτουργός τοῦ Ἵψίστου. Βοήθησα συναθρώπους μας νά σηκώσουν τόν σταυρό τους. Ἔπειτα ἡ ἀρρώστια δέ μεταδίδεται μέ τή Θεῖα Κοινωνία, μέ τό σῶμα καί τό αἷμα τοῦ Χριστοῦ». Αὐτά εἶπε ὁ παπα-Χρυσάνθος γιά τήν προσφορά του στοὺς λεπρούς τῆς Σπιναλόγκα, μέ ἓνα ἐσωτερικό μεγαλεῖο, πού μόνο οἱ πραγματικά μεγάλοι κρῦβουν στήν καρδιά τους! Μέ τό φωτεινό παράδειγμά του καί τήν αὐστηρή ἀσκητικὴ ζωὴ του ἀπέδειξε ὅτι ὁ δρόμος πρὸς τόν Θεό περνᾶ μέσα ἀπό τήν ἀληθινή καί ἐμπρακτὴ ἀγάπη γιά τοὺς ἀνθρώπους.

Ἔνα βιβλίο πού ἐνσταλάζει στίς παιδικές ψυχές τό πνεῦμα τῆς αὐτοπροσφορᾶς καί τῆς θυσιαστικῆς διακονίας ἀπέναντι σέ κάθε δοκιμαζόμενο συνάνθρωπό μας, χαρίζοντας δύναμη καί φωτισμό σέ νέους/ες. Μία ἀληθινὴ ἱστορία γιά τόν ἱερέα τῆς Σπιναλόγκα.

